DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI

Čor, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:838899

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josip Čor
Sveučilišni diplomski studij, smjer - Ekološka poljoprivreda

DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI

Diplomski rad

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josip Čor
Sveučilišni diplomski studij, smjer - Ekološka poljoprivreda

DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. prof.dr.sc. Renata Baličević, predsjednik
2. doc.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, član

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD ... 1

2. PREGLED LITERATURE ... 3

2.1 OBJAŠNJENJE POJMOVA ... 5

2.2 OGRANIČENJA ZA PROVEDBU DIVERSIFIKACIJE ... 8

2.2.1 Prednosti diversifikacije ... *9*

2.2.2 Nedostaci diversifikacije ... *10*

2.3 AKTIVNOSTI ZA PROVEDBU DIVERSIFIKACIJE ... 11

2.3.1 Načela diversifikacije ... *12*

2.3.2 Procjena poslovanja ... *12*

2.3.3 Poslovni plan ... *15*

2.3.4 Akcijski plan diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava ... *16*

2.4 DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ ... 20

3. MATERIJALI I METODE ... 26

4. REZULTATI ... 27

4.1 PRIKAZ DIVERSIFICIRANIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA U DRŽAVAMA ČLANICAMA EU ... 27

4.1.1 Austrija ... *27*

4.1.2 Belgija ... *29*

4.1.3 Bugarska ... *31*

4.1.4 Cipar ... *33*

4.1.5 Češka Republika ... *35*

4.1.6 Danska ... *37*

4.1.7 Estonija ... *39*

4.1.8 Finska ... *41*

4.1.9 Francuska ... *43*

4.1.10 Grčka ... *45*

4.1.11 Irska ... *47*

4.1.12 Italija ... *49*

4.1.13 Latvija ... *51*

4.1.14 Litva ... *53*

4.1.15 Luksemburg ... *55*

4.1.16 Mađarska ... *57*

4.1.17 Malta ... *59*

4.1.18 Nizozemska ... *61*

4.1.19 Norveška ... *63*

4.1.20 Njemačka ... *65*
4.1.21 Poljska ... *67*
4.1.22 Portugal ... *69*
4.1.23 Rumunjska ... *71*
4.1.24 Slovačka ... *73*
4.1.25 Slovenija ... *75*
4.1.26 Španjolska ... *77*
4.1.27 Švedska ... *79*
4.1.28 Velika Britanija ... *81*
4.1.29 Hrvatska ... *83*
4.1.30 Europska unija ... *85*
5. RASPRAVA ... 87
6. ZAKLJUČAK ... 94
7. POPIS LITERATURE ... 96
8. SAŽETAK ... 99
9. SUMMARY ... 100
10. POPIS TABLICA ... 101
11. POPIS SLIKA ... 102
12. POPIS GRAFIKONA ... 103
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA ... 105
BASIC DOCUMENTATION CARD ... 106

1. UVOD

Poljoprivreda je tradicionalno primarna aktivnost ruralnih područja u ekonomskom smislu i u smislu upravljanja krajolikom. Od 1980-ih, međutim, profitabilnost poljoprivrednih gospodarstava se dramatično smanjila stavljajući ogroman pritisak na poljoprivredna gospodarstva i ostale ruralne djelatnosti, a jedno od rješenja navedenog problema je diversifikacija u druge poslovne aktivnosti. Smanjenje poljoprivrednih potpora u kombinaciji s promjenom trendova na tržištu je povećalo pritisak na poljoprivrednike u smislu provedbe brže diversifikacije svojih aktivnosti. Provedba diversifikacije ne znači nužno da bi postojeće ruralne aktivnosti trebalo zaustaviti ili promijeniti način na koji se dotad njima tradicionalno upravljalo, nego to podrazumijeva odabir dodatnih poslovnih aktivnosti.

Diversifikacija (eng. diversification) je upotpunjavanje ili proširivanje proizvodnog ili prodajnog asortimana uključivanjem novih proizvoda i usluga koji se razlikuju od dosadašnjih. Ti novi proizvodi i usluge nude se na drugim segmentima tržišta, proizvedeni su na drukčijem proizvodnom procesu, a primjena i način upotrebe novih proizvoda i usluga su drukčiji od postojećih. Poduzeće s mnoštvom proizvoda i usluga je diversificirano poduzeće (Fedor Rocco, Rječnik marketinga, 1993).

S obzirom na specifičnosti obilježja pojedinih proizvoda ili grupa proizvoda u ukupnom asortimanu poduzeća razlikujemo tri osnovna oblika diversificiranja proizvoda:

- Horizontalno, poduzeće širi asortiman proizvodima iste ili slične namjene
- Vertikalno, poduzeće širi asortiman poluproizvodima i dijelovima koje je prije nabavljalo od drugih
- Lateralno, poduzeće širi asortiman međusobno potpuno nepovezanim proizvodima

Razlozi za diversifikaciju poljoprivrednih gospodarstava su sljedeći:

- Generiranje dodatnih prihoda i povećanje profita
- Povećanje vrijednosti imovine poljoprivrednog gospodarstva/djelatnosti
- Bolje iskorištenje dostupnih resursa i/ili sposobnosti
- Dodatna zaposlenost i ostale prednosti za lokalnu zajednicu

Diversifikacija poljoprivrednih gospodarstava uključuje sljedeće:

- Preusmjeravanje prema nepoljoprivrednim djelatnostima, podršku za osnivanje i razvoj mikro poduzeća, promicanje turizma i zaštite, razvoj i upravljanje prirodnom baštinom koja pridonosi održivom gospodarskom razvoju
- Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima, s posebnim naglaskom na razvoj i obnovu sela te očuvanje i najbolje iskorištavanje ruralne baštine
- Stjecanje vještina i pokretanje aktivnosti s ciljem izrade i provedbe lokalnih strategija razvoja

2. PREGLED LITERATURE

Diversifikacija farmi u ruralnim područjima dobiva sve veći značaj u literaturi i istraživačkim radovima kao tema od 1990. godine. U kasnim 90tim godinama nekoliko važnijih pitanja je bilo u fokusu poput: odnosa ruralne strategije i diversifikacije farmi, smjernica za diversifikaciju, povoljnih i nepovoljnih čimbenika diversifikacije te povezanosti diversifikacije s poljoprivrednom produktivnosti.

Razvoj ruralnih područja je važan politički cilj za gotovo svaku državu i u njega su integrirane velike strukturne reforme kako bi se smanjio stupanj siromaštva ruralnih područja i ljudi koji tamo žive, što se naročito odnosi na zemlje u razvoju.

Prema kriterijima Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD, eng. Organisation for Economic Cooperation and Development) ruralni prostor Republike Hrvatske (RH) zauzima 51.872 km² ili 91,5% ukupnog teritorija, dok je prema kriterijima Europskeunije (EU, eng. European Union) znatno manji te zauzima 47.895 km² ili 84,6% ukupne površine. OECD definira prag od 150 stanovnika/km², a Europska unija definira prag od 100 stanovnika/km² za razvrstavanje nekog područja u ruralni prostor.

Gledano u svjetskim razmjerima, milijuni ljudi su u ruralnim područjima izbjegli siromaštvo kroz veće prihode farmi i zapošljavanje u poljoprivrednim i ostalima djelatnostima, a smanjene su i migracije prema urbanim područjima pri čemu je diversifikacija farmi imala važnu ulogu.

Diversifikacija farmi podrazumijeva da se poljoprivrednik brzo i konstantno prilagođava promjenama. Uvećani rizik poslovanja i sezonalnost (ograničenost neke aktivnosti ili pojave na određeno godišnje doba) poljoprivrede su dva „klasična“ razloga za diversifikaciju farme. Osobito relevantna činjenica koja vrijedi za poljoprivrednu djelatnost u ruralnim područjima je nepredvidivost vremenskih prilika i visina prinosa koji direktno utječu na fiksne prihode farme (Ellis, 2005.). Kako bi se smanjili rizici poslovanja i osigurao stalan dotok prihoda pokušaji poljoprivrednika da pronađu nove načine prihoda rezultirali su drugim/ostalim poljoprivrednim aktivnostima i proizvodima, ali i ne-poljoprivrednim aktivnostima i proizvodima poput prodaje različitih usluga, samozapošljavanje i sl..

Osiguravanje više izvora prihoda na farmi je pametna strategija za koju vrijedi, odnosno može se koristiti stara narodna izreka: „Ne stavljaj sva jaja u jednu košaru“ jer stave li se jaja u jednu košaru, a ona padne, ostane se bez svih jaja.

Diversifikacija može biti podijeljena u dvije kategorije „on-farm“ diversifikacijia i „non-farm“ diversifikacija.

„On-farm“ diversifikacija podrazumijeva proizvodnju i uzgoj različitih vrsti usjeva i životinja (stoke) koji su međusobno povezani i isprepleteni na više načina. U tom smislu primjer bi bio npr. miješani usjev ili međukulture, što podrazumijeva rast jedne ili više kultura na istoj zemljišnoj parceli, uzimajući u obzir prednosti komplementarnosti između pojedinih vrsta po pitanju iskorištenja nutrijenata u tlu, sunčeve svjetlosti, prostora i ostalog (Ellis, 2000).

„Non-farm“ diversifikacija podrazumjeva različite poslovne mogućnosti, mogućnosti zapošljavanja izvan okvira tradicionalne proizvodnje usjeva i uzgoja stoke npr.različite usluge, trgovina, proizvodnja, itd. Treba reći da i non-farm diversifikacija ne isključuje u potpunosti poljoprivrednu djelatnost poput npr. proizvodnje, prerade i prodaje poljoprivrednih proizvoda.

2.1 OBJAŠNJENJE POJMOVA

U zadnjim desetljećima određene promjene su dovele do toga da mnoga poljoprivredna gospodarstva prilagođavaju svoje poslovanje u svrhu opstanka ili akumulacije prihoda.
Značajna pažnja je pritom usmjerena na nekonvencionalne metode poslovanja farmi, kao što je organizirano proširenje djelatnosti farme (eng. farm diversification), vođenje farme kao dopunske aktivnosti (eng. part-time farming) te različite višestruke aktivnosti – pluriaktivnost (eng. pluriactivity) (Evans J. i Ilbery W., 1993).
Navedeni pojmovi sadrže čitav niz mogućih i kompleksnih opcija koje je potrebno definirati i razjasniti kako bi se pojmovi ispravno koristili.

1. Diversifikacija farme (eng. Farm diversification)

Posljednjih je godina bilo puno pokušaja interpretacije pojma diversifikacije farmi. Precizna definicija pojma je teška zato što nisu definirane vrste djelatnosti koje bi se grupirale unutar pojma diversifikacije kao i na koji način se u okviru diversifikacije raspolaže resursima i prihodima.
Stručnjaci koji se intenzivno bave ovim područjem objašnjavaju da je diversifikacija uzak pojam koji je u biti ograničen samo na aktivnosti u sklopu farme koje donose prihode, a iz razloga što je poljoprivredni lobby namjerno isključio „off-farm“ aktivnosti izvan pojma diversifikacije kako bi se očuvala slika da se farme bave jedino i isključivo poljoprivrednim djelatnostima (Schucksmith i Winter, 1990).
Općenita definicija diversifikacije farme bi bila upotpunjavanje ili proširivanje proizvodnog ili prodajnog asortimana na poljoprivrednom gospodarstvu/farmi uključivanjem novih proizvoda i usluga koji se razlikuju od dosadašnjih.

2. Vođenje farme kao dopunske aktivnosti (eng. part-time farming) ili bavljenje poljoprivredom kao dopunskom aktivnosti

Part-time farming je važna vrsta aktivnosti koja predstavlja jednu od metoda kojom poljoprivrednici mogu povećati ulazne prihode i opstanak poslovanja poljoprivrednog gospodarstva. Povećana pojava literature koja se bavi ovim konceptom nailazi na poteškoće pri pojašnjavanju pojma, kao npr. kada poljoprivrednik ne radi puno radno vrijeme na farmi, ali nije zaposlen izvan farme, pa se postavlja pitanje da li se takvi slučajevi mogu uzeti u obzir (Gasson, 1991).

Dakle, isto kao i kod diversifikacije, part-time farming se može definirati na više različitih načina. Za Gassona (1988) koji se specifično bavi ovim područjem, part-time farming predstavlja kombinaciju rada na poljoprivrednom gospodarstvu i drugih plaćenih poslova, ali takvo objašnjenje nije izbjeglo kritike drugih znanstvenika, npr. Turnera (1991) koji se žali na širinu i pojednostavljivanje pojma od strane Gassona jer se na taj način pojam „diversifikacija" inkorporira unutar pojma „part-time farming" pri čemu se gubi korisna distinkcija između poslova u sklopu farme i izvan farme. Drugi problem predstavlja inzistiranje da su svi poslovi uključeni u part-time farming bez obzira o vremenskom razdoblju posvećenosti farmi. Tako da bi veliki broj poljoprivrednih gospodarstava mogao biti klasificiran kao part-time farme čak i kada bi vlasnik na samo nekoliko dana u poslovnoj godini obavljao neku drugu djelatnost kojom bi ostvario prihod.

Bilo je dosta prijedloga kako bi se trebao uspostaviti prag za dopunske aktivnosti temeljem kojih bi se farme mogle klasificirati kao part-time farme. U ovom slučaju postojala bi dva važna parametra: 1. vremensko razdoblje aktivnosti i 2. visina prihoda, nakon čega bi se ocjenjivao njihov značaj za farmu i provela klasifikacija. Međutim, standard za vremensko razdoblje između znanstvenika nije dogovoren te je došlo do određenih poteškoća, pa tako npr. prema Kada-i (1982) part-time farme su one na kojima bilo koji član farme radi više od 30 dana poslove izvan farme, Marsden i sur. (1986) s druge strane tvrde da su to one farme koje ostvaruju više od 90% prihoda od drugih aktivnosti, a Munton i sur. (1989) tvrde da su to one farme koje imaju najmanje 5% bruto prihoda ostvarenih od aktivnosti i izvora izvan farme.

Zaključno se može reći da termin part-time farming u ovom trenutku nije idealan te ga je potrebno „polirati" s dosta razmjene stručnog mišljenja i usuglašavanja kao bi definicija termina bila preciznija i jasnija.

3. Višestruke aktivnosti na farmi - pluriaktivnost (eng. pluriactivity)

Kako bi se alternativni izvori prihoda poljoprivrednika mogli uzeti u obzir, međusobni odnosi između diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava i part-time bavljenja poljoprivredom doveli su do više integriranog pristupa pri pojašnjavanju (Arkleton, 1988).

Termin „pluriactivity" se pojavio kako bi opisao fenomen bavljenja poljoprivredom i nekom drugom prihodovnom djelatnošću bez obzira da li s obavlja „na" (eng. on) ili „izvan" (eng. off) farme (MacKinnon i sur., 1991). Pa su tako diversifikacija i part-time farming obuhvaćeni širim pojmom - pluriaktivnost.

Najveća prednost pluriaktivnosti jest njena pozornost na sve poljoprivredne i izvanpoljoprivredne aspekte i aktivnosti poduzete od strane vlasnika poljoprivrednog gospodarstva, ostalih članova obitelji i radnika (Fuller, 1990).

Iako pojam pluriaktivnost obuhvaća diversifikaciju i part-time farming te u budućnosti postoji opasnost da se pojam diversifikacije više ne koristi toliko često, znanstvenicima koji se bave istraživanjem diversifikacije farmi preporuča se koristit taj termin jer postoji puno znanstvenih radova na temu diversifikacije, a osim toga treba imati na umu da pluriaktivnost obuhvaća i part-time farming koji nije isto što i diversifikacija.

2.2 OGRANIČENJA ZA PROVEDBU DIVERSIFIKACIJE

U tablici 1. prikazana su ograničenja diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava iz znanstvenih radova autora u kojima su većinom obuhvaćene države u razvoju iz afričke i azijske regije.

S obzirom da je popis ograničenja vrlo širok i detaljan ona se mogu primijeniti za gotovo svaku državu pa tako i vlastitu, u pokušaju razumijevanja poteškoća diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 1. Ograničenja za provedbu diversifikacije

Vrsta ograničenja	Odnosi se na:	Reference/izvori
Makroekonomski i politički kontekst: 1. Mali broj stanovnika 2. Nema urbanih centara u blizini 3. Pristup tržištu 4. Ograničenja internog i/ili međudržavnog transporta i trgovine 5. Vladine mjere koje ubiru višak prihoda od poljoprivrednika koji pokušavaju provesti diversifikaciju ili koje ometaju njihovu preferiranu strategiju diversifikacije 6. Tržišni propisi koji pod krinkom liberalizacije i ekonomskih reformi negativno utječu na diversifikaciju 7. Dostupnost infrastrukture (trgovine, ceste, itd.) 8. Dostupnost radne snage 9. Trgovinski uvjeti u slučaju propadanja i neisporuke usjeva/robe	1. Sve države u razvoju (tč. 1-7) 2. Zapadna Afrika (tč.8) 3. Burkina Faso (tč. 9)	1. Heyer, 1996., (tč. 1-7) 2. Evans and Ngau, 1991., (tč. 1-7) 3. Delgado, 1989, 1994., (tč. 8) 4. Toulmin. 1992., (tč. 8) 5. Reardon i sur., 1992., (tč. 9)
Okoliš: 1. Degradirani ili nedovoljni prirodni resursi (zemljište, voda, itd.)	1. Sve države u razvoju (tč. 1)	/
Sezonalnost: 1. Klimatski rizik i neizvjesnost 2. Loše žetve 3. Sezonski napadi bolesti	1. Semiaridna područja Tanzanije (tč. 1-2) 2. Burkina Faso	1. Seppala, 1996., (tč. 1-2) 2. Reardon i sur., 1992., (tč. 3)
Nedostatak fleksibilnosti: 1. Nedostatak fleksibilnosti u ekološkom menadžementu, ekonomskim aktivnostima i poslovnim strategijama	1. Nigerija (tč. 1)	1. Adams i Mortimore, 1997.
Vještine: 1. Ograničena dostupnost edukacije i uvježbavanja vještina	1. Sve države u razvoju (tč. 1)	1. Heyer, 1996., (tč. 1)

Vrijeme: 1. Primarne aktivnosti koje ne ostavljaju dovoljno vremena za provedbu diversifikacije	1. Sjeverna Nigerija i sve države u razvoju (tč. 1)	1. Adams i Mortimore, 1997., (tč. 1)
Institucije: 1. Norme i religijske vrijednosti koje isključuju žene ili druge grupe iz pojedinih aktivnosti 2. Pravila koja isključuju pojedine ljude od dobivanja bankarskih kredita 3. Restrikcije ljudima nižeg staleža u pristupu pojedinim aktivnostima 4. Monogamija i teškoće razvoda koji ograničavaju ekonomsku nezavisnost žena 5. Religijske prakse poput „Purdah-a" koje onemogućavaju ženama kontakt sa širom zajednicom	1. Bangladeš, (tč. 1) 2. Mali, (tč. 2) 3. Sve države u razvoju, (tč. 3, 4) 4. Bangladeš i Nigerija (tč. 5)	1. Kabeer, 1990a., (tč. 1, 3, 5) 2. Jiggins 1986. (tč. 2) 3. Vaa i sur, 1989. (tč. 2) 4. Wats, 1988. (tč. 4, 5)
Nedostatak pristupa zajedničkim resursima: 1. Isključivanje pojednih grupa ljudi, naročito žena, po pitanju pristupa zajedničkim resursima za potrebe diversifikacije	1. Sve države u razvoju, (tč. 1)	1. Jiggins, 1986., (tč. 1)
Članstvo u organizacijama: 1. Isključivanje najsiromašnijih iz pojedinih organizacija	1. Burkina Faso, (tč. 1)	1. Hitimana i sur., 1995., (tč. 1)
Prisustvo nevladinih udruga: 1. Nedostatak podrške za prihode iz novih djelatnosti	1. Sve države u razvoju, (tč. 1)	1. Masefield, 1996.. (tč. 1) 2. Hitimana i sur., 1995., (tč. 1)
Pristup sredstvima za provedbu diversifikacije: 1. Nedostupnost kredita	1. Sve države u razvoju, (tč. 1)	1. Masefield, 1996., 8tč. 1)

Izvor: Hussein K. i Nelson J. (1998): Sustainable livelihoods and livelihood diversification, Brighton, Institute of Development Studies, University of Sussex.

2.2.1 Prednosti diversifikacije

Ukoliko se poljoprivrednik odluči provesti diversifikaciju na svojem poljoprivrednom gospodarstvu imat će nekoliko prednosti u usporedbi s konvencionalnim poslovanjem:

- Povećanje prihoda - nove aktivnosti donose nove prihode i bolju kvalitetu života
- Prilagodljivost - širenjem djelatnosti se potiču promjene i spremnost na druge mogućnosti. Dodavanjem novih aktivnosti poljoprivrednik će dobiti bolji uvid u poslovanje vlastite farme te će lakše odgovoriti na izazove u budućim razdobljima

- Sigurnost - proširenjem djelatnosti na farmi poljoprivredniku, njegovoj obitelji ili zaposlenicima pružit će se veća poslovna stabilnost.

  Razgranatim poslovanjem osigurat će se veći broj izvora prihoda, a u slučaju gubitka prihoda iz jednog izvora poslovanje farme neće biti toliko ugroženo kao kad je oslonjeno na samo jednu djelatnost
- Tradicija - očuvanjem tradicionalnih obrtničkih djelatnosti mogu se osigurati određena novčana sredstva putem subvencije iz javnog proračuna ili različitih fondova
- Razvoj novih vještina i sposobnosti - uvođenje nove djelatnosti potaknut će na osobnoj razini razvoj novih vještitna te rast poslovne mreže i kontakata. Upravljanje, marketing te financijsko poslovanje u svrhu zadovoljenja zahtjeva mušterija kod poljoprivrednika će razviti poslovni „duh“
- Bolje i ekonomičnije korištenje poljoprivrednog zemljišta, radnika i kapitala - kvalitetnije zemljište zbog adaptacije tla uslijed rotacije usjeva, neprekidna zaposlenost na farmi i profitabilnija uporaba opreme
- Vlasnik i njegovi zaposlenici na farmi su zaposleni tijekom cijele godine uslijed različitih aktivnosti
- Manji rizik uslijed propasti usjeva i pada tržišne cijene proizvoda
- Regularniji i brži povrat ulaganja kod diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva
- Bolja kontrola erozije tla jer se zemljište drži pod usjevom tijekom cijele godine
- Bolja kontrola plodnosti tla jer se zemljište drži pod usjevom tijekom cijele godine

2.2.2 Nedostaci diversifikacije

- Loša iskoristivost resursa - Prevelika diversificiranost može dovesti do lošeg upravljanja resursima
- Nezainteresiranost tržišta - problemi nastaju zbog lošeg marketinga i male proizvodnje koja ne privlači tržište
- Neiskorištenost opreme i strojeva - na manjim poljoprivrednim gospodarstvima kakva većinom i jesu ona diversificirana, često se strojevi i oprema ne iskorištavaju i neodržavaju optimalno

2.3 AKTIVNOSTI ZA PROVEDBU DIVERSIFIKACIJE

Diversifikaciju poljoprivrednih gospodarstava poželjno je usuglasiti sa razvojnim planom jedinica lokalne samouprave (gradovi i općine). Razvojni planovi reguliraju korištenje poljoprivrednih površina i aktivnosti pa je tako za pojedine djelatnosti potrebno ishoditi dozvolu dok za druge nije.

Ukoliko poljoprivrednik razmišlja o diversifikaciji poljoprivrednog gospodarstva preporuča mu se da zatraži stručni savjet u ranoj fazi projekta, npr. kontaktiranje specifičnog odijela kod tijela lokalne samouprave ili angažiranje konzultanta. Lokalna samouprava poljoprivrednicima obično nudi besplatne i detaljne savjete o samom postupku diversifikacije i planiranoj dodatnoj aktivnosti te će ih uputiti i na odgovarajućeg konzultanta.

Lokalne vlasti u većini država članica Europske unije prepoznaju važnost diversifikacije jer ona vodi prema osnaživanju i vitalnosti ruralnog gospodarstva, a naročito potiču prijedloge koji su kompatibilni s geografskim položajem lokacije i razvojnim planom.

Bez obzira na ove opće smjernice, važno je prije provedbe diversifikacije provjeriti sa lokalnom vlasti da li već postoji određena diversifikacijska shema jer se lokalne okolnosti od mjesta do mjesta razlikuju.

S obzirom da lokalne okolnosti dosta variraju treba voditi računa o sljedećem:

- U slučaju da se izgrađuje novi objekt, proširuje stari ili se mijenja način uporabe objekta (poljoprivredne/nepoljoprivredne aktivnosti) biti će potrebno ishoditi dozvole od lokalnih vlasti
- Izgradnja novih objekata u zelenom pojasu u nepoljoprivredne svrhe često neće biti dopuštena od strane lokalnih vlasti
- Vrlo ograničena dogradnja postojećih građevina za njihovu ponovnu uporabu češće se dopušta od strane lokalnih vlasti
- Veći i kompleksniji zahvat diversifikacije vodi prema njenom većem utjecaju (tablica 2.)

Tablica 2. Utjecaj diversifikacije s obzirom na složenost zahvata

Jednostavna izmjena uporabe objekta bez većih eksternih modifikacija	Mali utjecaj, već i manje izmjene na poljoprivrednom gospodarstvu mogu uzrokovati poremećaje u radnim praksama, pristupu i životnom stilu
Velike izmjene na poljoprivrednom gospodarstvu	Utjecaj na krajobraz
Izmjene u načinu uporabe zemljišta, vrsti kulture i upravljanju poljoprivrednog gospodarstva	Veliki utjecaj na krajobraz te moguć utjecaj na bioraznolikost, tlo, podzemne i nadzemne vode , itd.

Izvor: http://www.kentdowns.org.uk

2.3.1 Načela diversifikacije

- Identifikacija i uključivanje dionika
- Ispitivanje šire implikacije prijedloga
- Primjena strateškog pristupa u planiranju u koje će biti uključeno cijelo poljoprivredno gospodarstvo
- Promišljanje o tome kako promjene mogu utjecati na dosadašnje poljoprivredne prakse, pritom treba izbjegavati utjecaj diversifikacije na najrazvijenija i najbolja područja poljoprivrednog gospodarstva tj. izbjegavati aktivnosti koje vode prema potpunom razdvajanju radnih procesa na farmi
- Razmatranje kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih utjecaja
- Korištenje prirodnog potencijala krajobraza te izbjegavanje načina tretiranja poljoprivrednog zemljišta koje oštećuje prirodne resurse šireg područja
- Uspostavljanje i poboljšanje poslovanja farme kroz postupak diversifikacije

2.3.2 Procjena poslovanja

Prije same odluke o diversifikaciji potrebno je dobro analizirati trenutno poslovanje poljoprivrednog gospodarstva i provesti realnu analizu. To se onda može koristiti kao podloga za buduće poslovne aktivnosti i strategiju.

Održivost, potrebe, socioekonomski učinci te prednosti promjena i razvoja jesu elementi potrebni za izradu razvojnog programa poljoprivrednog gospodarstva, a također se preporuča provesti i SWOT analizu.

SWOT analiza je kvalitativna analitička metoda koja kroz četiri čimbenika nastoji prikazati snage, slabosti, prilike i prijetnje određene pojave ili situacije. SWOT je inače akronim od engleskih naziva navedena četiri čimbenika (eng. **S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities, **T**hreats).

Procjena poslovanja poljoprivrednog gospodarstva se može izvršiti u 7 koraka.

Slika 1. Procjena poslovanja poljoprivrednog gospodarstva

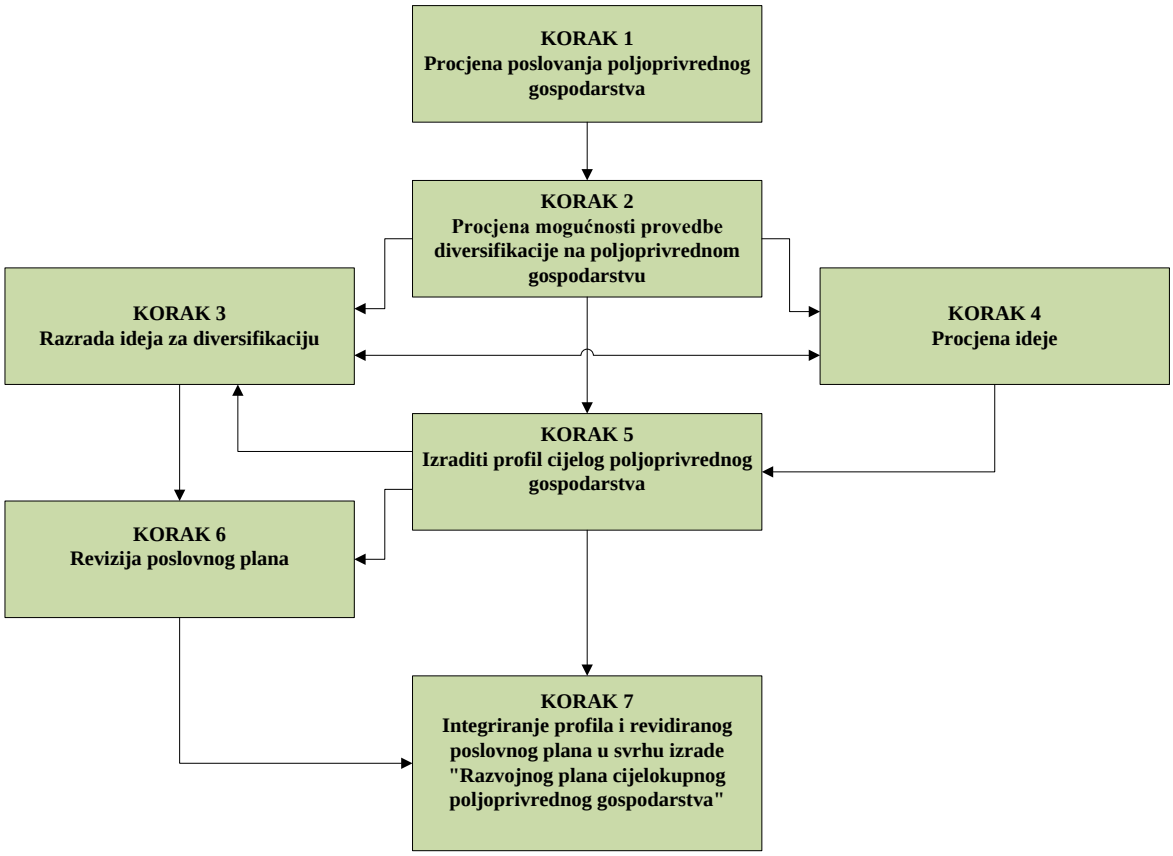

Izvor: http://www.kentdowns.org.uk

S obzirom na kompleksnost i brojnost faktora, poljoprivrednicima se preporuča koristiti određene alate koji im omogućuju bolje razumijevanje procjene trenutnog poslovanja, a ponekad i procjenu poslovanja u budućnosti. Jedan od upotrebljivih alata iz ekonomskog područja, specifično menadžmenta promjena, pri uvođenju novog proizvoda ili djelatnosti jest tzv. BCG matrica ili matrica industrijskog rasta i tržišnog udjela koju je razvila Boston Consulting Grupa 60-ih godina prošloga stoljeća.

U tvrtkama/organizacijama BCG matrica se najviše upotrebljava kako bi se procijenilo koliko su isplative i održive razne poslovne jedinice ili različiti proizvodi/usluge koje organizacija ima u ponudi. Ovisno o financijskim pokazateljima rasta u određenoj grani gospodarstva u kojima se pojedini proizvod nalazi te podataka koliki udio na tržištu zauzima proizvod, moguće ga je smjestiti u jedan od četiri kvadranta slike.

Slika 2. BCG matrica ili matrica industrijskog rasta i tržišnog udjela

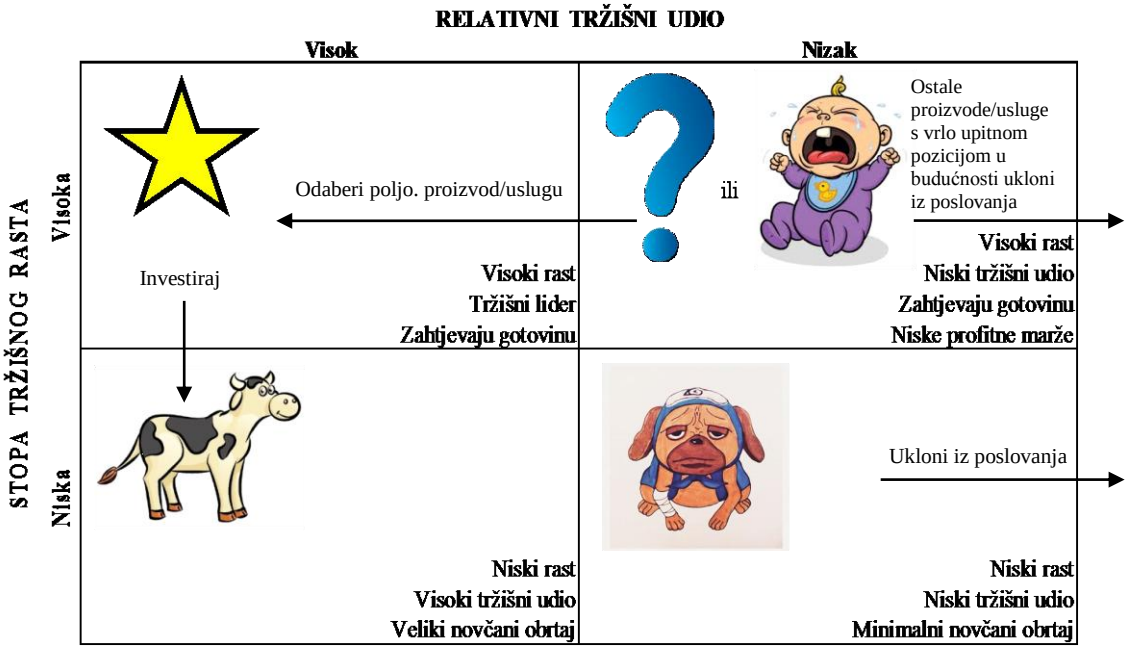

Izvor: http://www.netmba.com/strategy/matrix/bcg

Ovaj model je primjenjiv i za poljoprivredne proizvode ili djelatnosti, a kako bi bili lakše pamtljivi, dijelovi matrice se zovu: „krava muzara“, „zvijezda“, „pas“ i „upitnik ili problematično dijete“:

1. Krava muzara, (eng. cash cow) - poljoprivredni proizvod/usluga koji/a ima veliki udio na tržištu u zreloj, sporastućoj industrijskoj grani. Krava muzara zahtijeva malo ulaganja, a rezultira generiranjem gotovine koja se može koristiti za ulaganje u druge poljoprivredne proizvode/usluge.
2. Zvijezda, (eng. star) - poljoprivredni proizvod/usluga koji/a ima veliki udio na tržištu u brzorastućoj gospodarskoj grani. Kod ovih proizvoda/usluga nužno je konstantno ulagati u razvoj da bi održale korak s konkurencijom. Ako uspiju, postat će „krava muzara“ kad se stabilizira industrijska grana.
3. Upitnik ili problematično dijete, (eng. question mark or problem child) - poljoprivredni proizvod/usluga koji/a ima mali udio na tržištu s visokom stopom rasta. Ovi proizvodi/usluge zahtijevaju obilnije resurse da povećaju svoj udio na tržištu, a da li će uspjeti postati „zvijezda“, nije sigurno.

4. Pas, (eng. dog) - poljoprivredni proizvod/usluga koji/a ima mali udio na tržištu u zreloj industriji. „Pas“ ne može zahtijevati velika ulaganja i veže kapital koji bi mogao biti bolje iskorišten drugdje. Najbolje ga je likvidirati/ukloniti ako nema potencijala da sudjeluje na tržištu, osim ako ima neku drugu stratešku svrhu.

Izazov za svakog poljoprivrednika je precizno identificirati nove proizvode i djelatnosti koje se namjeravaju integrirati u poslovanje poljoprivrednog gospodarstva te kategorizirati postojeće proizvode/usluge u određeni kvadrant matrice, kako bi dobili uspješno i profitabilno diversificirano poljoprivredno gospodarstvo.
Izrada matrice za organizaciju u vrlo kratkom vremenu može dati jasan pogled na trenutačnu situaciju te omogućiti poljoprivrednicima da donesu odluke, ali je potrebno imati na umu ograničenost analize zbog upotrebe samo dvije kategorije rasta 1. tržišta, 2. tržišnog udjela.
Zaključno se može utrditi da je u poslovanju farme poželjno imati „krave muzare“ ili još bolje nekoliko „krava muzara“ koje će donositi prihod i financirati rast „zvijezda“ i eventualno „upitnika ili problematičnog djeteta“.

2.3.3 Poslovni plan

Druga faza procjene poslovanja je izrada poslovnog plana za diversificirano poljoprivredno gospodarstvo. Ovu fazu je potrebno započeti nakon što poljoprivrednik/vlasnik odluči provesti diversifikaciju, što je rezultat faze procjene poslovanja.
Poslovni plan treba obuhvatiti:

- Aktivnost koja se namjerava integrirati u dosadašnje poslovanje
- Razmjer i opseg lokacije
- Definiranje faza i rokova pojedinih prijedloga
- Shemu upravljanja, zaposlenika, financiranja i promoviranja
- Istraživanje rizika povezanih s novim diversificiranim poljoprivrednim gospodarstvom
- Ekonomski, okolišni i socijalni utjecaj novog projekta te prikaz dobiti za poljoprivredno gospodarstvo, krajobraz i ruralnu zajednicu

2.3.4 Akcijski plan diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava

Primjer akcijskog plana pokazuje kako povezati pojedine elemente te koje se radnje trebaju poduzeti i u kojem trenutku:

- Radnja 1. Procjena trenutnog poslovanja poljoprivrednog gospodarstva
- Radnja 2. Razrada ideja po pitanju diversifikacije
- Radnja 3. Procjena mogućnosti provedbe diversifikacije s osvrtom na pristup i infrastrukturu, prirodna staništa i bioraznolikost, krajobraz (park prirode, nacionalni park i sl.) i zahvat u krajobrazu, održivosti upravljanja okolišem (voda, tlo, zrak, otpad), klimu, nitratno osjetljiva područja
- Radnja 4. Odluka o diversifikaciji te razvoju strategije i poslovnog plana kroz duže vremensko razdoblje
- Radnja 5. Razmatranje kriterija i zakonskih propisa za namjeravanu ideju diversifikacije
- Radnja 6. Prijava na javne natječaje lokalnih vlasti, ukoliko se želi kroz natječaje doći do financijskih sredstava za planiranu ideju diversifikacije.

  Predaja na uvid „Poslovnog plana“ i „Razvojnog plana cjelokupnog poljoprivrednog gospodarstva“ suradnicima i vlastima kako bi se procijenio utjecaj diversifikacijske ideje na okoliš
- Radnja 7. Konzultacije po pitanju draft verzije materijala za aplikaciju na eventualni javni natječaj.

  Provedba strukturnih istraživanja, izrada detaljnih arhitektonskih projekata, ponovna procjena „Poslovnog plana“
- Radnja 8. Revizija i kontrola aplikacije na javni natječaj i procjena potrebe za dodatnim konzultiranjem sa stručnjacima različitog područja, ukoliko je potrebno
- Radnja 9. Zatražiti suglasnost lokalnih vlasti za planiranu aktivnost
- Radnja 10. Poduzimanje aktivnosti koje su identificirane u sklopu procjene utjecaja na okoliš. Razrada programa aktivnosti koji mora biti u korelaciji s poslovnom strategijom (Radnja br. 1).

  Ova radnja se može obavljati neovisno prije bilo kojeg planiranog prijedloga dok još nije detaljnije razrađen, ova radnja uključuje:

  1. Gospodarenje (menadžment) investicijama
  2. Gospodarenje (menadžment) šumskim fondom

3. Gospodarenje starijim stablima
4. Gospodarenje uvratinom i travnjacima
5. Procjena mogućnosti krajobraza i prirodnih staništa
6. Aktivnosti vezane za upravljanje resursima i poljoprivrednim otpadom u skladu sa zakonskim propisima
7. Aktivnosti koje je potrebno provesti na nitratno osjetljivom području
8. Uzimanje u obzir podudarnosti pojedinih aktivnosti

- Radnja 11. Ostvarivanje kontakta s dijelom lokalne vlasti koja se bavi razvojem ruralnog područja u svrhu potpore, uputa i dostupnosti bespovratnih sredstva (grantova) za aktivnosti u sklopu "Radnje br. 10".
- Radnja 12. Nastavak provedbe konkretnih aktivnosti uz, ukoliko je potrebno, dodatne aktivnosti za koje lokalne vlasti osiguravaju bespovratna sredstva
- Radnja 13. Uzimanje u obzir zadovoljavanja kriterija iz "Priručnika za gospodarenje okolišem" ili "Priručnika za organsku proizvodnju" koje ponekad izdaje ministarstvo ili lokalne vlasti u sklopu natječaja za razvoj ruralnog područja za bespovratna sredstva (grantove).

  Zadovoljavanje kriterija na koje se poljoprivrednik obvezuje se boduje te on temeljem postignutih rezultata dobiva određena bespovratna sredstva u skladu s rezultatom (ovo je metoda u nekim zemljama Europske unije, npr. u Velikoj Britaniji)
- Radnja 14. Praćenje i aplikacija na natječaje za bespovratna sredstva (grantove) za razvoj ruralnih područja. Za ovu aktivnost se preporuča ostvariti suradnju sa specijaliziranim tvrtkama za povlačenje finacijskih sredstva iz EU fondova

Objašnjenje:
Grant (bespovratna sredstva) su javna sredstva poreznih obveznika EU, pa prema tome imaju za namjenu opće, a ne privatno dobro. Namjena im nikako nije ostvarivanje profita, ali se iz tih sredstava mogu razvijati unutarnji kapaciteti poduzeća (obrazovanje zaposlenika, modernizacija poslovanja, diversifikacija, i sl.) s ciljem njihove veće konkurentnosti na tržištu.

Grantovi su nekumulativni (za jedan projekt je moguće dobiti sredstva samo iz jedne sheme bespovratnih sredstava), neretroaktivni (prihvatljivi su isključivo troškovi nastali nakon potpisivanja ugovora) te transparentni s jednakim tretmanom, ocjenjivanje projekata obavlja se temeljem unaprijed postavljenih kriterija jednakih za sve prijavitelje na javni poziv (http://www.eukutak.info).

Slika 3. Dijagram vremenskog slijeda akcijskog plana (eng. timeline diagram)

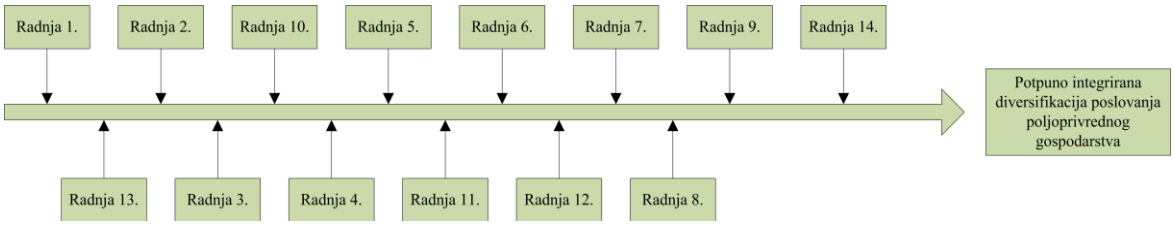

Izvor: http://www.kentdowns.org.uk

Diversificiranje poljoprivrednog gospodarstva kako bi se proizvodi proizveli i ponudili direktno na gospodarstvu, lokalnim tržištima, lokalnim prodavačima ili turističkoj, zabavnoj i hotelijerskoj djelatnosti u neposrednoj blizini farme može povećati vrijednost proizvoda tj. prihode, otvoriti nove poslovne mogućnosti i rezultirati zapošljavanjem ljudi ruralnog područja.

Također treba imati na umu da pristupačnost poljoprivrednog gospodarstva uvelike utječe na vrstu dopunske djelatnosti koja se planira integrirati. Za procjenu integriranja vrste dopunske djelatnosti potrebno je razumjeti i identificirati stanište i biodiverzitet (biološka raznolikost) u blizini poljoprivrednog gospodarstva. Životinjski svijet uvijek ima koristi od veće raznolikosti staništa. Raznolikost hrane, prirodna skloništa i životni prostor potiču raznolikost divljih životinja i biološku raznolikost na poljoprivrednom gospodarstvu. Također se savjetuje procijeniti staništa i vrste na poljoprivrednom gospodarstvu kako bi se poduzele aktivnosti u svrhu njihove zaštite. Navedeno se može promatrati kao resurs koji pruža mogućnosti za buduće poslovanje i diversifikaciju.

Sve promjene koje se žele učiniti na poljoprivrednom gospodarstvu treba uskladiti s krajobrazom. To je osobito važno ukoliko se ono nalazi u zaštićenom području (nacionalni parkovi, parkovi prirode i sl.). Svaka diversifikacija poljoprivrednog gospodarstva zahtjeva pažljivu pripremu i razmatranje u smislu utjecaja na krajobraz.

Općenita smjernica o kojoj treba voditi računa jest sadnja autohtonog drveća i grmolikog bilja. Zasađeno drveće i bilje se treba dobro uklopiti u prostor gdje su već postojeće biljke, a arhitektonska rješenja na objektima trebaju biti usklađena s krajobrazom.

Nadalje, upravljanje i zaštita poljoprivrednim resursima (tlo i hranjive tvari, voda, otpad i biomasa) može imati ozbiljan utjecaj na prirodni okoliš i poslovanje poljoprivrednog gospodarstva. To je ključno za svakodnevno upravljanje i poljoprivrednik/vlasnik treba dobro poznavati zahtjeve navedenih aspekata.

Upravljanje resursima je usko vezano za prilagodbu i ublažavanje negativnih klimatskih promjena. Državni hidrometeorološki zavod RH izdaje periodično određena izvješća (agrometeorološki bilten) koja obrađuju navedenu tematiku, stoga se poljoprivrednicima savjetuje njihovo praćenje. U navedenim izvješćima nalaze se korisne informacije o mogućim poplavama, periodima izrazito visokih ili niskih temperatura, temperature tla određenih područja, ukupan broj sunčanih sati i sl.

Iznimno je važno da se u proces planiranja i provedbe diversifikacije uključe razvojni procesi koji pridonose održivosti i energetskoj učinkovitosti poljoprivrednog gospodarstva. Ti razvojni procesi bi također trebali biti središnji dio poslovnog plana diversifikacije, a to se naročito odnosi na potrošnju goriva i korištenje obnovljivih izvora čime će poljoprivredno gospodarstvo osigurati svoju budućnost, učinkovitost i neovisnost. Preporuča se korištenje i implementacija, u što većoj mjeri, obnovljivih izvora energije poput biomase, biogoriva, energije vjetra, sunčeve energije, itd.

2.4 DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Republici Hrvatskoj je 18.06.2004. godine dodijeljen status države kandidatkinje za članstvo u EU. Sa statusom države kandidatkinje, RH su se otvorile nove mogućnosti poput korištenja pretpristupnih fondova kao pomoći u procesu prilagodbe. RH je započela korištenjem pretpristupnog programa za poljoprivredu i ruralni razvoj SAPARD programom od 2006. do 2009. godine, nakon čega ga je zamijenio IPARD program.

IPARD program je sastavni dio „Instrumenta pretpristupne pomoći IPA“ i njegova 5. komponenta je ruralni razvoj, a predstavlja strategiju koja će se baviti specifičnim nedostacima u ruralnim područjima RH prepoznatim u analizi poljoprivrednog i ruralnog sektora.

Glavni zakonodavni dokument o provedbi „Mjere 302 - Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“ IPARD programa u Hrvatskoj jest „Pravilnik o provedbi Mjere 302: Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti unutar IPARD programa“ koji je objavljen u NN 72/12 te je utrenutku pisanja ovog rada još uvijek važeći propis što se može provjeriti u "Središnjem katalogu službenih dokumenata RH".

Prioritetni cilj IPARD programa je doprinos održivom i socijalno skladnom procesu ruralnog razvoja u skladu s međunarodnom ekološkom praksom kroz razvijanje ruralne ekonomije, povećanje prihoda i omogućavanje i osiguravanje mogućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima u svrhu uravnoteženja nejednakosti između pojedinih regija u usporedbi s urbanim područjima i razvoja osnovne ruralne infrastrukture, također i u ratom pogođenim područjima.

Program IPARD se provodi kroz tri prioritetna područja usmjerena na diversifikaciju gospodarskih aktivnosti, razvoj malog i srednjeg poduzetništva te posebnu skrb za zaštitu okoliša. Za svako prioritetno područje definiran je po jedan specifični cilj koji će se ostvarivati putem odgovarajućih mjera (Tablica 3.).

Tablica 3. Prioriteti, ciljevi i mjere IPARD programa u RH

PRIORITET	SPECIFIČAN CILJ	MJERA
1. Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda zajednice	Jačanje i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i tržišnog kapaciteta	101 Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice
		103 Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Zajednice
2. Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja	Jačanje i poboljšanje kapaciteta provedbe obveznog pilot projekta u poljoprivrednom okolišu i pristup temeljen na LEADER pristupu	201 Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika
		202 Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja
3. Razvoj ruralne ekonomije	Stvaranje boljih životnih uvjeta u ruralnim područjima poboljšanjem ruralne infrastrukture i promicanjem poslovnih aktivnosti	301 Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture
		302 Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti

Izvor: http://www.apprrr.hr

Mjera 302: Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti, predstavljala je doprinos u pripremi RH za pristup Europskoj uniji, a uključivala je sljedeće specifične ciljeve:

- Povećanje prihoda korisnika iz ruralnog stanovništva kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje
- Stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje
- Očuvanje postojećih radnih mjesta
- Povećanje opsega usluga za stanovnike ruralnog područja i poboljšanje kvaliteta usluga koje se pružaju
- Poboljšanje socijalne strukture u ruralnim područjima

Do rujna 2015. godine kroz IPARD program korisnicima je isplaćen ukupni iznos potpore za „Mjeru 302“ cca. 3.2 milijuna EUR, od čega je RH isplatila cca. 0,8 milijuna EUR, a EU 2.4 milijuna EUR, ukupni iznos na raspolaganju kroz IPARD program je bio 179 milijuna EUR.

U „Programu ruralnog razvoja RH od 2014. - 2020. godine“, dokumentu od 700tinjak stranica, pojam diversifikacija se spominje cca. 30-35 puta, a ponajviše je spominjan pri opisu različitih potreba ruralnih područja RH pod „Potrebom 23: Diversifikacija djelatnosti i otvaranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima“.

Cilj „Potrebe 23“ na poljoprivrednim gospodarstvima jest poboljšanje njihovih gospodarskih rezultata, olakšavanje restrukturiranja, modernizacija, povećanje sudjelovanja na tržištu, tržišna usmjerenost, stvaranje i razvoj malih poduzeća, otvaranje radnih mjesta, olakšavanje opskrbe i korištenja obnovljivih izvora energije, otpada, nusproizvoda i konačno diversifikacija.

Razlog za potenciranje navedene i prepoznate potrebe jest taj što poljoprivredni sektor u ukupnom BDP-u čini 5,5% dok udio zaposlenih u poljoprivredi čini 13,8% od ukupne radne snage, odnosno bilježi se negativan trend za ove dvije kategorije. Negativna gospodarska i populacijska kretanja utjecala su na to da sve veći broj poljoprivrednih gospodarstava više ne može ekonomski održivo poslovati samo od primarne poljoprivredne proizvodnje i bez dodatnog prihoda na gospodarstvu.

U RH je još uvijek zanemariv broj obiteljskih gospodarstava koja osim poljoprivredne proizvodnje implementiraju nove djelatnosti, poput:

- turizma
- ručnog rada
- prerade poljoprivrednih proizvoda
- obrade drveta
- uzgoja riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama
- proizvodnje obnovljive energije
- ugovorenog rada s vlastitom mehanizacijom
- ostalih djelatnosti

Napomena: Navedene djelatnosti su statistički analizirane i prikazane pod cjelinom „Rezultati“ za sve zemlje EU.

Nakon ulaska RH u EU moguća su brojna ulaganja u cilju provedbe diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava putem mjera Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD, European Agricultural Fond for Rural Development), a naročito kroz:

- Mjeru 4. - Ulaganje u fizičku imovinu, na raspolaganju je 667 milijuna EUR
- Mjeru 6. - Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, na raspolaganju je 262 milijuna EUR
- Mjeru 11. - Ekološki uzgoj, na raspolaganju je 128 milijuna EUR

EAFRD ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe i čiji je planirani proračun 84,93 milijarde EUR za sve države članice EU, od toga je za RH namijenjeno preko 2 milijarde EUR, u razdoblju od 2014.- 2020. godine kroz program ruralnog razvoja. Financira se sredstvima „Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP)“ i pridonosi ostvarivanju glavnih ciljeva strategije „Europa – 2020.“:

- Promicanje održivog ruralnog razvoja u cijeloj Europskoj uniji,
- Težnja ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži
- Zaštita klimatskih uvjeta i uvođenje inovacija u poljoprivredni sektor

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRR) je odgovorna za provedbu EAFRD mjera. U odnosu na pretpristupni IPARD program donosi neke prednosti. Tako u EAFRD-u nema ograničenja u pogledu kapaciteta, moguće je ishoditi avansno plaćanje do 50% iznosa potpore, potpore se kreću između 50 i 90%, ulaganje može započeti nakon prijave na natječaj te postoji mogućnost financiranja vlastitog udjela u projektu kroz financijski leasing.

Treba još napomenuti da se u općim ciljevima EAFRD-a, između ostalih nalazi i diversifikacija:

- Jačanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima
- Zaštita okoliša izvan urbanih područja
- Poticanje diversifikacije ruralnog gospodarstva

Što se tiče ključnih aktivnosti EAFRD-a, one su usmjerene na ruralni razvoj koji pridonosi konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim promjenama te uravnoteženju teritorijalnog razvoja ruralnih područja.

U skladu sa strategijom „Europa – 2020.“, podrška za ostvarenje ciljeva ruralnog razvoja planira se ostvariti kroz sljedećih šest aktivnosti, a naglasak je na šestoj aktivnosti koja je usmjerena na diversifikaciju:

1. Poticanje transfera znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, s naglaskom na sljedeća područja:
    - Poticanje inovacija i znanja u ruralnim područjima
    - Jačanje veze između poljoprivrede i šumarstva te istraživanja i inovacija
    - Poticanje cjeloživotnog učenja i stručne obuke u sektoru poljoprivrede i šumarstva
2. Jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede i povećanje održivosti gospodarstva, s naglaskom na sljedeća područja:
    - Olakšavanje restrukturiranja gospodarstva koja se suočavaju s velikim strukturnim problemima, osobito obiteljskih gospodarstava s malim tržišnim udjelom, tržišno orijentirana gospodarstva u pojedinim sektorima i gospodarstva potrebna za poljoprivednu raznolikost - ova aktivnost između ostalog može podrazumijevatii diversifikaciju
    - Olakšavanje generacijskog obnavljanja u poljoprivrednom sektoru
3. Promicanje organizacije prehrambenog lanca i upravljanje rizicima u poljoprivredi, s naglaskom na sljedeća područja:
    - Bolja integracija primarnih proizvođača u prehrambenom lancu kroz kvalitetne programe, promocija na lokalnim tržištima
    - Podrška upravljanju rizikom
4. Obnova, očuvanje i promicanje ekološke ovisnosti o poljoprivredi i šumarstvu, s naglaskom na sljedeća područja:
    - Obnova i očuvanje biološke raznolikosti, uključujući „Natura 2000“ i visoku vrijednost prirodnog uzgoja
    - Poboljšanje upravljanja vodama
    - Poboljšanje upravljanja tlom
5. Promicanje učinkovitosti resursa i pomak potpora prema niskim razinama ugljičnog dioksida i klimatski prilagodljivoj poljoprivredi, prehrani i šumarstvu, s naglaskom na sljedeća područja:

- Povećanje učinkovitosti u potrošnji vode u poljoprivredi
- Povećanje učinkovitosti u potrošnji energije u poljoprivredi i prehrambenoj industriji
- Olakšavanja opskrbe i korištenja obnovljivih izvora energije, od nusproizvoda, ostataka, otpada i drugih neprehrambenih sirovina za potrebe bio-ekonomije
- Smanjenje emisije dušikovog dioksida u poljoprivredi
- Poboljšanje sekvestracije ugljičnog dioksida u poljoprivredi i šumarstvu

6. Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj ruralnih područja, s naglaskom na sljedeća područja:
    - Olakšavanje diversifikacije, stvaranje novih malih poduzeća i otvaranje radnih mjesta, poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima
    - Povećanje pristupa, korištenja i kvalitete informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) u ruralnim područjima

3. MATERIJALI I METODE

Cilj istraživanja je:

1. Opisati i objasniti pojam diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava, odnosno što diversifikacija podrazumijeva, njenu svrhu, prednosti i nedostatke.
2. Istražiti baze podataka koje se odnose na diversifikaciju poljoprivrednih gospodarstava u RH i ostalim državama EU.
3. Utvrditi diversificiranost poljoprivrednih gospodarstava s ostalim dopunskim djelatnostima u RH i državama EU iz dostupnih baza podataka, utvrditi utjecaj diversifikacije na razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti, prikazati rezultate istraživanja.
4. Utvrditi i usporediti postotak zastupljenosti diversifikacije u visoko razvijenim zemljama (pretežito zapadni blok) i u manje razvijenim zemljama EU (pretežito istočni blok).

Metode rada:

1. Statistička metoda - analiza i obrada statističkih podataka iz dostupne literature i javnih servisa. Korištenje baza podataka iz državnih zavoda za statistiku pojedinih država članica EU. Baze podataka, država EU, po pitanju diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava su trenutno objavljene za sljedeća vremenska razdoblja 2000., 2003., 2005., 2007. godinu. Što se tiče većine zemalja EU moguće je analiziranje porasta/smanjenja broja i udjela diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava.
2. Deskriptivna metoda i metoda kompilacije - zapažanje, proučavanje i opisivanje diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava. Proučavanje dostupne literature koja se odnosi na diversifikaciju poljoprivrednih gospodarstva i razvoj ruralnih aktivnosti.

4. REZULTATI

4.1 PRIKAZ DIVERSIFICIRANIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA U DRŽAVAMA ČLANICAMA EU

4.1.1 Austrija

Iz učinjene analize podataka za Austriju, vidljivo je da je postotak diversificiranih gospodarstava prilično konstantan s tendencijom porasta (tablica 4., grafikon 1. i 2.) i iznosi 25,96% (2007. godine).

Tablica 4. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Austriji

Austrija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	12.610	700	15.320	1.210	690	890	4.310	3.140	38.870	199.470	19,49
2003	13.760	720	13.820	1.540	650	1.710	5.980	690	38.870	173.770	22,37
2005	12.780	310	16.130	1.160	270	2.250	10.470	0	43.370	170.640	25,42
2007	12.270	220	15.600	2.760	320	2.020	9.760	0	42.950	165.420	25,96

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 1. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Austriji

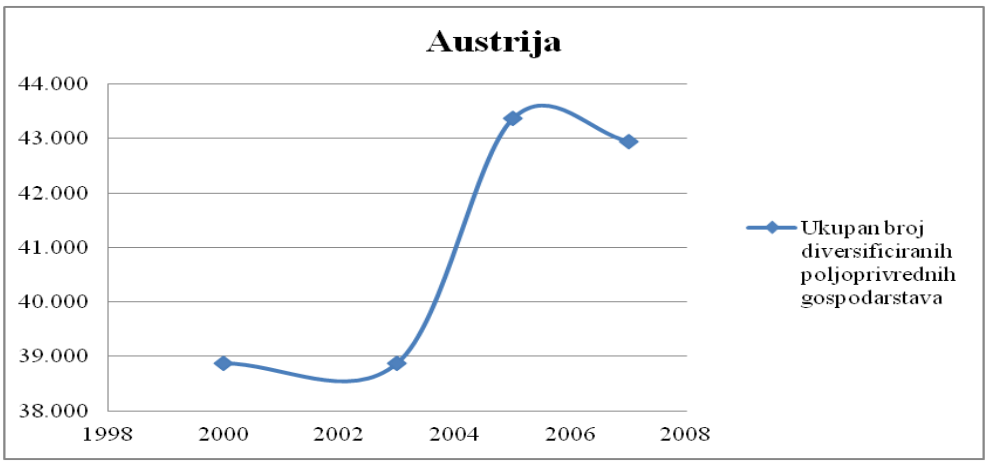

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 2. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Austriji

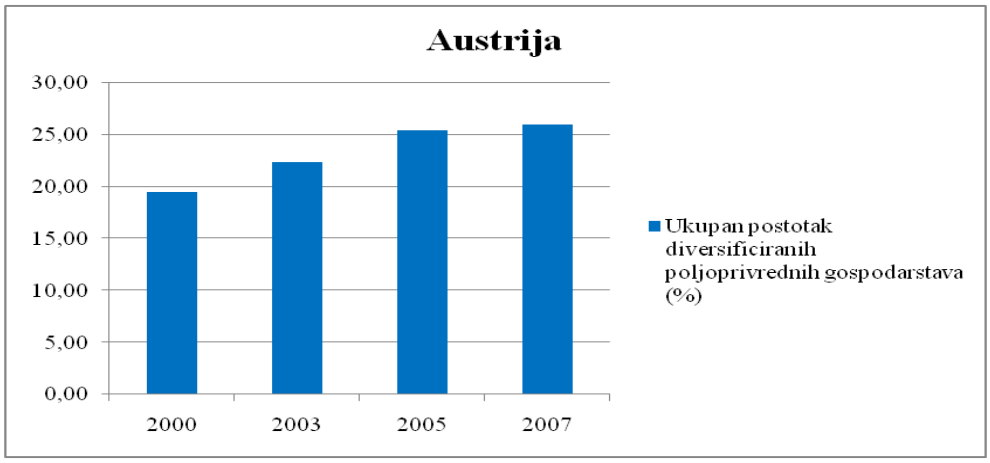

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 3. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Austriji

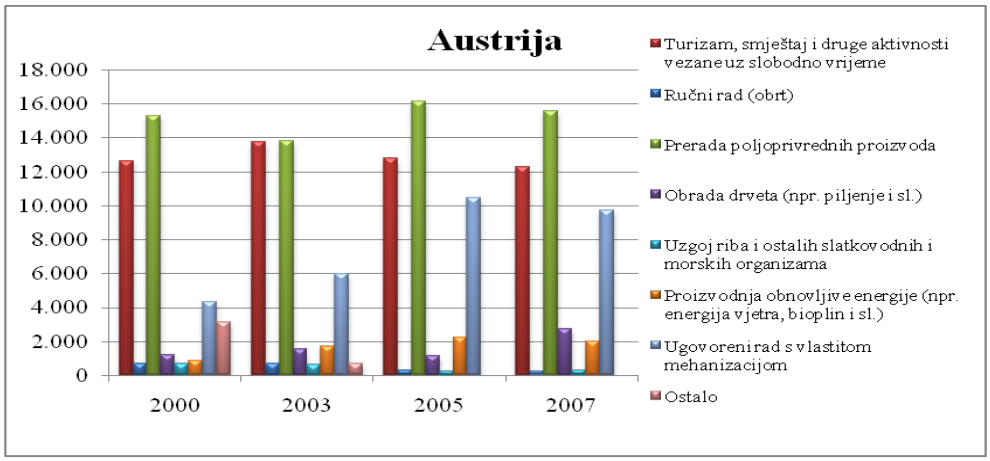

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Kao najzastupljenija djelatnost na diversificiranim gospodarstvima ističe se prerada poljoprivrednih proizvoda i turizam (tablica 4., grafikon 3.), a za primjetiti je i značajan porast ugovorenog rada s vlastitom mehanizacijom.

4.1.2 Belgija

Belgija je primjer zemlje u kojoj je postotak diversificiranih gospodarstava manji od 5%, (4,77% 2007. godine) i u kojoj je prisutan trend pada broja poljoprivrednih gospodarstava pa tako i onih diversificiranih, uz ipak, relativno konstantan udio diversificiranih gospodarstava (grafikon 5.).

Tablica 5. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Belgiji

Belgija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	440	120	570	40	0	0	500	500	2.170	61.710	3,52
2003	400	140	450	60	20	10	540	850	2.470	54.940	4,50
2005	430	130	440	60	20	10	540	910	2.540	51.540	4,93
2007	410	130	380	70	20	60	500	720	2.290	48.010	4,77

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 4. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Belgiji

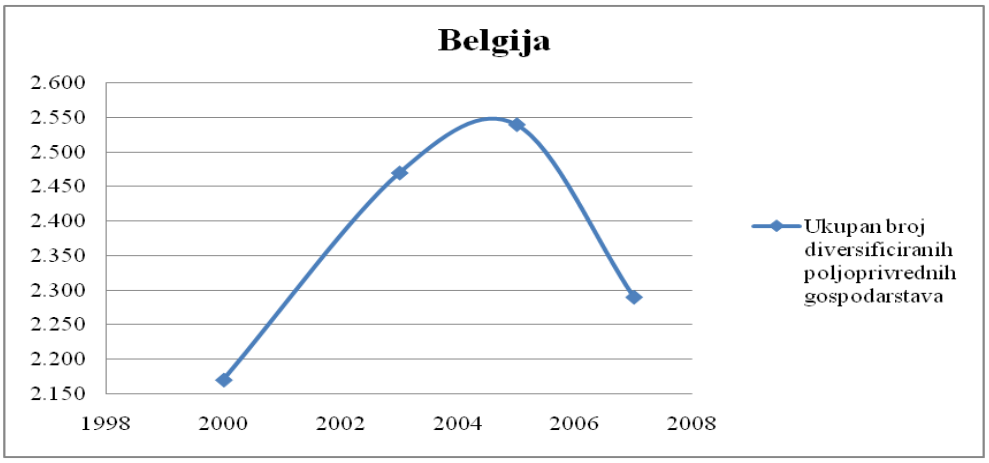

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 5. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Belgiji

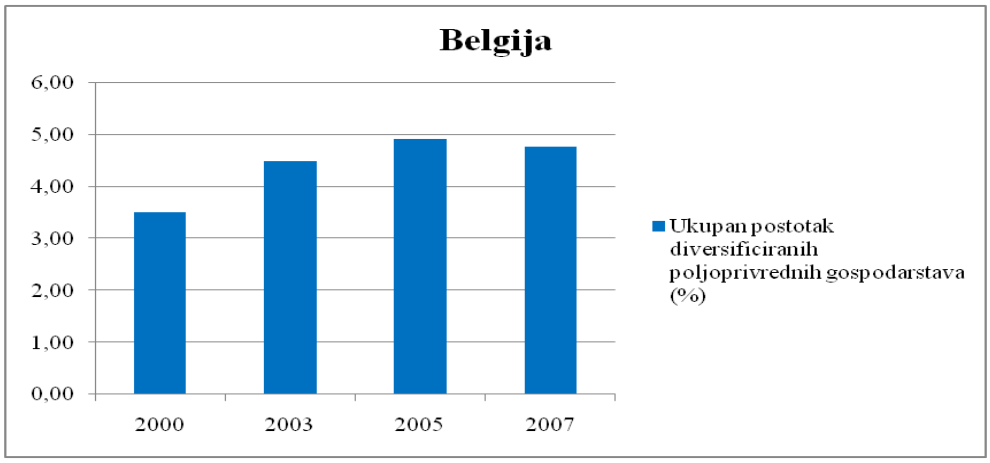

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 6. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Belgiji

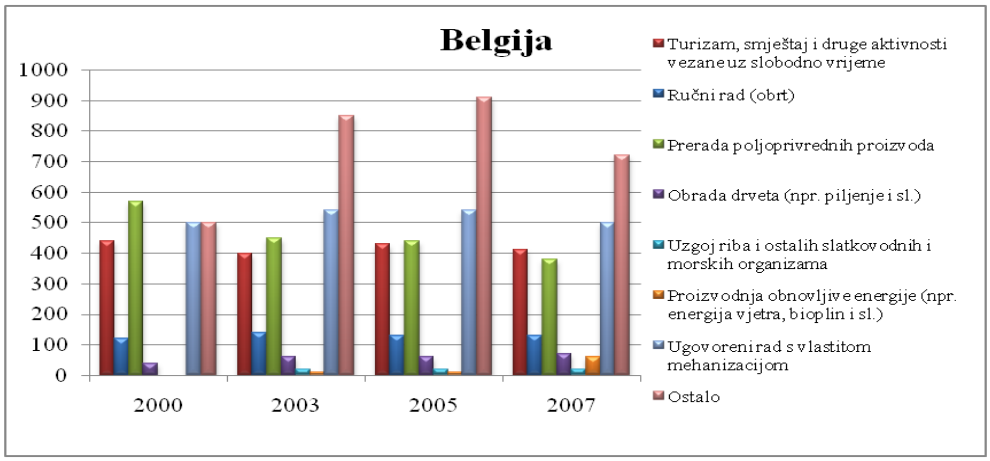

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Turizam, ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i prerada poljoprivrednih proizvoda su najzastupljenije dopunske djelatnosti, s tim da se u preradi poljoprivrednih proizvoda bilježi postupni pad (tablica 5., grafikon 6.).

4.1.3 Bugarska

Bugarska je zemlja članica EU od 01.01.2007. godine i u njoj se bilježi znatan pad broja ukupnih i diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, pogotovo u razdoblju od 2003. - 2005. godine (grafikon 7. i 8.). Svega 2,18% poljoprivrednih gospodarstva je diversificirano (2007. godina).

Tablica 6. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Bugarskoj

Bugarska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	320	280	13.660	110	1.060	50	9.680	3.660	28.820	665.550	4,33
2005	360	170	890	70	180	0	7.990	1.730	11.390	534.610	2,13
2007	310	510	530	160	160	0	7.550	1.520	10.740	493.130	2,18

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 7. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Bugarskoj

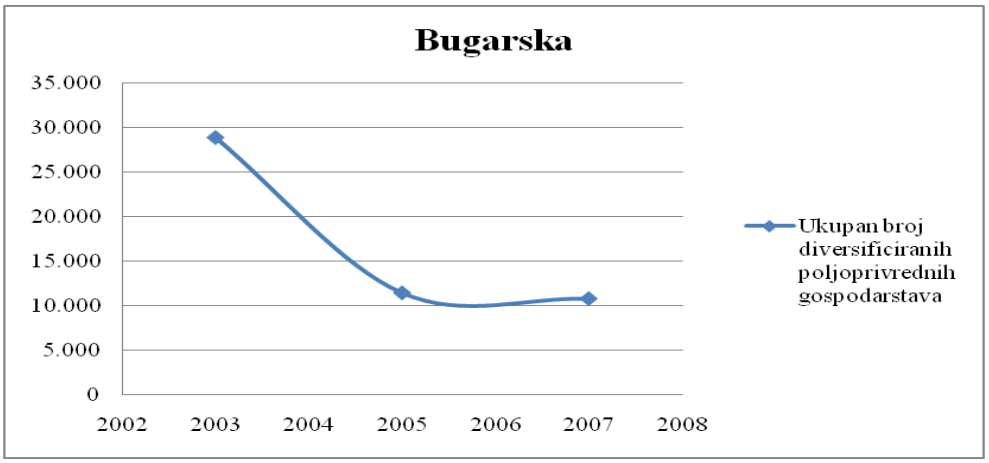

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 8.Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Bugarskoj

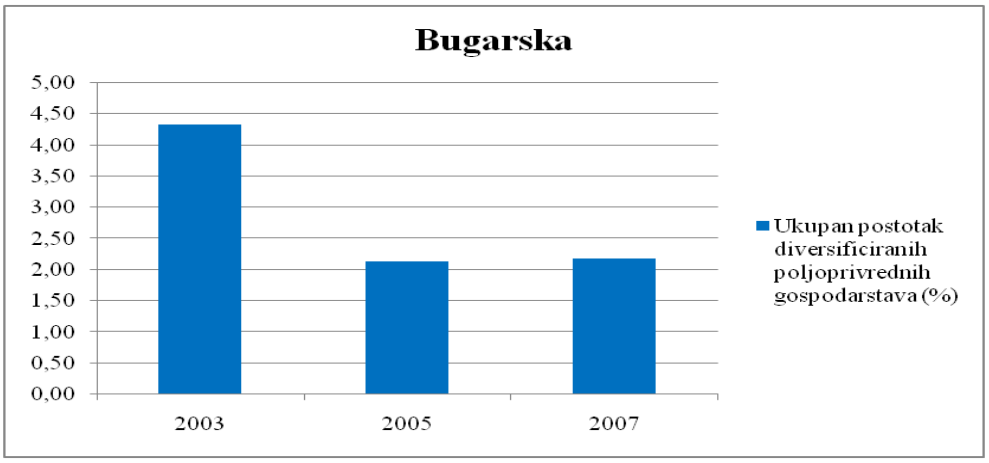

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 9. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Bugarskoj

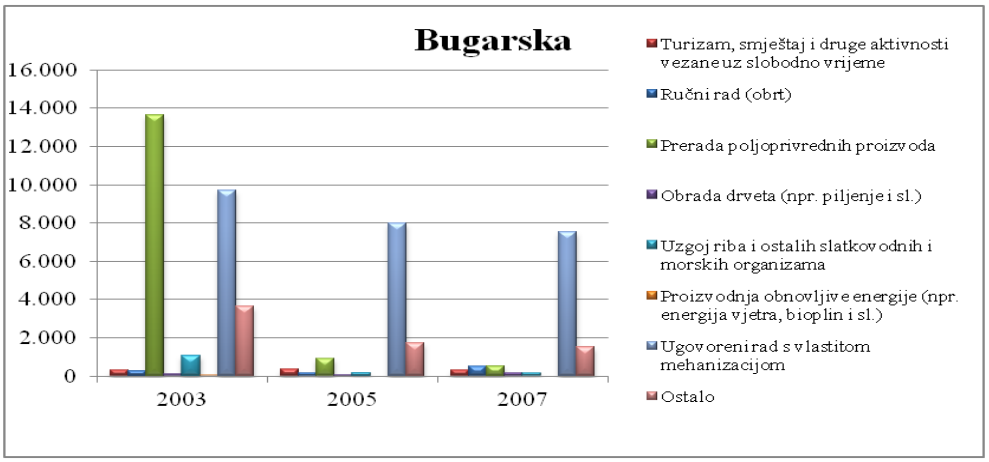

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Također je uočljiv ekstreman i brz pad broja poljoprivrednih gospodarstava na kojima se obavlja prerada poljoprivrednih proizvoda sa 13660 na 530 (tablica 6.), što je svega 3,88% od početnog broja 2003. godine. Najzastupljenija djelatnost je ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom (tablica 6. i grafikon 9.).

4.1.4 Cipar

Cipar je zemlja članica EU od 01.05.2005. godine. U razdoblju od 2003. - 2005. godine je zabilježen pad, a potom od 2005 - 2007. godine porast broja diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (grafikon 10.).

Tablica 7. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Cipru

Cipar	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	10	70	2.470	0	0	0	250	0	2.800	45200	6,19
2005	0	10	2.340	10	0	0	160	0	2.520	45170	5,58
2007	0	0	2.550	0	0	0	110	0	2.660	40120	6,63

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 10. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Cipru

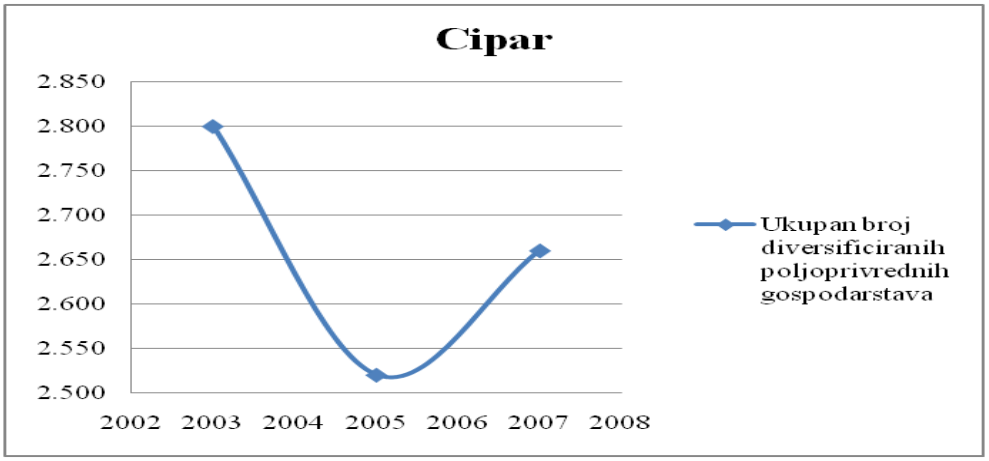

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 11. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Cipru

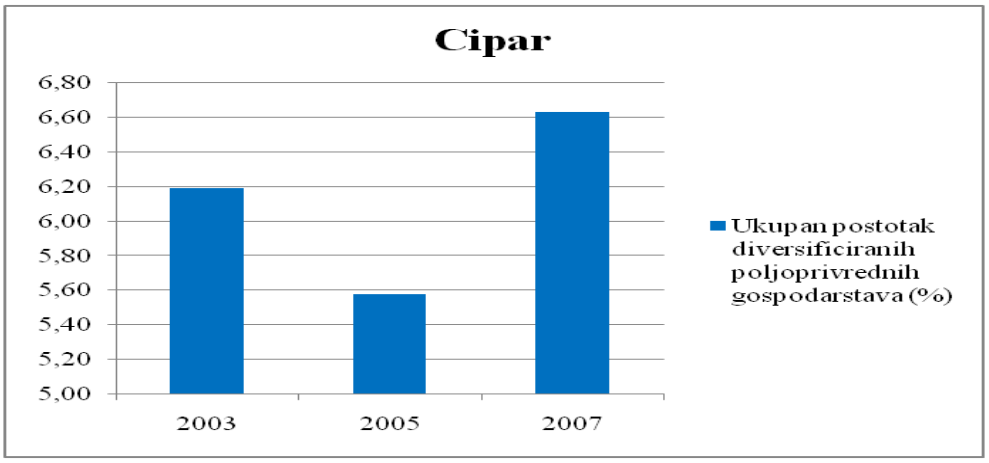

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 12. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Cipru

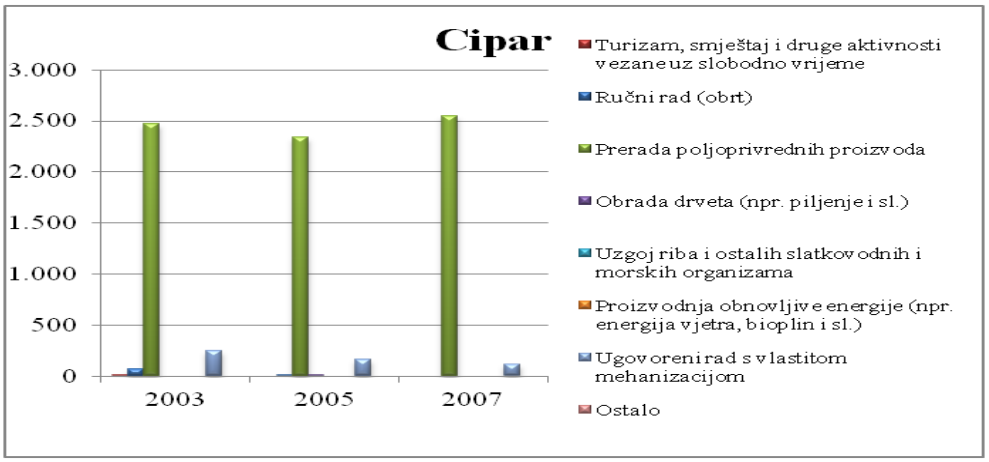

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Godine 2007. u odnosu na ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava, diversificiranih je bilo 6,63% (tablica 7. i grafikon 11.). Zanimljivo je da je gotovo jedina djelatnost prerada poljoprivrednih proizvoda koja je i pretežito konstantna (grafikon 12.).

4.1.5 Češka Republika

Češka Republika je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Dostupni podaci za Češku pokazuju pozitivan/uzlazni trend u broju diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava te se 2007. godine bilježi 13,27% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (tablica 8. i grafikon 13. i 14.).

Tablica 8. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Češkoj

Češka Republika	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	340	90	710	790	0	20	0	2.220	4.170	45770	9,11
2005	380	130	1.150	950	0	10	0	2.340	4.960	42250	11,74
2007	680	370	990	490	40	40	660	1.960	5.230	39400	13,27

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 13. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Češkoj

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 14.Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Češkoj

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 15. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Češkoj

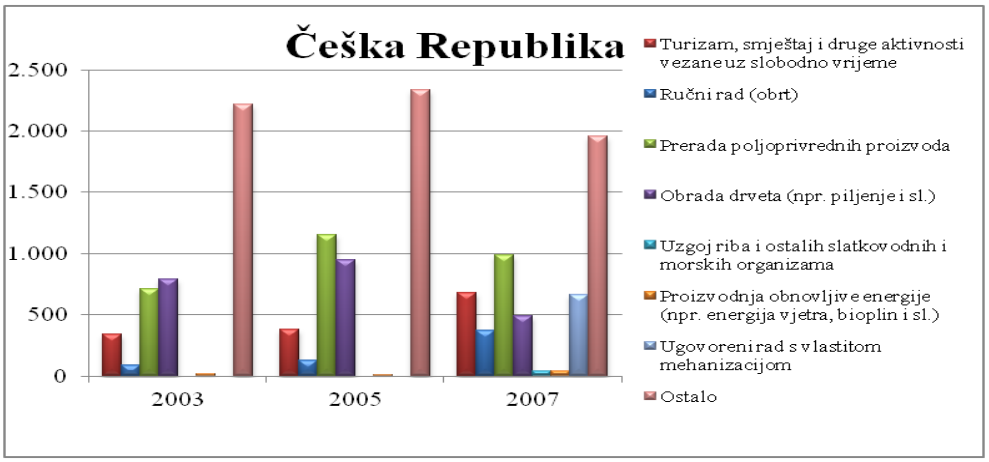

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenije djelatnosti su turizam, prerada poljoprivrednih proizvoda i obrada drveta, uz pojavu značajnog broja poljoprivrednih gospodarstava s ugovorenim radom s vlastitom mehanizacijom 2007. godine (grafikon 15.).

4.1.6 Danska

Danska je zemlja s visokim postotkom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, 2007. godine bilo ih je 21,03% (tablica 9.). U analiziranom razdoblju uočava se uzlazni trend postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (grafikon 16. i 17.).

Tablica 9. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Danskoj

Danska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	330	550	150	0	0	630	2.890	3.030	7.580	57830	13,11
2003	320	730	170	0	0	870	2.021	2.660	6.771	48610	13,93
2005	430	830	300	0	0	1.140	1.613	4.110	8.423	51680	16,30
2007	450	1.290	350	0	10	1.210	2.113	3.960	9.383	44620	21,03

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 16. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Danskoj

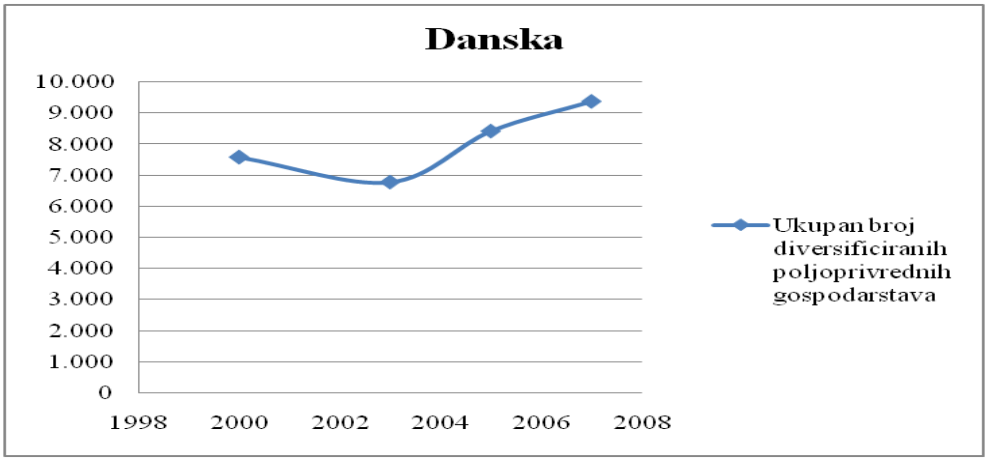

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 17. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Danskoj

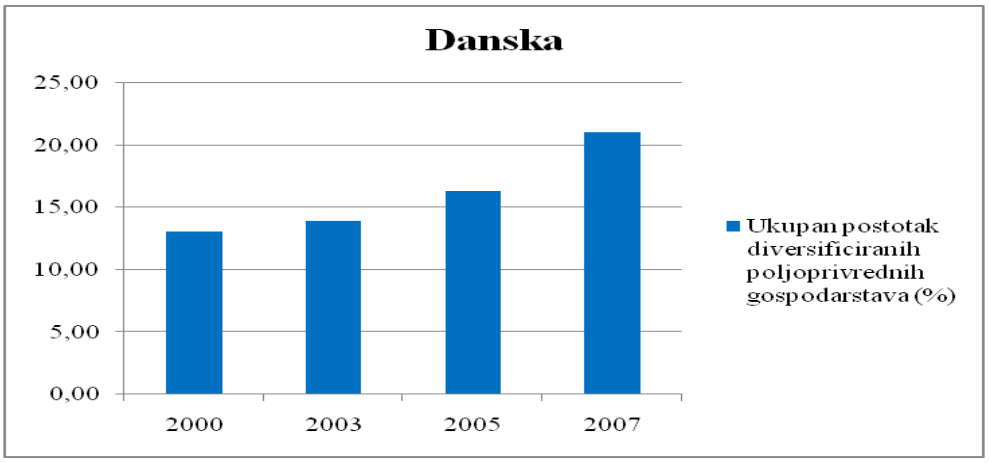

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 18. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Danskoj

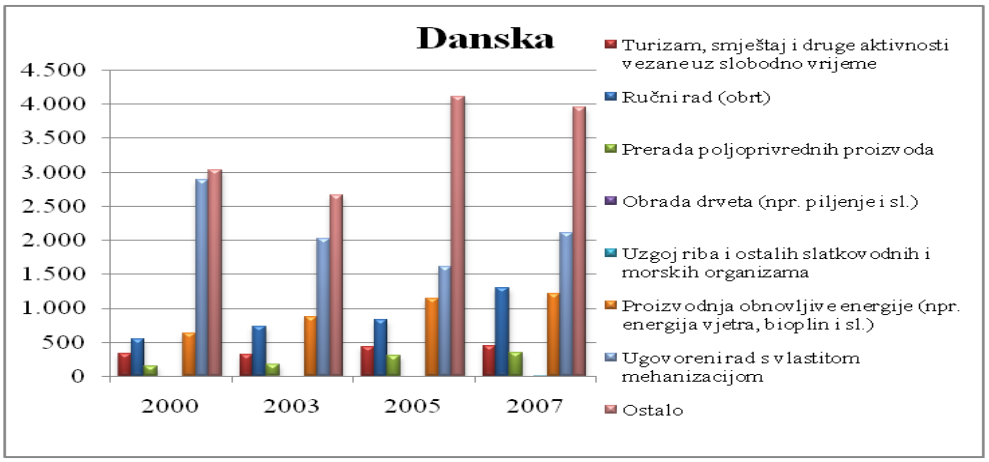

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Kao najzastupljenija djelatnost ističe se ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a za istaknuti je i pozitivan trend povećanja djelatnosti ručnog rada i proizvodnje obnovljive energije (grafikon 18.).

4.1.7 Estonija

Estonija je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. U Estoniji je u promatranom razdoblju došlo do smanjenja broja diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, ali i do još drastičnijeg smanjenja ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstva (tablica 10. i grafikon 19.), tako da se čak bilježi i porast postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva koji je 2007. godine iznosio 9,64% (grafikon 20.).

Tablica 10. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Estoniji

Estonija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	280	200	210	470	50	10	1.690	300	3.210	36860	8,71
2005	310	230	270	510	70	0	670	240	2.300	27750	8,29
2007	300	170	190	440	50	20	680	400	2.250	23340	9,64

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 19. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Estoniji

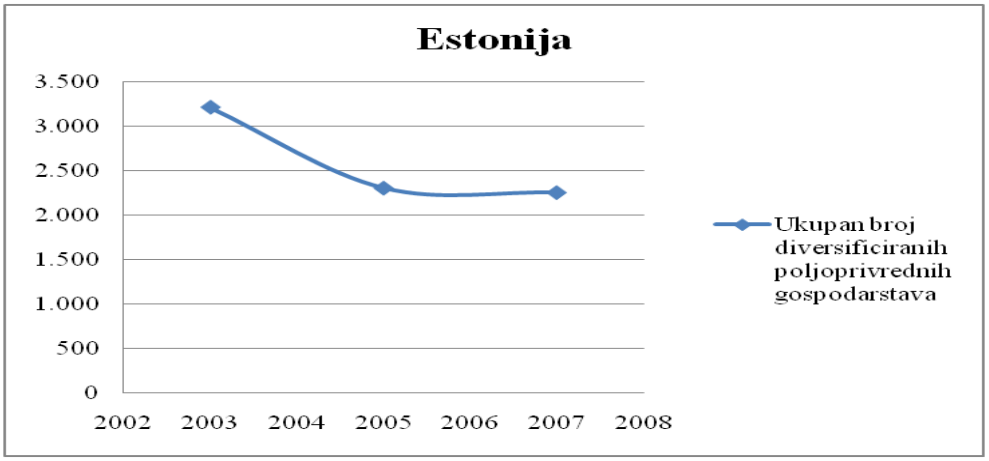

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 20. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Estoniji

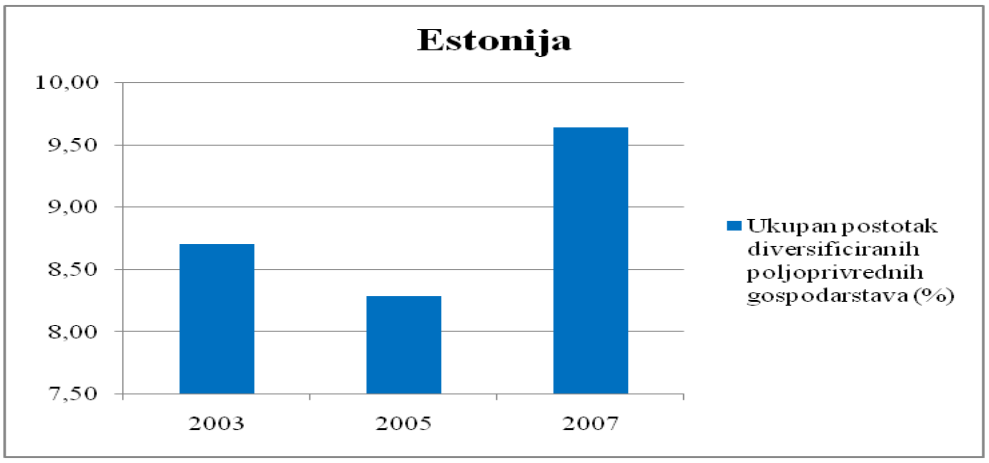

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 21. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Estoniji

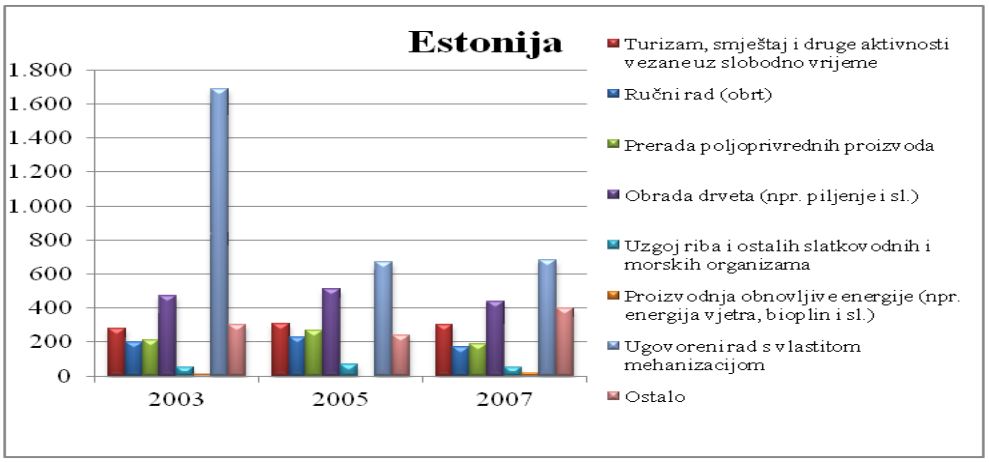

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Što se zastupljenosti djelatnosti tiče, došlo je do značajnog pada ugovorenog rada s vlastitom mehanizacijom dok su ostale djelatnosti relativno konstantne: turizam, ručni rad, prerada poljoprivrednih proizvoda, obrada drveta (grafikon 21.).

4.1.8 Finska

Finska je zemlja s vrlo visokim postotkom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, iako se bilježi izvjestan pad u periodu od 2005. - 2007. godine sa 36,00% na 27,63% (tablica 11. i grafikon 22. i 23.).

Tablica 11. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Finskoj

Finska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	2.360	330	1.530	1.530	180	1.610	10.100	5.580	23.220	81.190	28,60
2003	2.230	300	1.080	1.280	100	1.450	10.170	7.070	23.680	74.950	31,59
2005	2.030	260	890	1.040	90	1.500	11.430	8.180	25.420	70.620	36,00
2007	1.160	140	460	460	40	420	9.010	7.160	18.850	68.230	27,63

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 22. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Finskoj

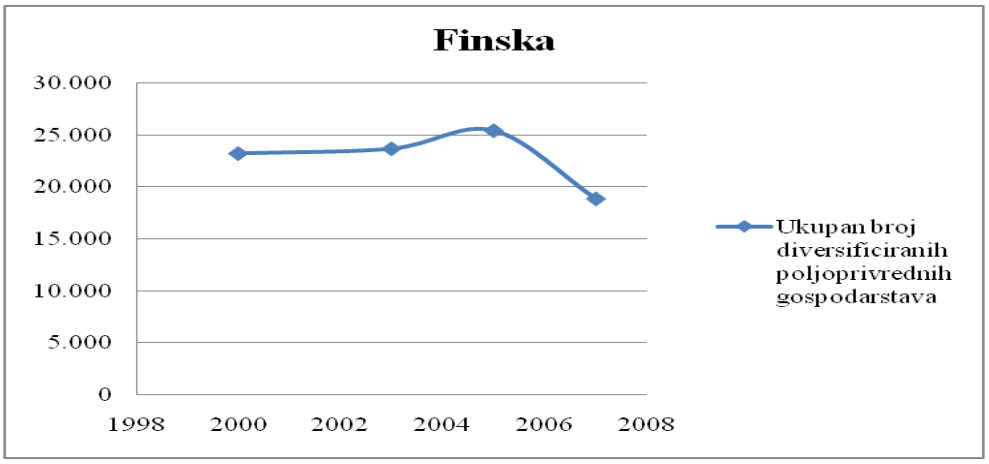

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 23. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Finskoj

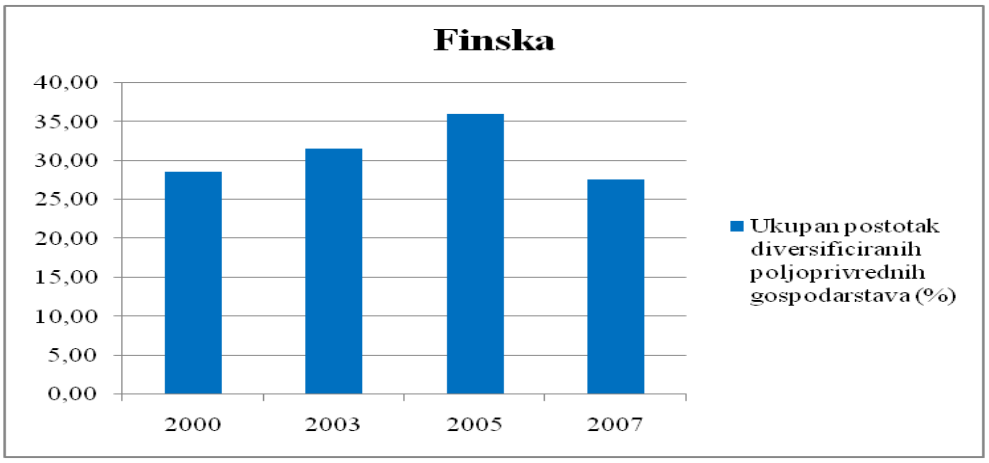

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 24. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Finskoj

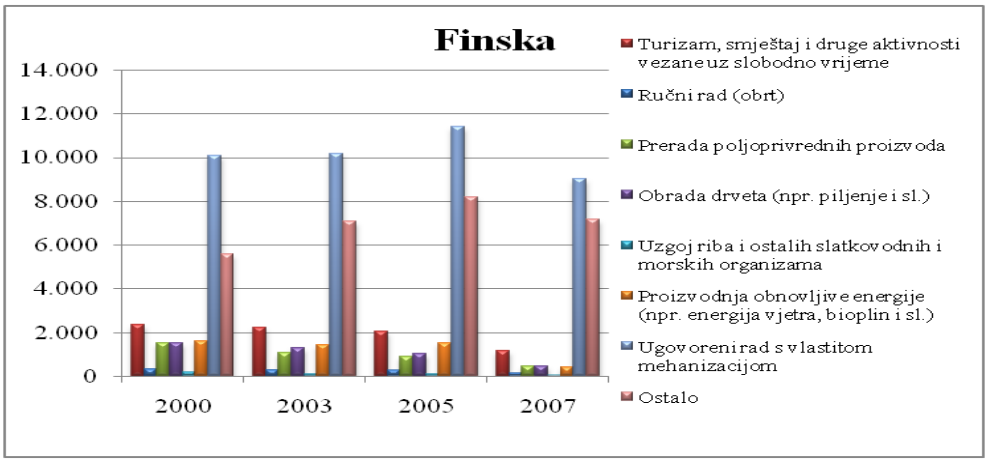

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Kao najzastupljenija djelatnost ističe se ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a pomalo iznenađuje pad u proizvodnji obnovljive energije i obrade drveta (tablica 11. i grafikon 24.), pogotovo s obzirom na dostupne prirodne resurse.

4.1.9 Francuska

Francuska je, poput Finske, zemlja s vrlo visokim i konstantnim udjelom diversificiranihpoljoprivrednih gospodarstava. No, u Francuskoj se bilježi pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava, kao i onih diversificiranih (tablica 12., grafikon 25. i 26.).

Tablica 12. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Francuskoj

Francuska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	17.340	1.540	52.020	5.760	260	280	24.370	108.890	210.460	614.000	34,28
2005	17.790	2.040	51.220	4.440	180	350	23.120	101.680	200.820	567.140	35,41
2007	16.530	1.360	46.210	4.720	0	0	24.000	86.160	178.980	527.350	33,94

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 25. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Francuskoj

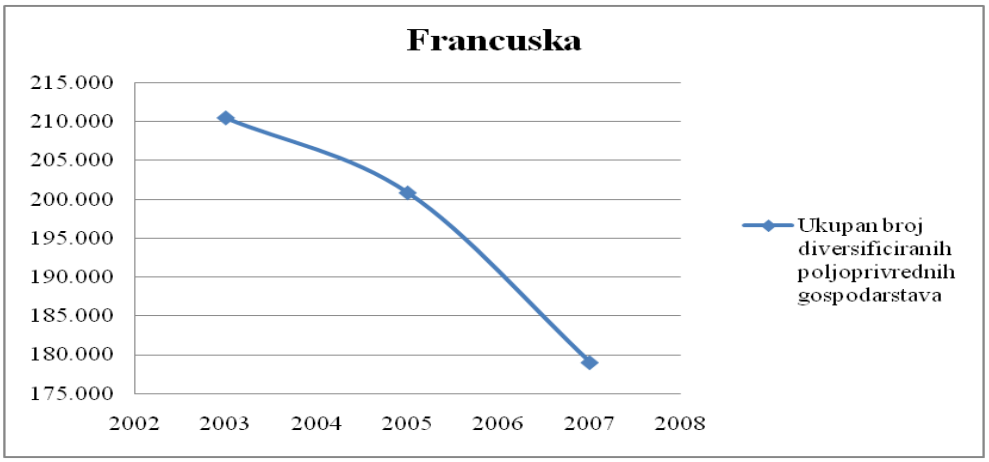

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 26. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Francuskoj

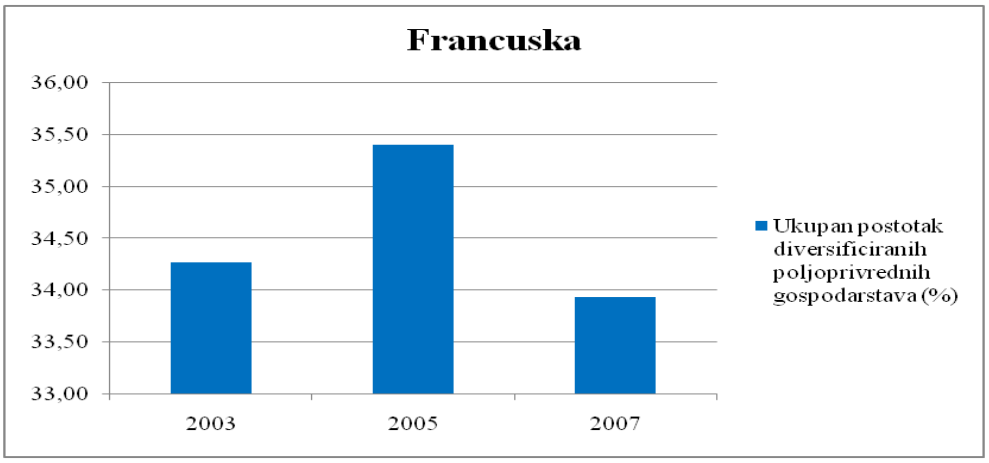

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 27. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Francuskoj

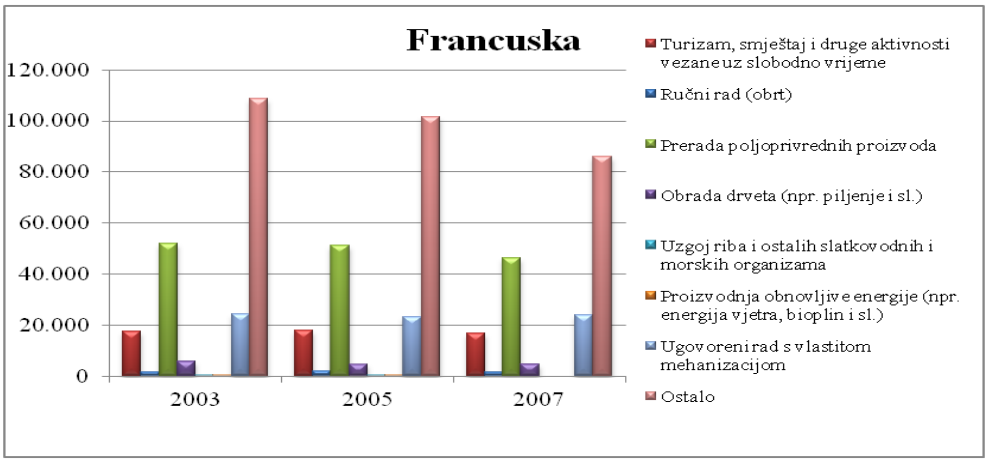

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenija djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda, a slijedi je ugovoreni rad s mehanizacijom i turizam (grafikon 27.), bez značajnijih oscilacija u promatranom razdoblju.

4.1.10 Grčka

Grčka je zemlja s vrlo niskim postotkom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava 1,51% 2007. godine (tablica 13.). Taj podatak ima još veću težinu s obzirom na jako velik ukupni broj poljoprivrednih gospodarstava što nam govori da je poljoprivredna djelatnost vrlo razvijena grana proizvodnje u Grčkoj. Postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava je praktički konstantan, uz vrlo male varijacije u promatranom razdoblju (grafikon 28. i 29.).

Tablica 13. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Grčkoj

Grčka	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	610	120	6.680	120	70	0	3.900	490	11.990	817.060	1,47
2003	450	100	5.940	20	70	10	4.060	110	10.760	824.460	1,31
2005	710	150	5.230	90	40	30	7.800	240	14.290	833.590	1,71
2007	750	30	6.460	80	90	20	5.230	330	12.990	860.150	1,51

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 28. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Grčkoj

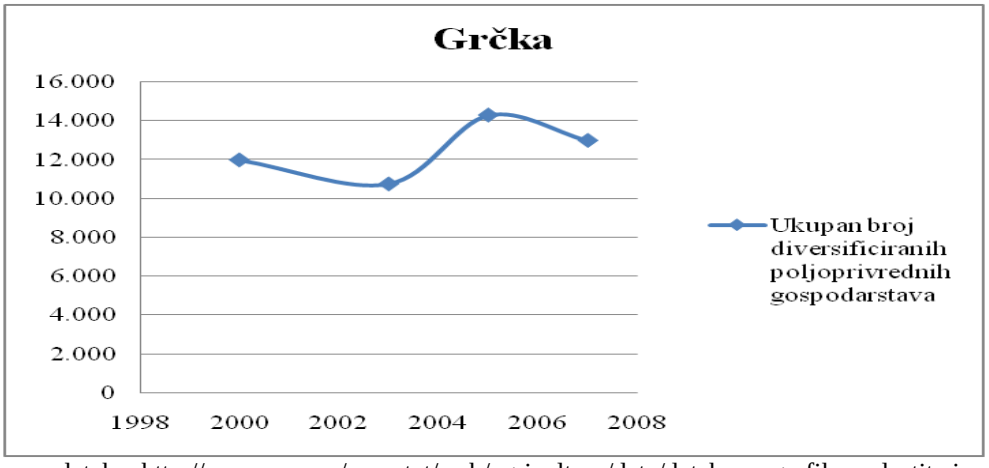

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 29. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Grčkoj

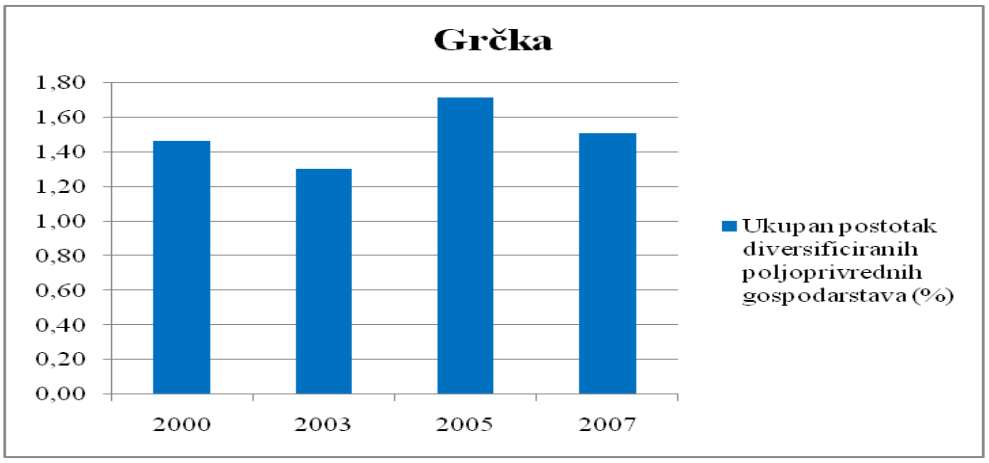

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 30. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Grčkoj

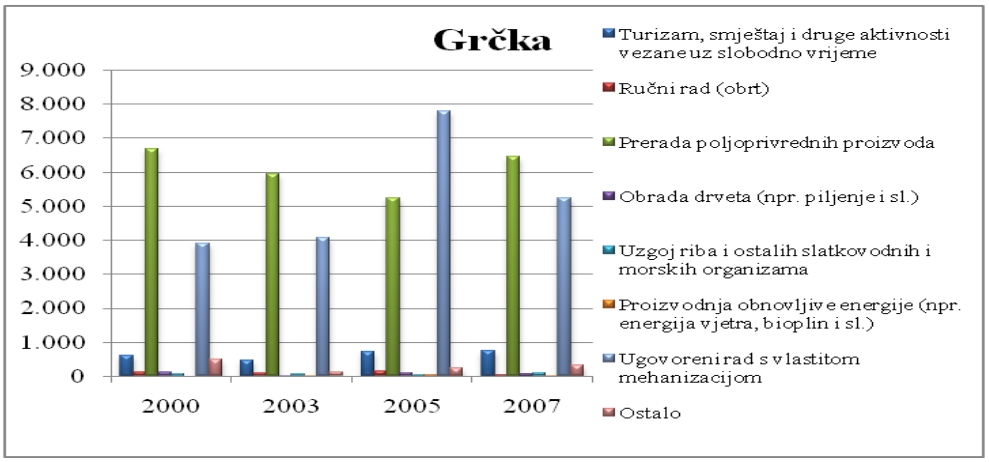

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenije su djelatnosti prerada poljoprivrednih proizvoda i ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a iznenađuje da je turizam vrlo malo zastupljen kao dopunska djelatnost (tablica 13. i grafikon 30.).

4.1.11 Irska

U Irskoj se bilježi postupni porast broja i postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (tablica 14., grafikon 31. i 32.) te je 2007. godine u Irskoj bilo 5,58% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 14. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Irskoj

Irska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	1.360	180	70	20	0	0	420	3.330	5.380	141.530	3,80
2003	1.270	170	110	90	80	80	1.830	3.320	6.950	135.620	5,12
2005	1.150	230	210	170	120	130	1.900	2.560	6.470	132.670	4,88
2007	1.250	290	230	210	120	200	2.550	2.310	7.160	128.240	5,58

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 31. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Irskoj

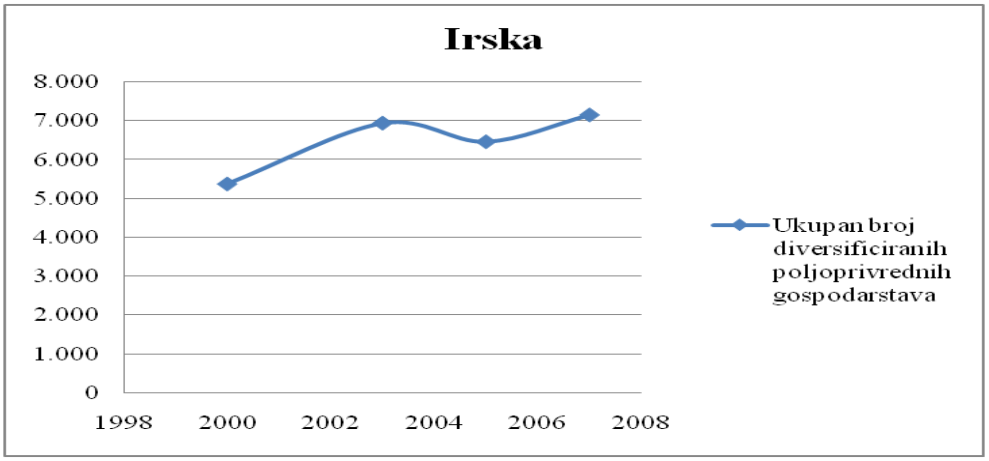

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 32. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Irskoj

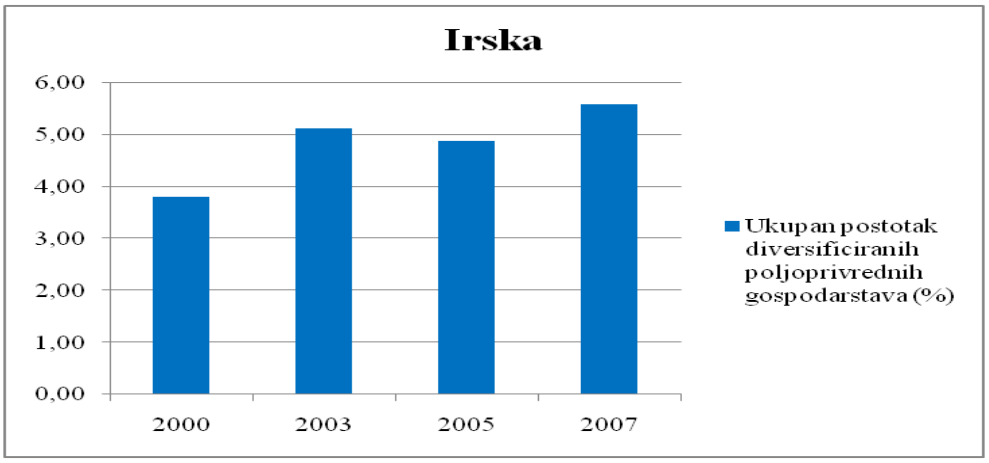

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 33. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Irskoj

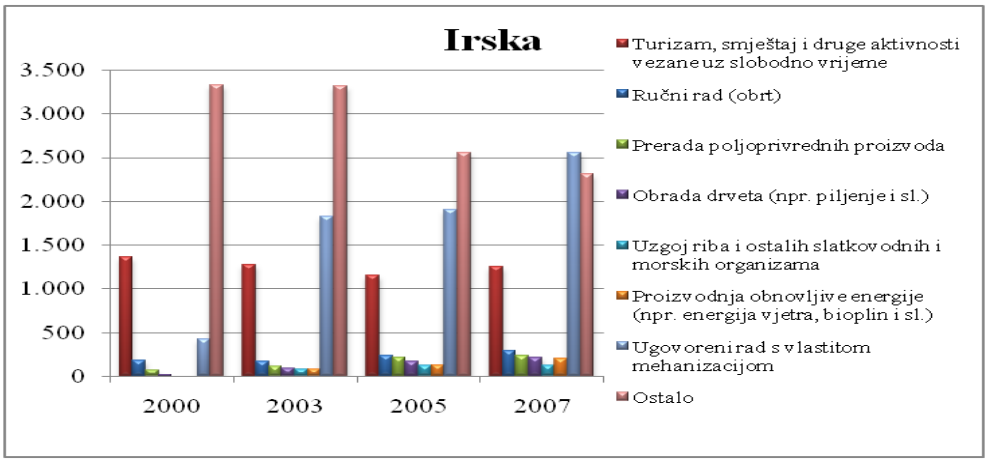

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenije djelatnosti su turizam koji je konstantan i ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom za koji je uočljiv nagli i značajan rast (grafikon 33.)

4.1.12 Italija

U Italiji je zamjetan pad postotka poljoprivrednih gospodarstava, koji je i u cijelom analiziranom periodu nizak te je 2007. godine iznosio 6,91% (tablica 15, grafikon 34. i 35.).

Tablica 15. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Italiji

Italija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	3.070	1.090	160.010	1.140	510	230	25.890	3.320	195.260	2.153.720	9,07
2003	12.560	1.800	72.590	1.140	130	290	3.390	3.690	95.590	1.963.820	4,87
2005	12.700	930	88.510	1.230	130	160	2.580	5.320	111.560	1.728.530	6,45
2007	17.910	2.790	87.570	1.090	300	3.530	2.830	0	116.020	1.679.440	6,91

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 34. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Italiji

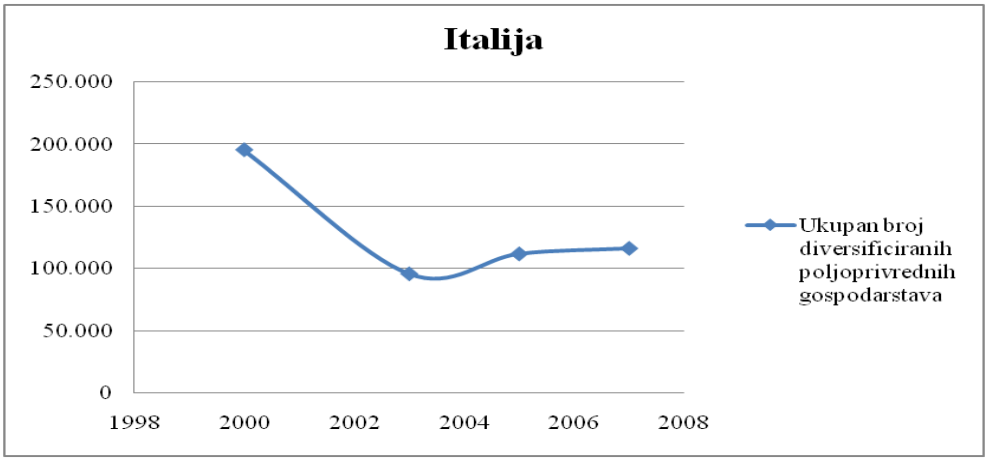

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 35. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Italiji

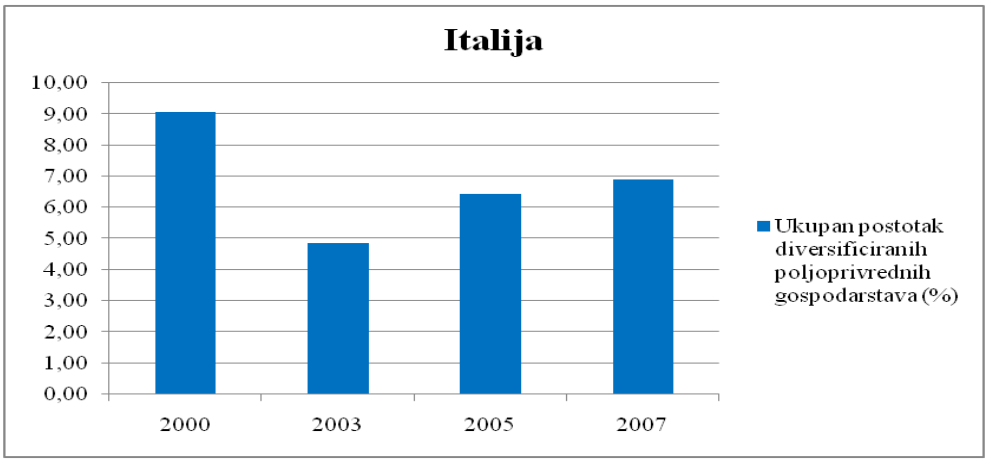

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 36. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Italiji

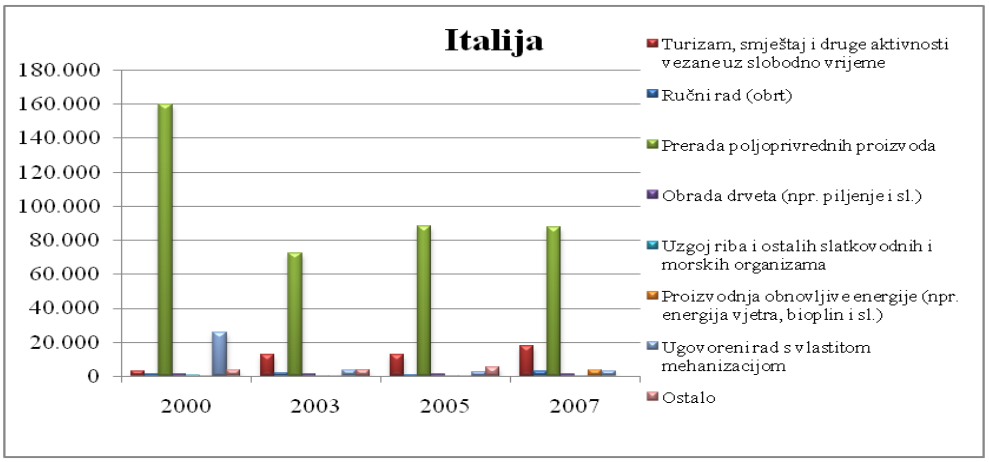

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenija djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda, a interesantno je za istaknuti ekstreman pad broja poljoprivrednih gospodarstava koja se bave ugovorenim radom s vlastitom mehanizacijom, kao i značajan porast turizma te proizvodnje obnovljive energije (tablica 15. i grafikon 36.).

4.1.13 Latvija

Latvija je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. U Latviji je od 2000. - 2003. godine došlo do drastičnog pada postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, sa 10,16% na 2,80% (tablica 16., grafikon 37. i 38.) da bi nakon toga uslijedio porast gotovo jednakom brzinom i dinamikom.

Tablica 16. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Latviji

Latvija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	290	0	0	0	0	0	0	14.020	14.310	140.840	10,16
2003	420	290	260	730	180	20	1.650	0	3.550	126.610	2,80
2005	1.010	240	180	720	200	30	1.810	8.270	12.460	128.670	9,68
2007	570	150	140	450	200	20	1.650	7.810	10.990	107.750	10,20

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 37. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Latviji

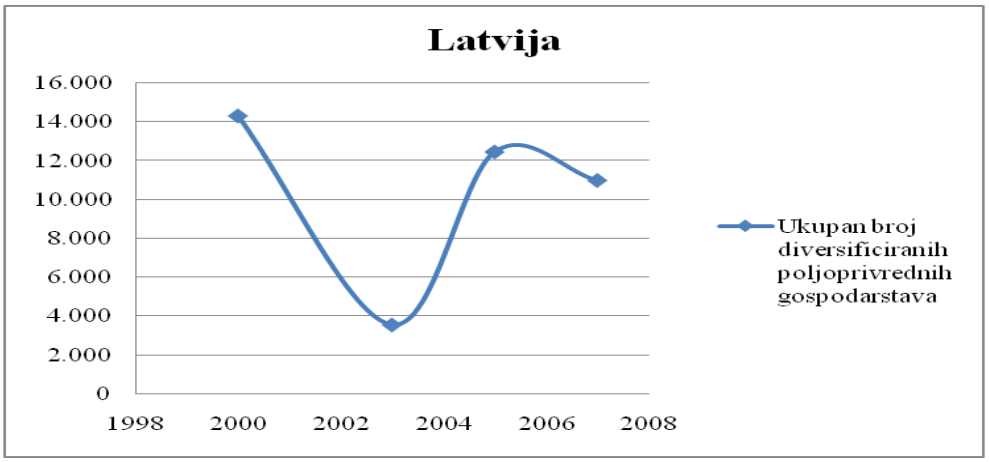

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 38. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Latviji

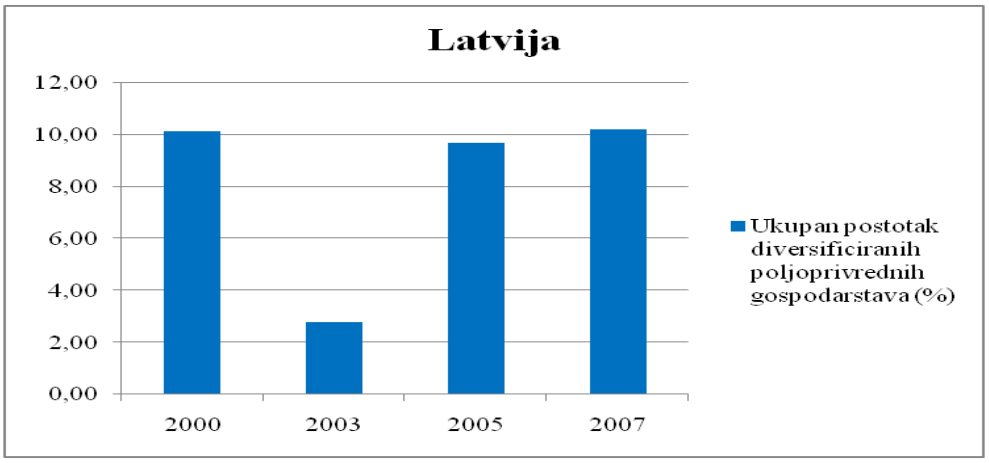

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 39. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Latviji

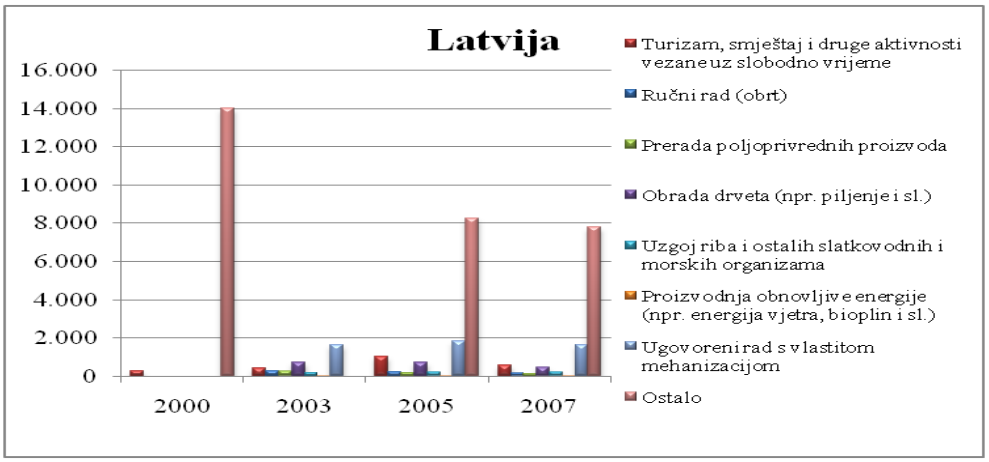

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najveća je zastupljenost ostalih djelatnosti, potom slijedi ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom (tablica 16., grafikon 39.).

4.1.14 Litva

Litva je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Litva ima izrazito nizak postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava sa negativnim trendom pada u analiziranom razdoblju 2003. - 2007. godine (tablica 17., grafikon 40. i 41.).

Tablica 17. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Litvi

Litva	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	150	160	370	800	170	0	1.010	2.070	4.730	272.110	1,74
2005	260	220	350	440	20	0	310	1.060	2.660	252.950	1,05
2007	210	80	140	270	0	0	310	520	1.530	230.270	0,66

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 40. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Litvi

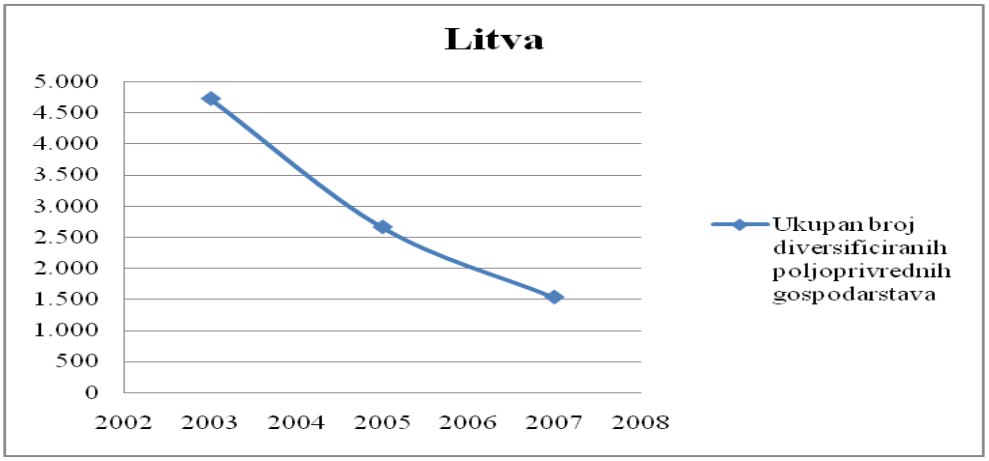

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 41. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Litvi

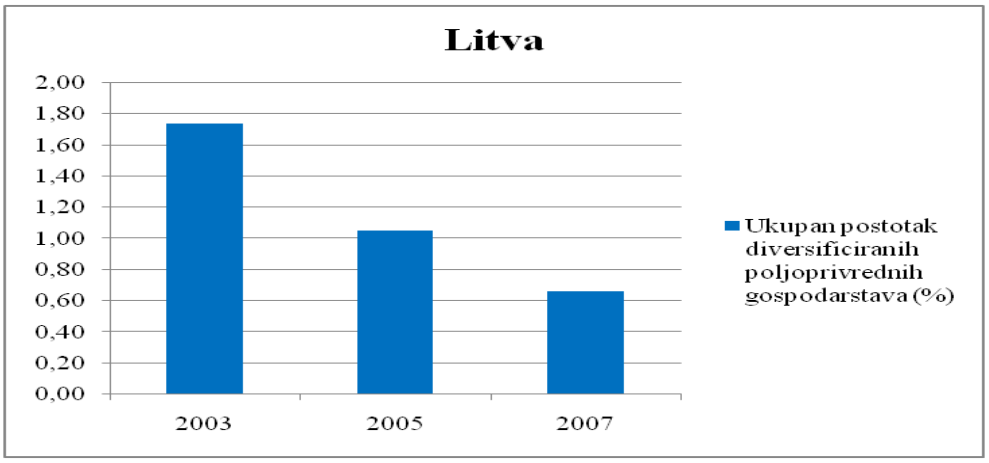

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 42. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Litvi

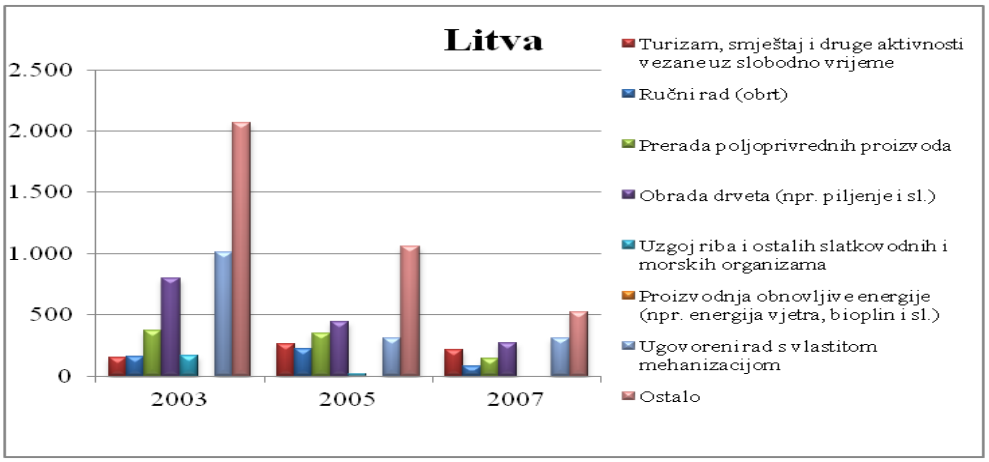

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Uz ostale djelatnosti, najzastupljeniji je ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i obrada drveta (tablica 17., grafikon 42.).

4.1.15 Luksemburg

Luksemburg je primjer zemlje u kojoj se bilježi znatan porast postotka diversificiraih poljoprivrednih gospodarstava u analiziranom periodu: od 6,05% 2000. godine do 17,39% 2007. godine (tablica 18., grafikon 43. i 44.).

Tablica 18. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Luksemburgu

Luksemburg	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	40	0	60	10	0	10	40	10	170	2.810	6,05
2003	60	10	60	10	0	40	40	20	240	2.450	9,80
2005	40	0	90	10	0	170	40	10	360	2.450	14,69
2007	60	0	80	20	0	200	40	0	400	2.300	17,39

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 43. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Luksemburgu

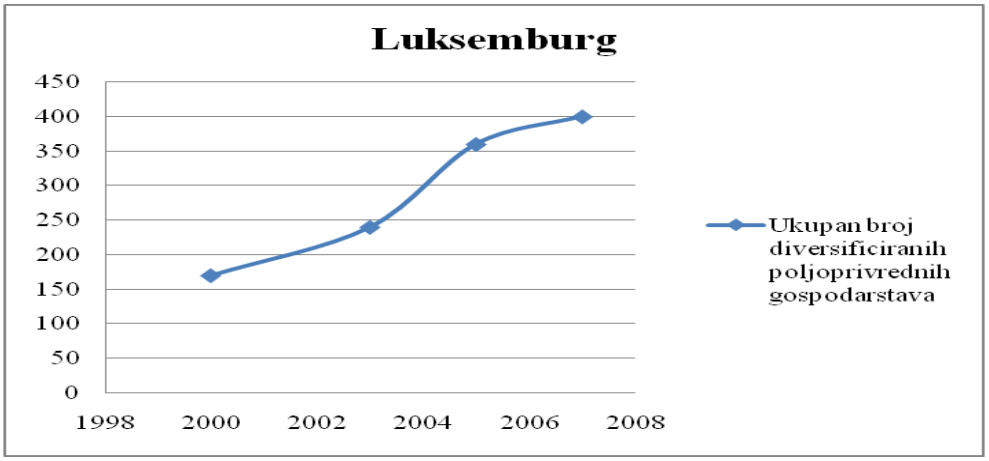

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 44. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Luksemburgu

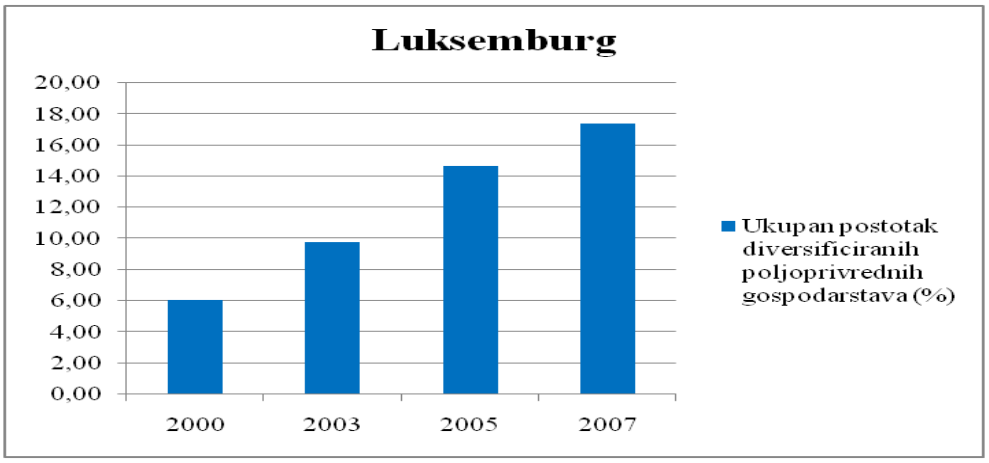

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 45. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Luksemburgu

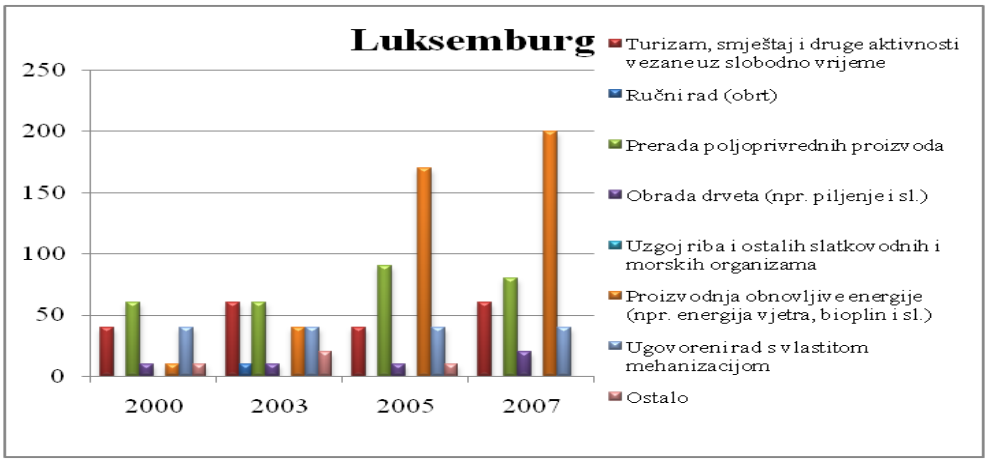

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Kao najzastupljenija djelatnost ističe se proizvodnja obnovljive energije (tablica 18., grafikon 45.).

4.1.16 Mađarska

Mađarska je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. U Mađarskoj se bilježi značajan trenutni porast diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava 2003. godine da bi odmah uslijedio pad praktički jednakog intenziteta (grafikon 46.). Postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava 2007. godine iznosio je 5,47% (tablica 19., grafikon 47.).

Tablica 19. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Mađarskoj

Mađarska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	1.110	180	34.260	330	210	20	0	10.210	46.320	966.920	4,79
2003	1.120	180	30.270	320	460	80	0	63.710	96.140	773.380	12,43
2005	1.180	340	22.670	660	710	260	0	13.830	39.650	714.790	5,55
2007	1.830	90	23.920	160	240	50	2.320	5.650	34.260	626.320	5,47

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 46. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Mađarskoj

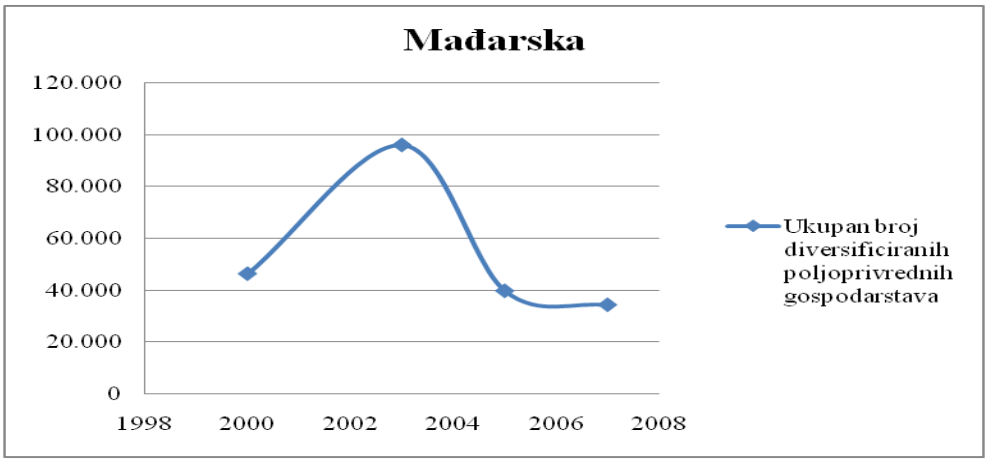

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 47. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Mađarskoj

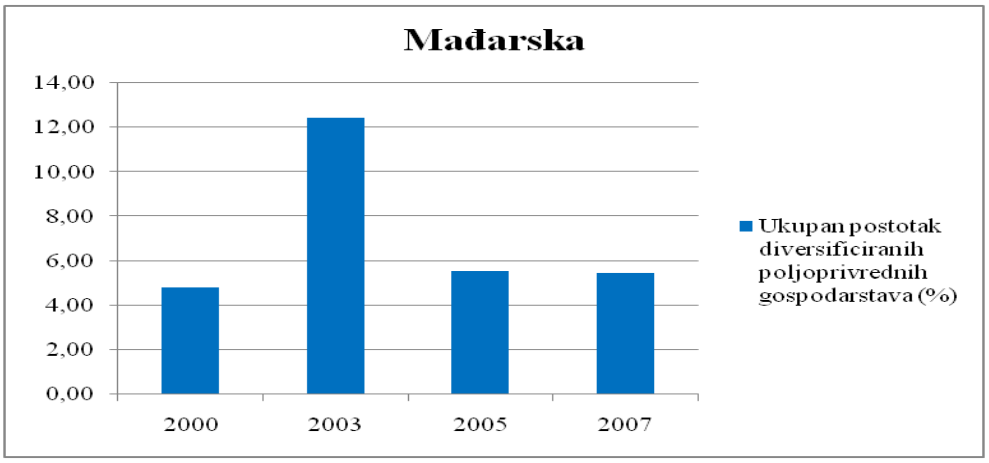

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 48. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Mađarskoj

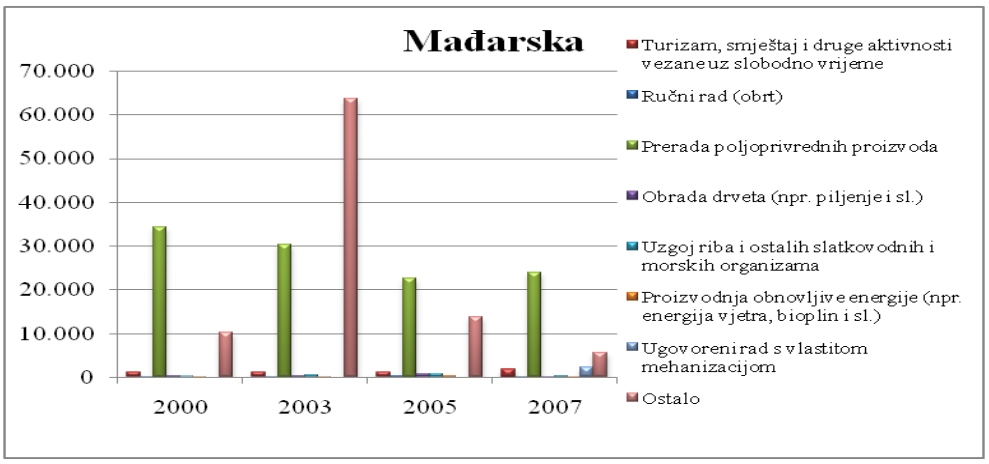

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenija djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda, a za primjetiti je pojavu ugovorenog rada s vlastitom mehanizacijom 2007. godine (tablica 19., grafikon 48.).

4.1.17 Malta

Malta je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Malta ima 4,17% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava u 2007. godini (tablica 20.). Zabilježene su manje oscilacije u promatranom periodu, no postotak se kreće oko 4% (tablica 20., grafikon 50.).

Tablica 20. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Malti

Malta	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	0	0	390	0	0	0	40	0	430	10.990	3,91
2005	0	0	450	0	0	0	50	0	500	11.070	4,52
2007	0	0	340	0	0	0	120	0	460	11.020	4,17

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 49. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Malti

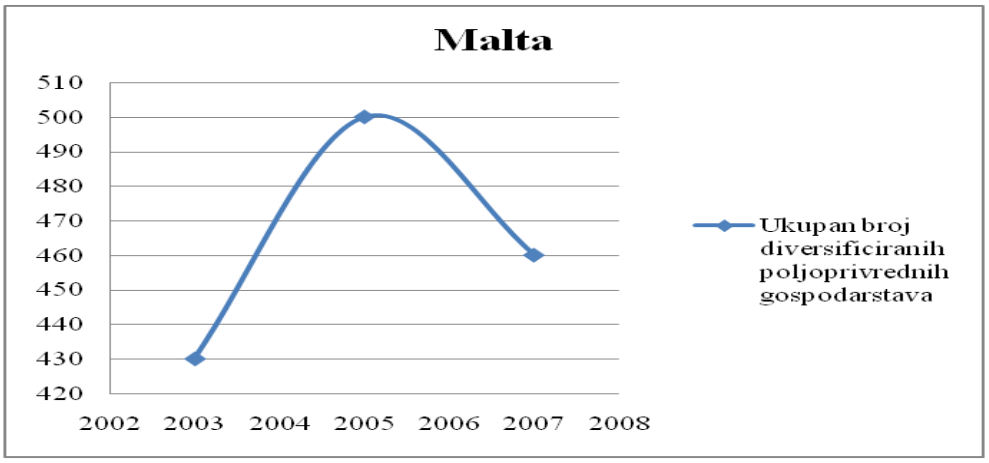

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 50. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Malti

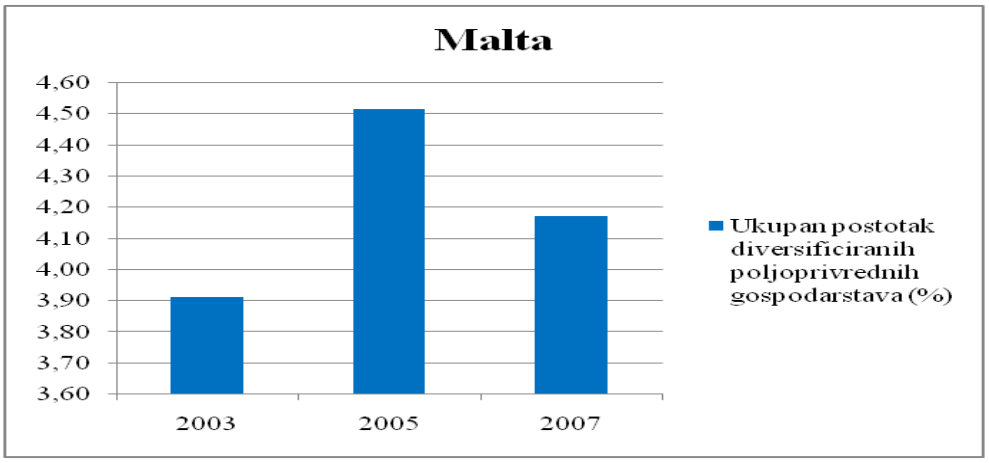

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 51. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Malti

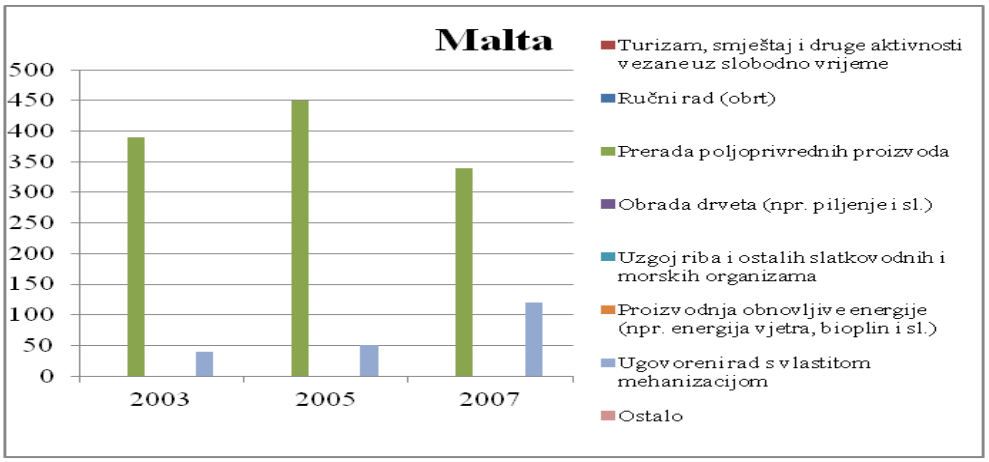

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

U Malti su zabilježene samo dvije dopunske djelatnosti: ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i prerada poljoprivrednih proizvoda kao najzastupljenija djelatnost (grafikon 51).

4.1.18 Nizozemska

Nizozemska je zemlja s visokim udjelom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva 23,13% 2007. godine, no zamjetan je pad u analiziranom periodu (tablica 21., grafikon 52. i 53.). Godina 2000. se ne može uzeti u obzir zbog očito nepotpunih podataka.

Tablica 21. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Nizozemskoj

Nizozemska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	2.260	0	1.170	0	0	0	0	0	3.430	101.550	3,38
2003	2.550	0	1.100	0	140	2.260	5.000	19.410	30.460	85.500	35,63
2005	2.860	0	1.060	0	40	2.140	3.630	12.950	22.680	81.830	27,72
2007	2.230	0	700	0	10	1.860	2.150	10.800	17.750	76.740	23,13

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 52. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Nizozemskoj

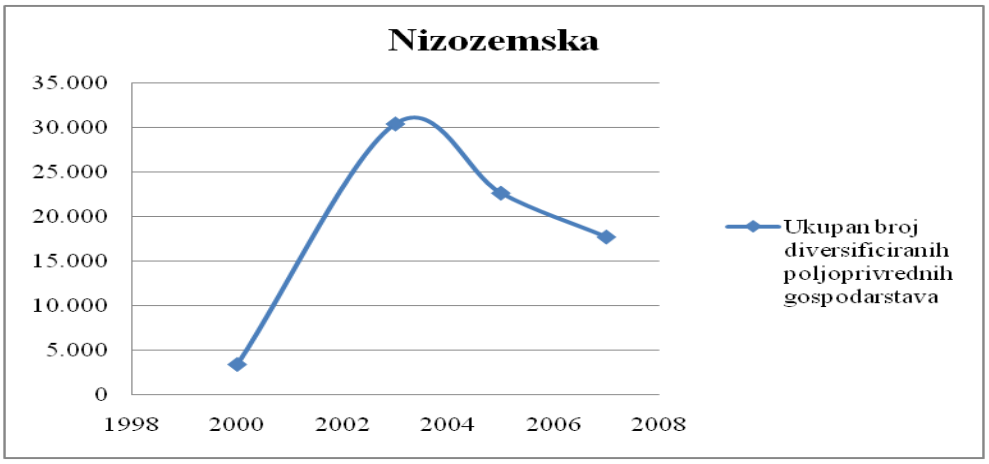

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 53. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Nizozemskoj

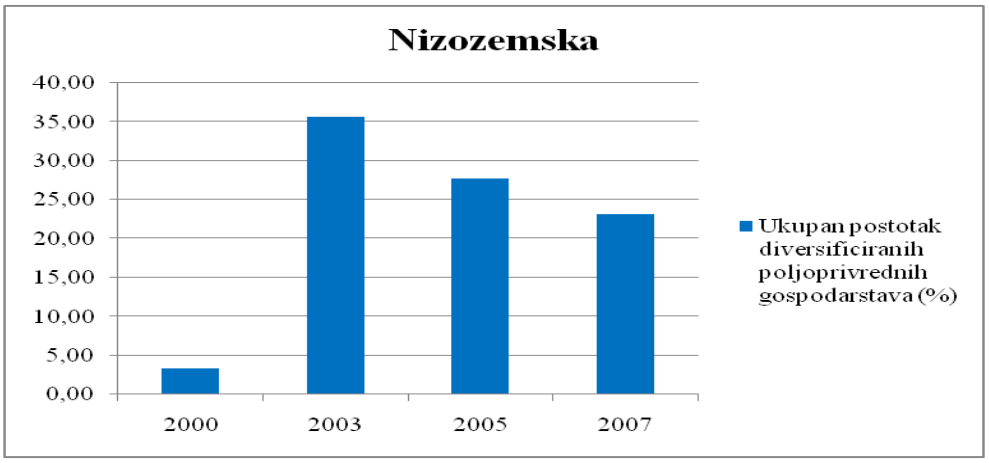

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 54. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Nizozemskoj

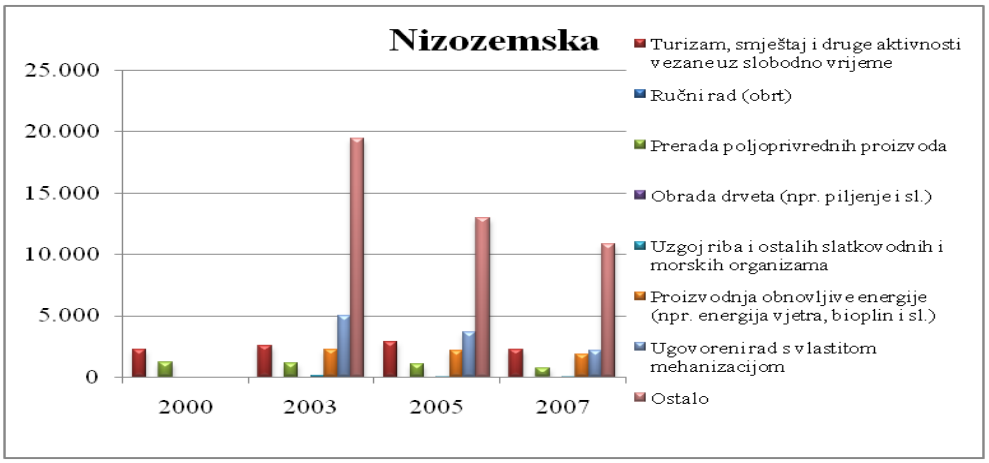

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Uz ostale djelatnosti najzastupljeniji su turizam i ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom uz nezanemariv broj gospodarstva na kojima se proizvodi obnovljiva energija (tablica 21., grafikon 54.).

4.1.19 Norveška

U Norveškoj je vrlo visok postotak diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava, uz manje oscilacije u promatranom periodu od 32,54% do 41,83% (tablica 22., grafikon 55. i 56.).

Tablica 22. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Norveškoj

Norveška	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	3.490	1.070	330	4.380	0	0	14.070	2.140	25.480	70.740	36,02
2003	3.310	850	260	3.950	0	0	9.010	1.570	18.950	58.230	32,54
2005	3.000	740	250	5.370	0	0	10.560	2.250	22.170	53.000	41,83
2007	2.600	520	740	3.410	0	0	8.160	1.950	17.380	49.940	34,80

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 55. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Norveškoj

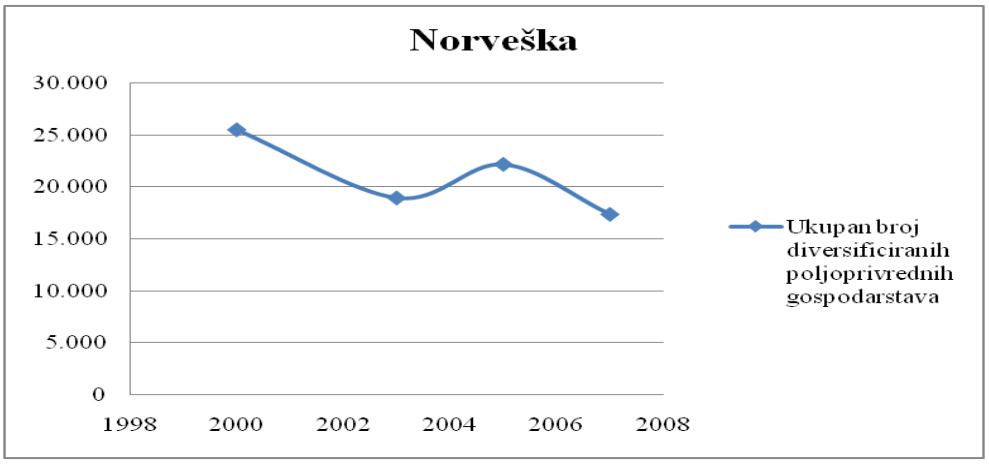

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 56. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Norveškoj

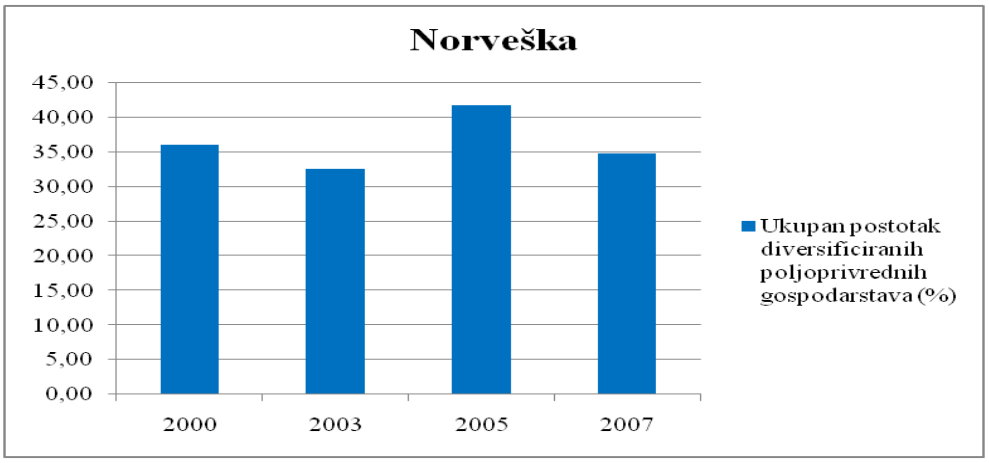

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 57. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Norveškoj

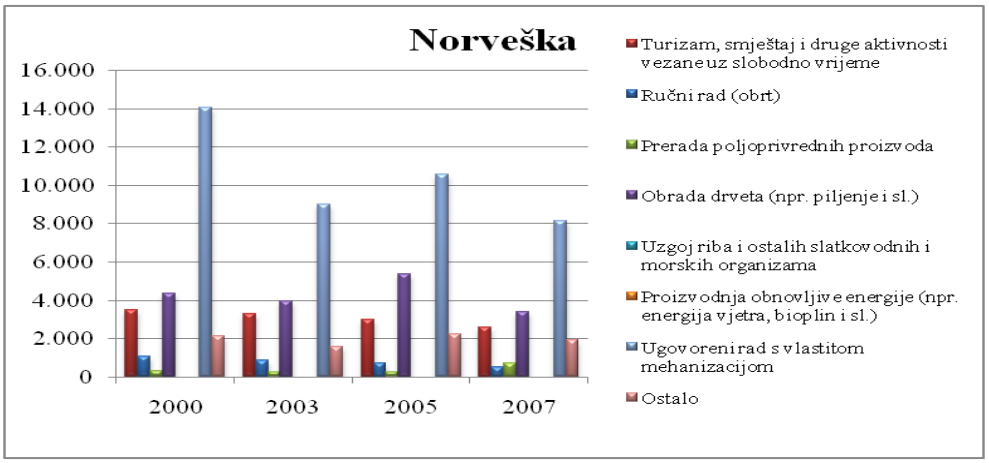

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najviše zastupljena djelatnost je ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a slijede obrada drveta i turizam (tablica 22., grafikon 57.).

4.1.20 Njemačka

Njemačka ima visok postotak diversificiranosti iako se bilježi pad broja diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva, no budući da je značajan i pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstva, postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava je relativno konstantan i 2007. godine iznosi 27,28% (tablica 23., grafikon 58. i 59.).

Tablica 23. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Njemačkoj

Njemačka	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	14.450	820	33.200	2.320	1.180	8.990	19.280	16.080	96.320	412.300	23,36
2005	14.990	1.070	33.690	2.800	1.510	15.940	17.440	21.670	109.110	389.880	27,99
2007	14.570	770	27.660	2.430	1.250	22.990	16.350	15.060	101.080	370.480	27,28

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 58. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Njemačkoj

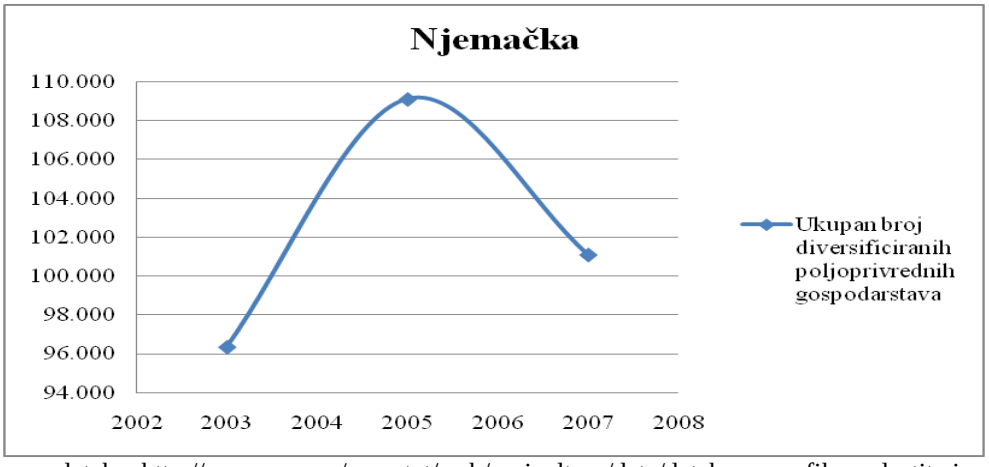

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 59. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Njemačkoj

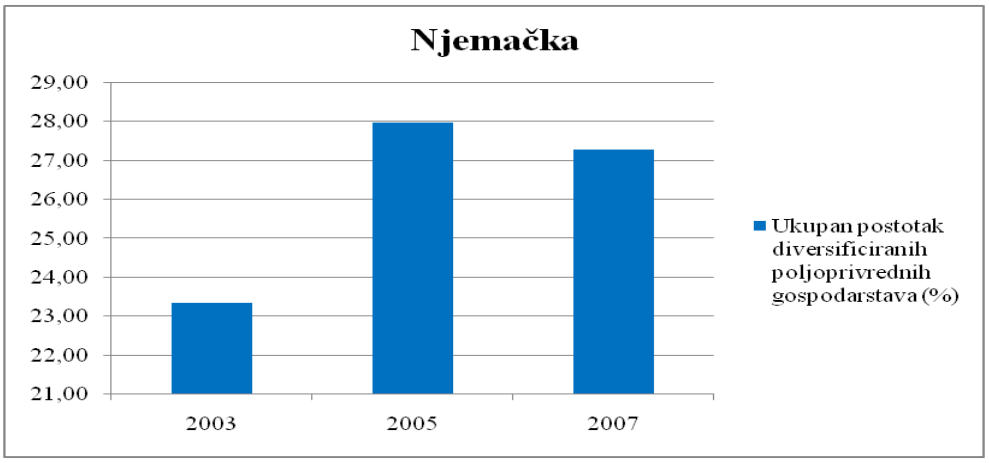

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 60. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Njemačkoj

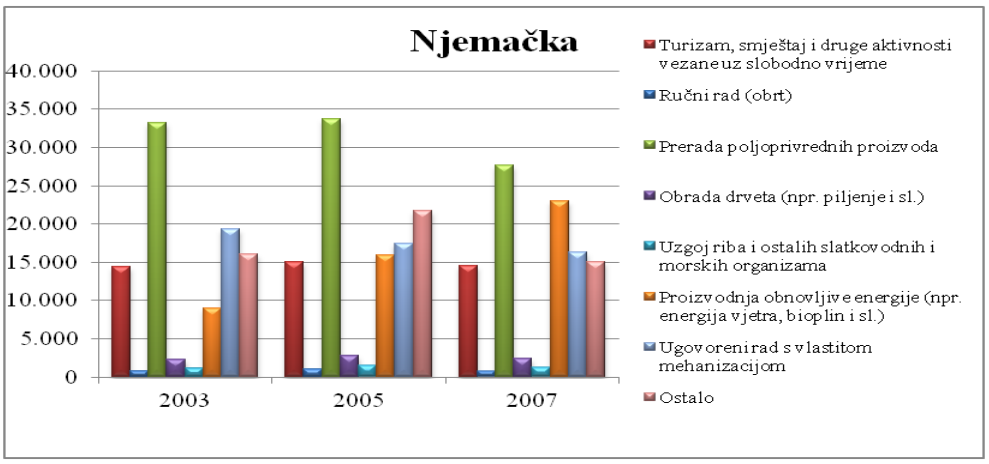

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najzastupljenija djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda, a slijede proizvodnja obnovljive energije, ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i turizam. Za istaknuti je značajan porast broja gospodarstva na kojima se proizvodi obnovljiva energija, za čak 155,73% u razdoblju od 2003. – 2007. godine (tablica 23., grafikon 60.).

4.1.21 Poljska

Poljska je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Poljska je zemlja s ekstremno visokim ukupnim brojem poljoprivrednih gospodarstva (preko 2.000.000). Diversificiranost je 2007. godine iznosila 5,00%, a uočen je porast od 2003 – 2005. godine, potom manji pad od 2005. - 2007. godine (tablica 24., grafikon 61. i 62.).

Tablica 24. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Poljskoj

Poljska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	4.940	2.540	57.150	7.370	0	430	0	0	72.430	2.172.210	3,33
2005	9.140	2.100	5.340	9.070	13.640	280	31.620	68.380	139.570	2.476.470	5,64
2007	10.180	2.140	3.220	6.790	11.470	180	33.170	52.500	119.650	2.390.960	5,00

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 61. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Poljskoj

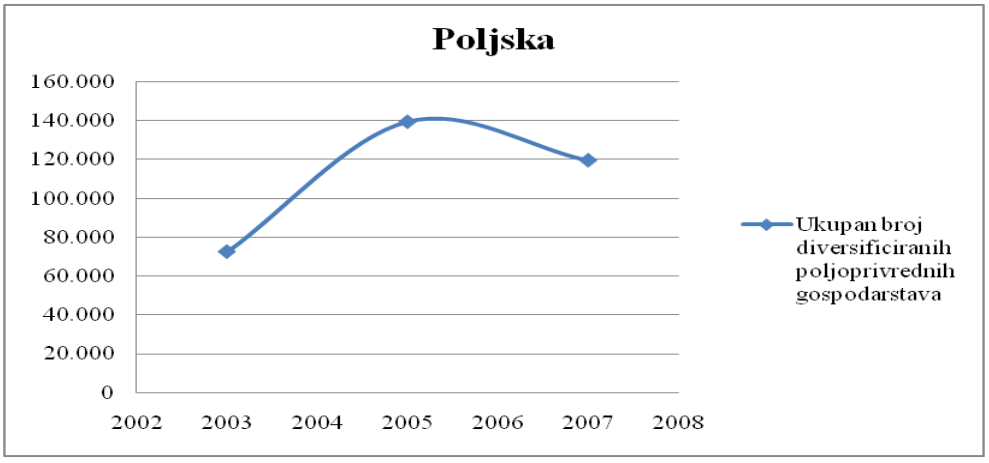

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 62. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Poljskoj

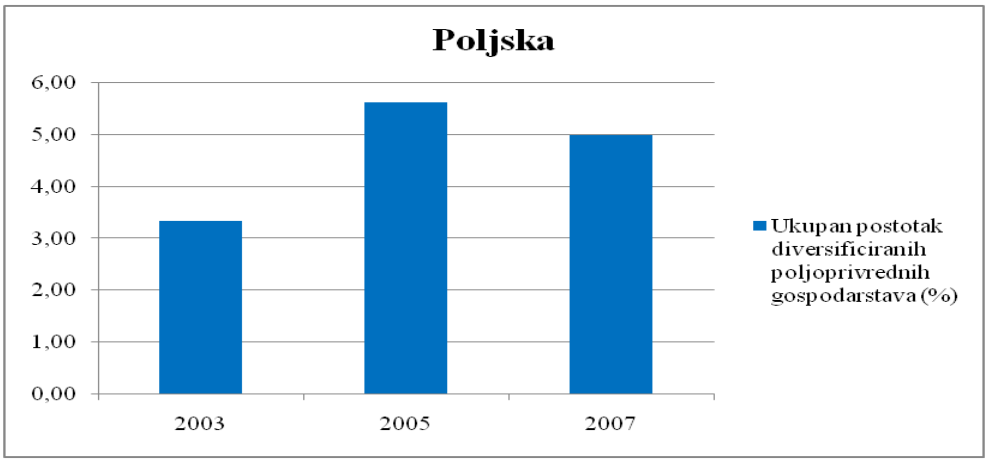

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 63. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Poljskoj

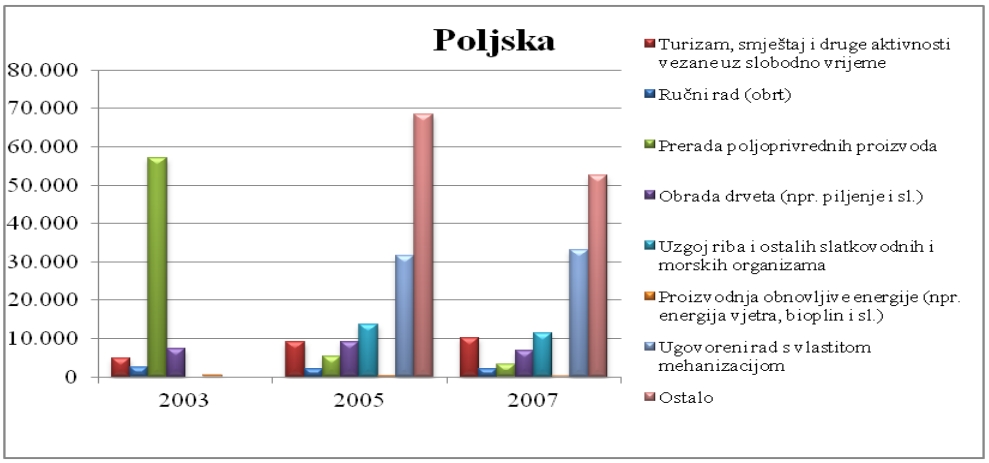

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Uz ostale djelatnosti najviše je zastupljen ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, potom uzgoj riba i turizam. Zamjetan je vrlo drastičan pad u preradi poljoprivrednih proizvoda na svega 5,63% 2007. godine, od zastupljenosti samo četiri godine ranije.

4.1.22 Portugal

U Portugalu se uočava pad broja diversificiranih, kao i ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstva (tablica 25., grafikon 64.).

Tablica 25. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Portugalu

Portugal	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	450	360	30.000	700	10	10	2.190	920	34.640	415.970	8,33
2003	580	350	31.700	950	50	10	1.810	1.010	36.460	359.280	10,15
2005	780	140	25.010	690	0	170	1.650	1.370	29.810	323.920	9,20
2007	600	160	16.060	530	0	40	1.090	2.440	20.920	275.080	7,61

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 64. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Portugalu

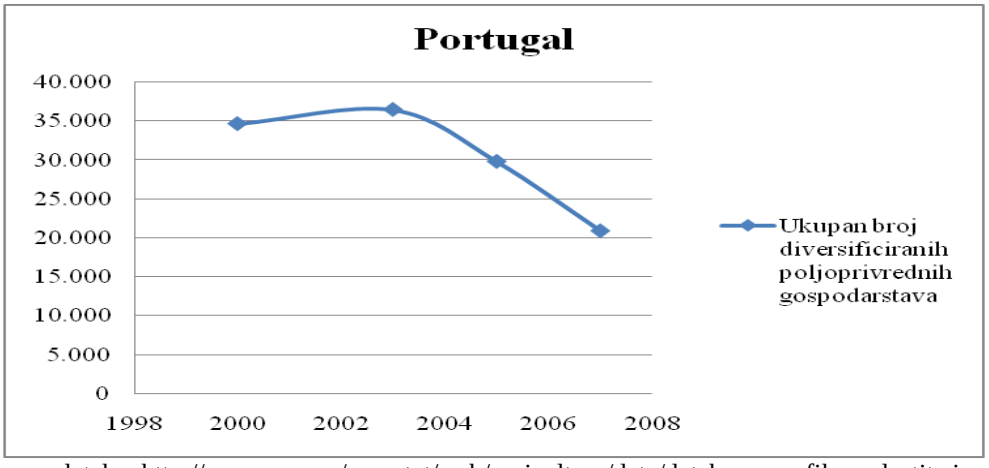

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 65. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Portugalu

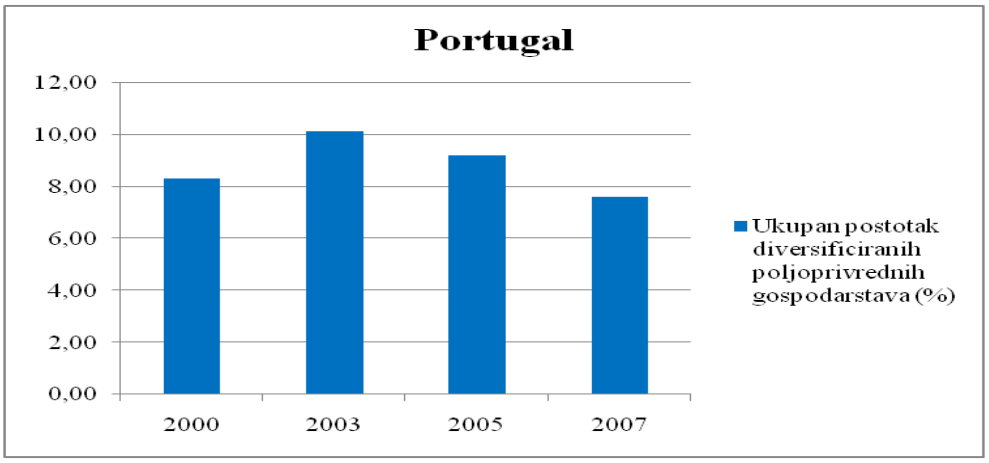

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 66. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Portugalu

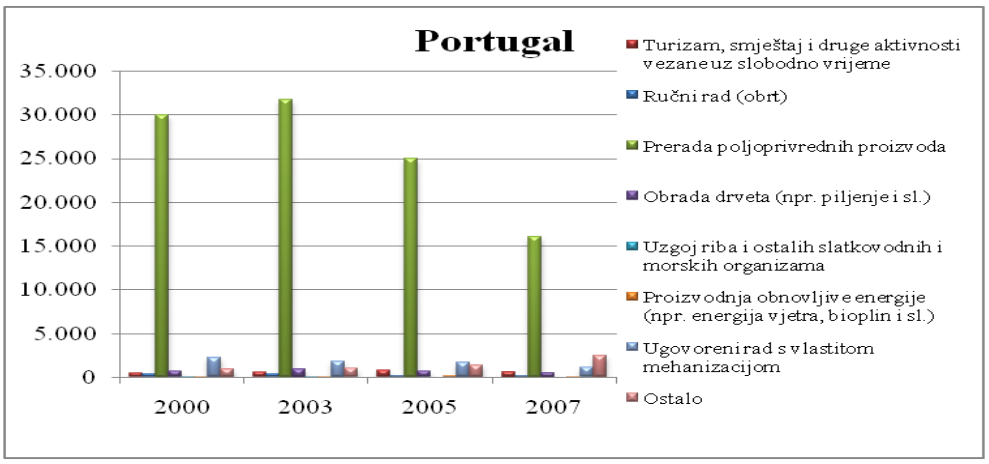

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

U razdoblju od 2003. - 2007. godine postotak diversificiranosti je pao sa 10,15% na 7,61% (tablica 25., grafikon 65.). Daleko najviše zastupljena djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda (tablica 25., grafikon 66.).

4.1.23 Rumunjska

Rumunjska je zemlja članica EU od 01.01.2007. godine. To je zemlja s daleko najvećim brojem poljoprivrednih gospodarstava po apsolutnom broju (cca. 4.500.000) pa tako i onih diversificiranih (cca. 1.100.000), (tablica 26.).

Tablica 26. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Rumunjskoj

Rumunjska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	1.450	6.980	153.650	9.000	270	180	0	18.770	190.300	4.484.890	4,24
2005	2.400	4.360	691.400	5.880	490	390	36.100	388.270	1.129.290	4.256.150	26,53
2007	1.810	3.810	563.920	5.610	740	350	33.440	42.560	652.240	3.931.350	16,59

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 67. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Rumunjskoj

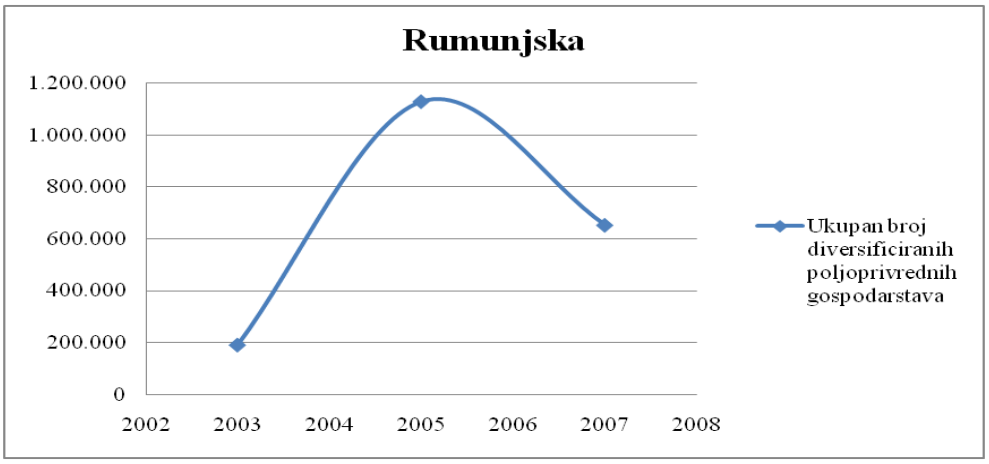

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 68. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Rumunjskoj

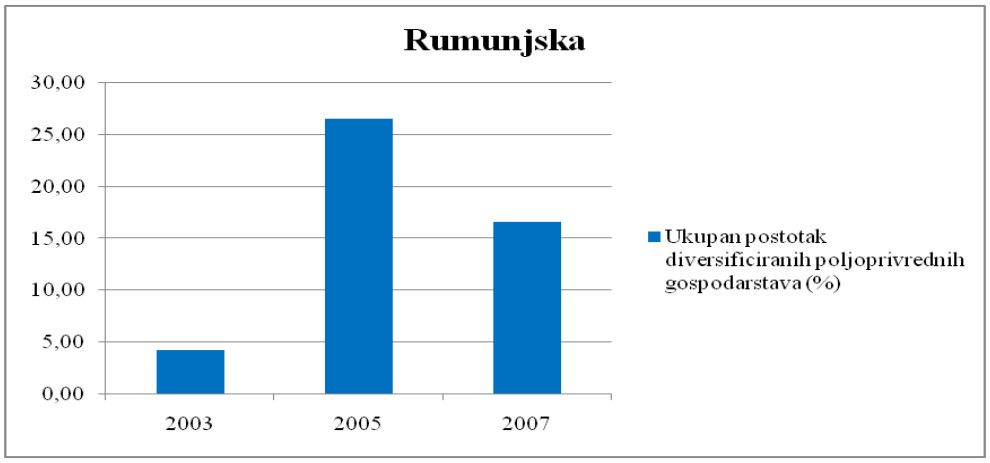

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 69. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Rumunjskoj

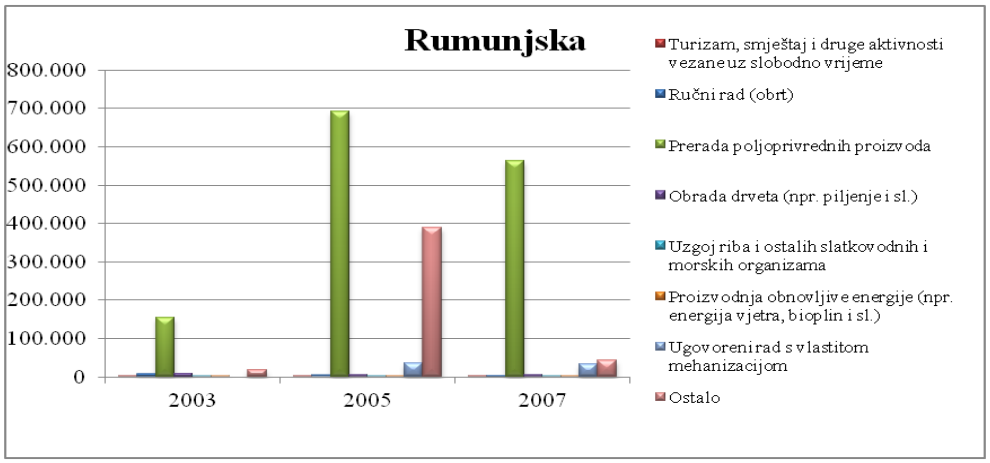

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Postotak diversificiranosti je u analiziranom razdoblju drastično porastao i dosegnuo vrhunac 2005. godine (26,53%) da bi potom uslijedio nešto sporiji pad te 2007. godine iznosi 16,59% (tablica 26., grafikon 67.). Najznačajnija djelatnost je prerada poljoprivrednih proizvoda (tablica 26., grafikon 69.).

4.1.24 Slovačka

Slovačka je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Analizirajući dostupne podatke za Slovačku, vidljivo je da broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva oscilira (tablica 27., grafikon 70.), s tim da je najveći postotak zabilježen zadnje analizirane 2007. godine i iznosi 6,02% (tablica 27., grafikon 71.).

Tablica 27. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Slovačkoj

Slovačka	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	30	10	370	30	0	0	170	2.190	2.800	71.040	3,94
2003	130	50	630	70	0	0	440	2.380	3.700	71.740	5,16
2005	150	100	310	90	10	10	540	880	2.090	68.490	3,05
2007	190	140	450	150	10	320	800	2.090	4.150	68.990	6,02

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 70. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Slovačkoj

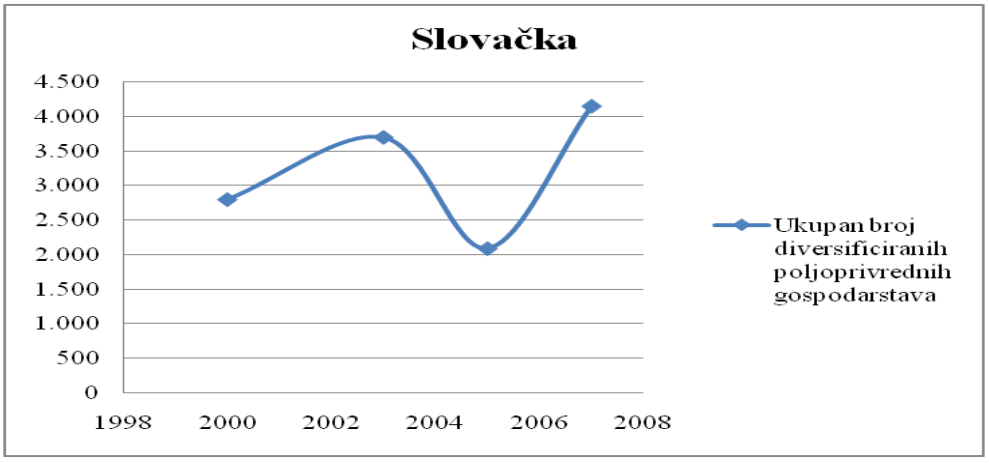

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 71. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Slovačkoj

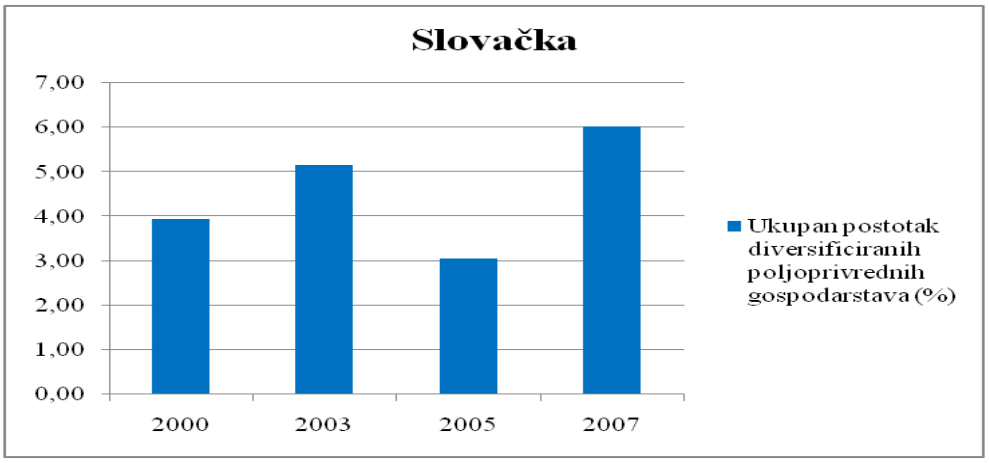

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 72. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Slovačkoj

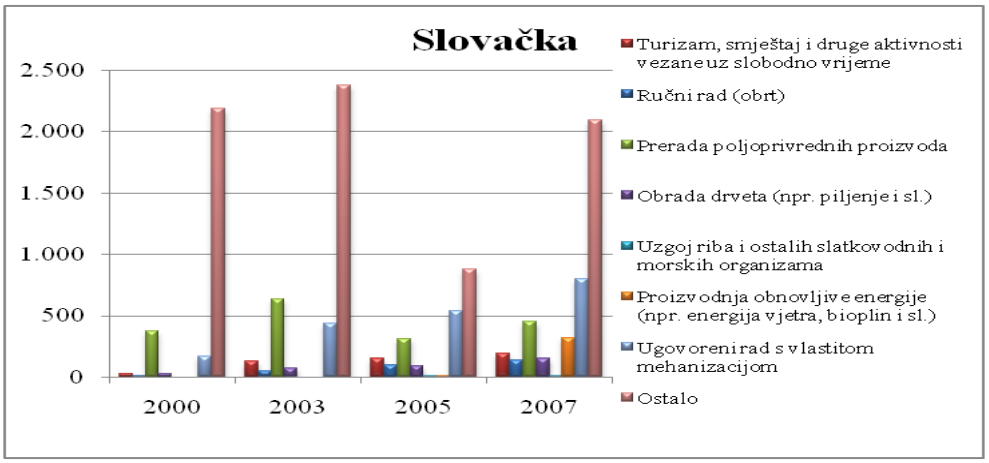

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Uz ostale djelatnosti najviše je zastupljen ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, slijedi prerada poljoprivrednih proizvoda i proizvodnja obnovljive energije kao nove djelatnosti u Slovačkoj, pojava 2005. godine i vrlo značajan porast na 320, 2007. godine, (tablica 27., grafikon 72.).

4.1.25 Slovenija

Slovenija je zemlja članica EU od 01.05.2004. godine. Analizirajući podatke vidljiv je značajan pad broja diversificiranih gospodarstva u periodu od 2000.- 2003. godine, a potom i pozitivan trend postupnog porasta (tablica 28., grafikon 73.), te 2007. godine postotak diversificiranosti iznosi 4,96% (grafikon 74.).

Tablica 28. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Sloveniji

Slovenija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	690	260	880	700	80	0	900	1.170	4.680	86.470	5,41
2003	680	120	600	500	10	30	910	250	3.100	77.150	4,02
2005	620	170	820	450	10	80	800	640	3.590	77.170	4,65
2007	640	170	870	380	0	60	690	930	3.740	75.340	4,96

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 73. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Sloveniji

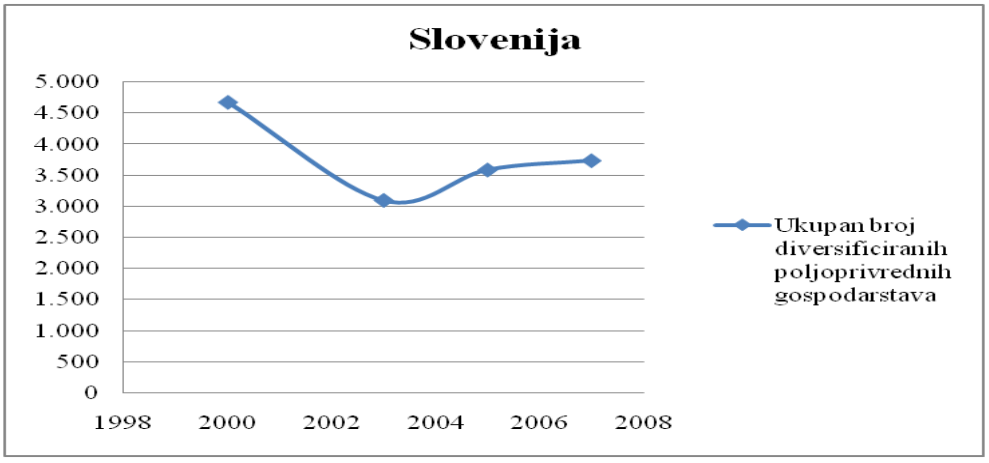

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 74. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Sloveniji

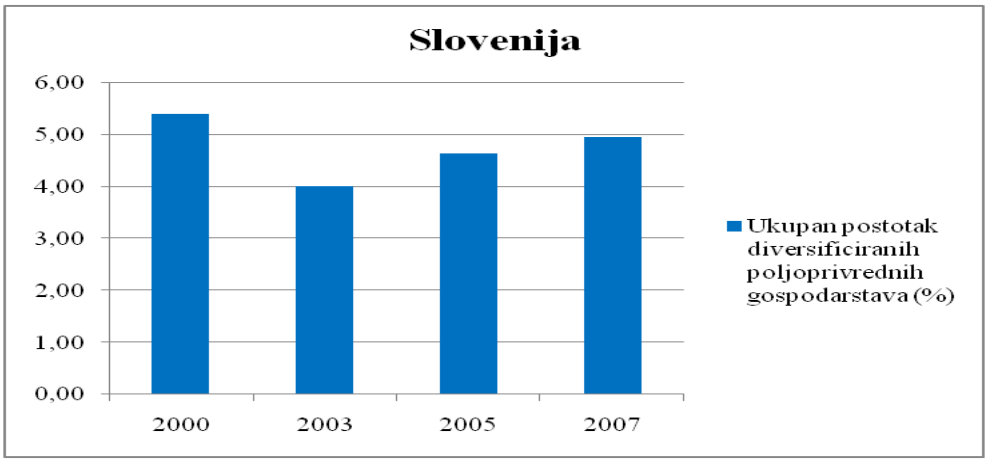

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 75. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Sloveniji

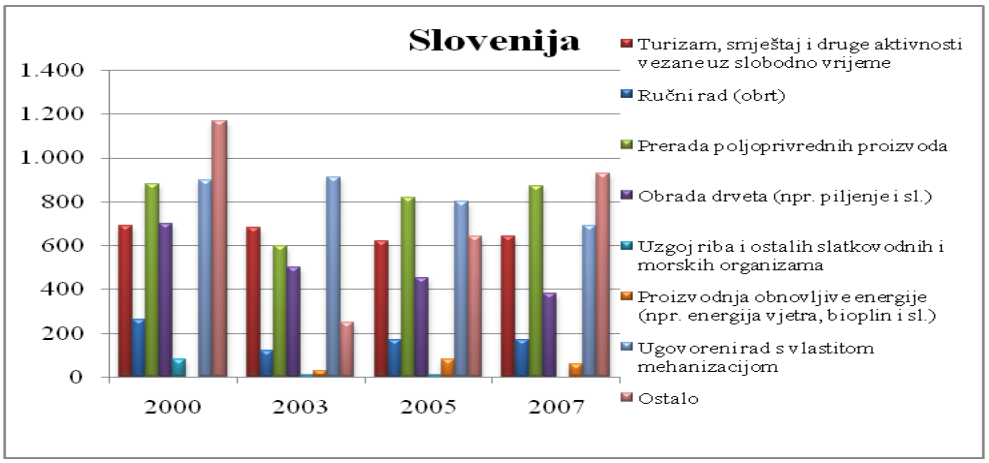

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najviše zastupljene djelatnosti su prerada poljoprivrednih proizvoda, ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i turizam (tablica 28., grafikon 75.). Vidljiv je nestanak djelatnosti uzgoja riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama u promatranom razdoblju čemu može biti uzrok i bilateralni arbitražni zaplet oko morske granice sa RH.

4.1.26 Španjolska

Španjolska je zemlja s velikim brojem poljoprivrednih gospodarstava (preko 1.000.000) i vrlo niskim postotkom diversifikacije, iako se bilježi postupni porast tj. pozitivan trend sa 2,36% na 3,71% u razdoblju 2003. - 2007. godine (tablica 29., grafikon 76.).

Tablica 29. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Španjolskoj

Španjolska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	10.410	650	11.100	370	90	80	2.320	1.920	26.940	1.140.730	2,36
2005	4.610	360	15.010	120	70	260	3.640	12.260	36.330	1.079.420	3,37
2007	5.550	410	13.060	300	90	580	6.260	12.460	38.710	1.043.910	3,71

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 76. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Španjolskoj

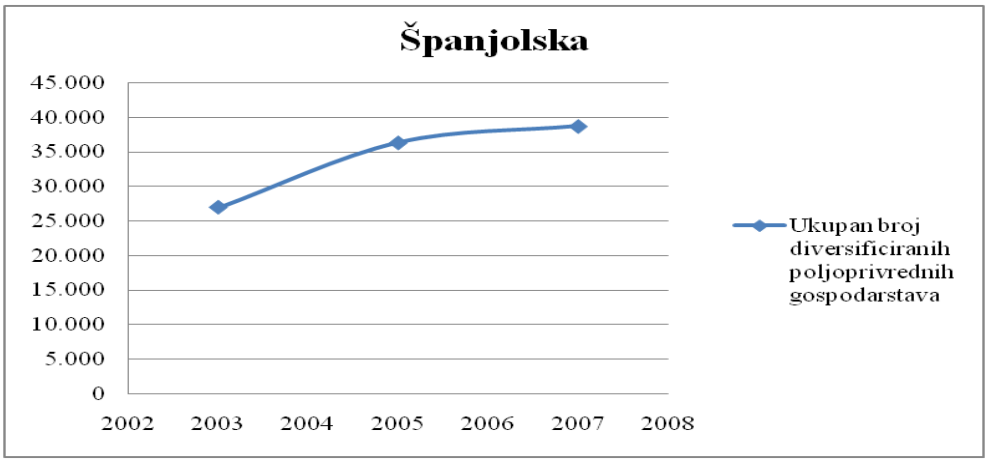

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 77. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Španjolskoj

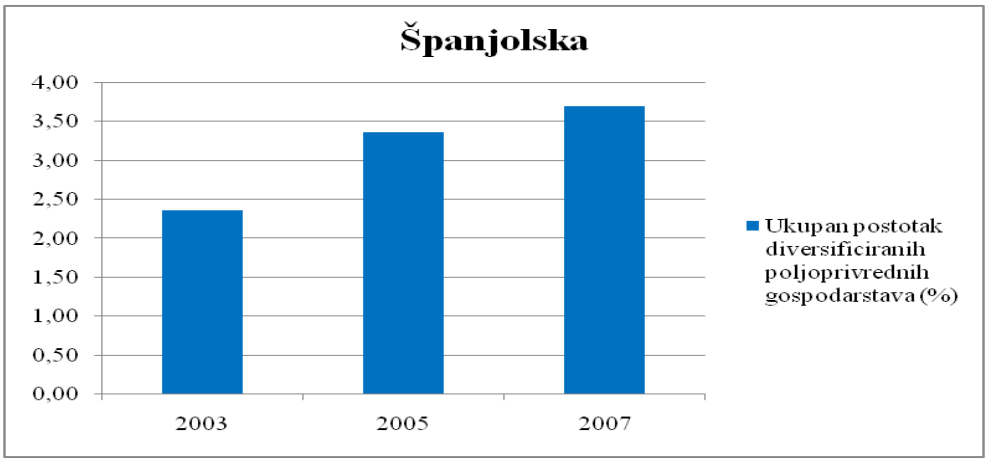

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 78. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Španjolskoj

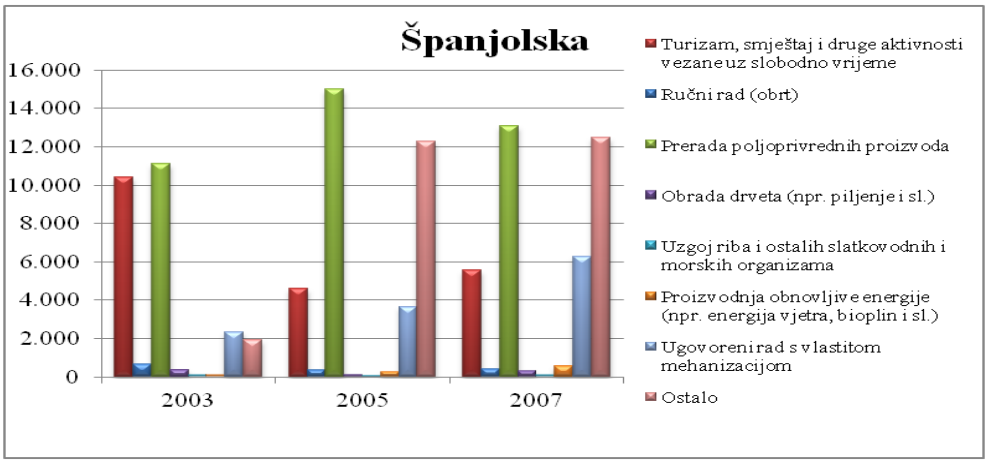

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najviše je zastupljena prerada poljoprivrednih proizvoda, slijedi ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i turizam. Za primjetiti je da je u analiziranom periodu značajno porasla djelatnost ugovorenog rada s vlastitom mehanizacijom, a broj poljoprivrednih gospodarstava koja se bave turizmom se gotovo prepolovio (tablica 29., grafikon 78.).

4.1.27 Švedska

Švedska je primjer zemlje izrazito pozitivnog trenda što se tiče diversifikacije. Usprkos tome što se bilježi pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstva, vrlo je signifikantan rast broja diversificiranih gospodarstava, od 6.820 2000. godine, pa do 21.200 2007. godine (tablica 30., grafikon 79.). Rezultat je uistinu visok postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva koji 2007. godine iznosi 29,20% (grafikon 79., 80.).

Tablica 30. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Švedskoj

Švedska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	1.230	310	610	510	130	200	2.920	910	6.820	81.410	8,38
2003	1.960	490	910	690	130	390	4.070	1.970	10.610	67.890	15,63
2005	2.260	550	1.110	990	180	880	4.650	2.100	12.720	75.810	16,78
2007	3.930	740	1.670	1.380	170	1.270	8.400	3.640	21.200	72.610	29,20

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 79. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Švedskoj

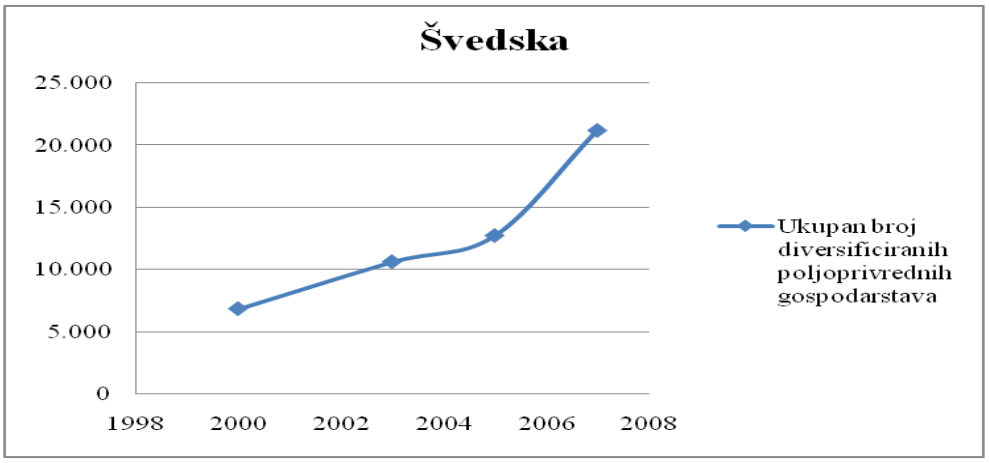

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 80. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Švedskoj

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 81. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Švedskoj

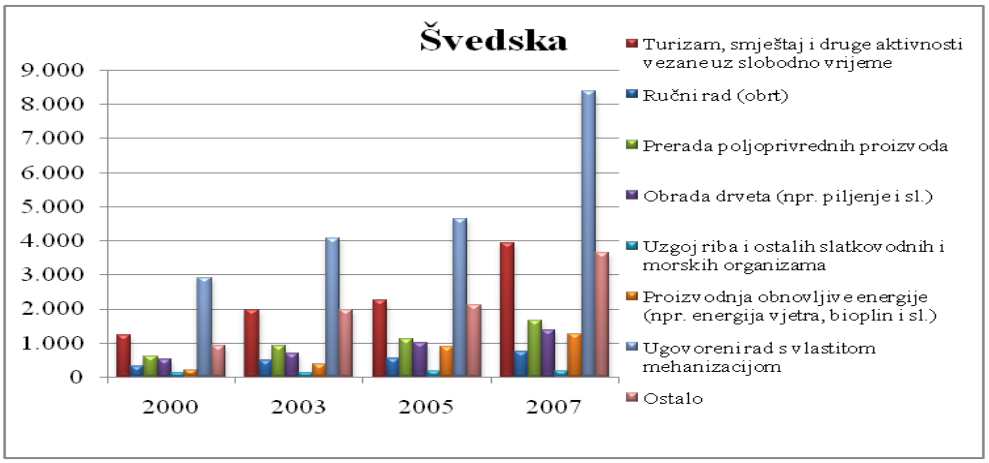

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Najviše je zastupljen ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a znatan porast bilježe turizam, obrada drveta i proizvodnja obnovljive energije (tablica 30, grafikon 81.).

4.1.28 Velika Britanija

Velika Britanija je također zemlja s visokim postotkom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva. Godine 2007. bilo je 30,29% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva, skoro trećina od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava (tablica 31.). Nakon značajnog porasta broja diversificiranih poljoprivrednih gospodarstva u razdoblju od 2003. - 2005. godine, uočava se stagnacija (grafikon 82. i 83.).

Tablica 31. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Velikoj Britaniji

V. Britanija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	22.310	670	1.740	820	1.980	300	13.130	12.870	53.820	233.250	23,07
2003	21.160	550	2.270	1.030	310	180	14.800	14.190	54.490	280.630	19,42
2005	32.140	1.040	3.420	1.600	420	630	23.070	25.120	87.440	286.750	30,49
2007	30.530	1.220	3.970	2.550	500	1.110	24.530	26.400	90.810	299.830	30,29

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; tablica vlastita izrada

Grafikon 82. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Velikoj Britaniji

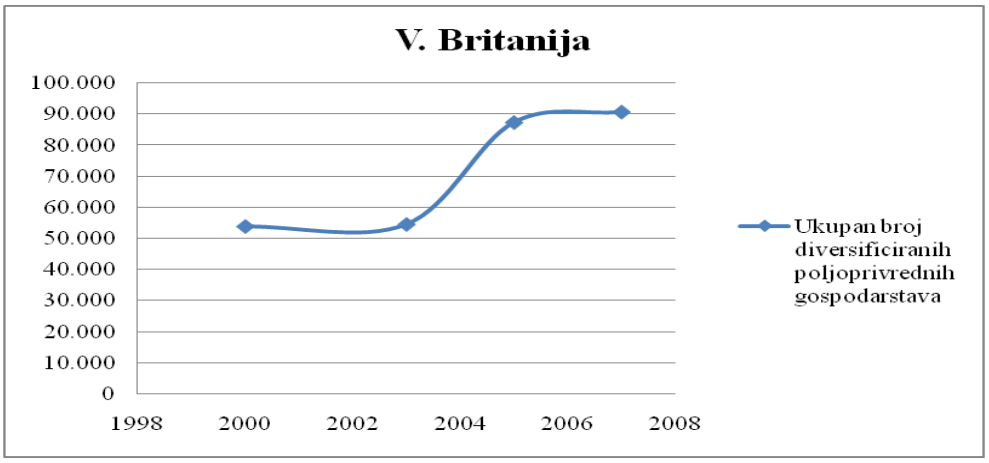

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 83. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u V. Britaniji

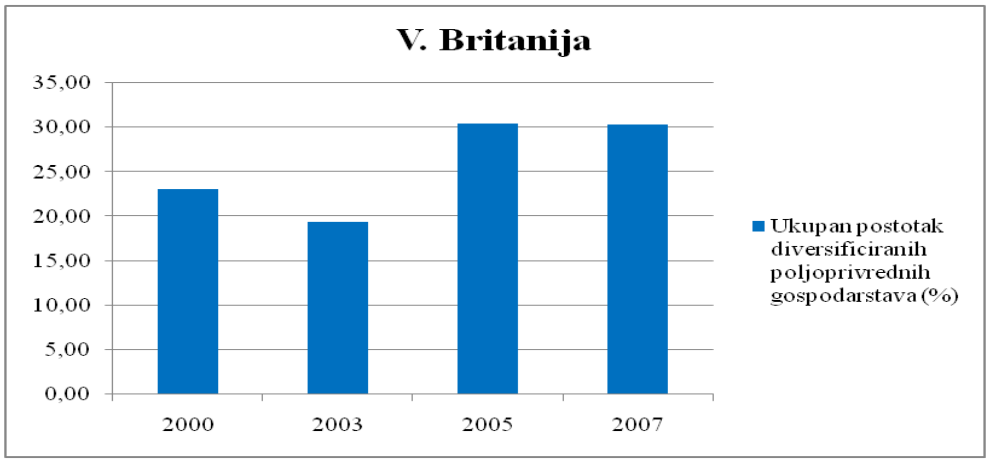

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Grafikon 84. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u V. Britaniji

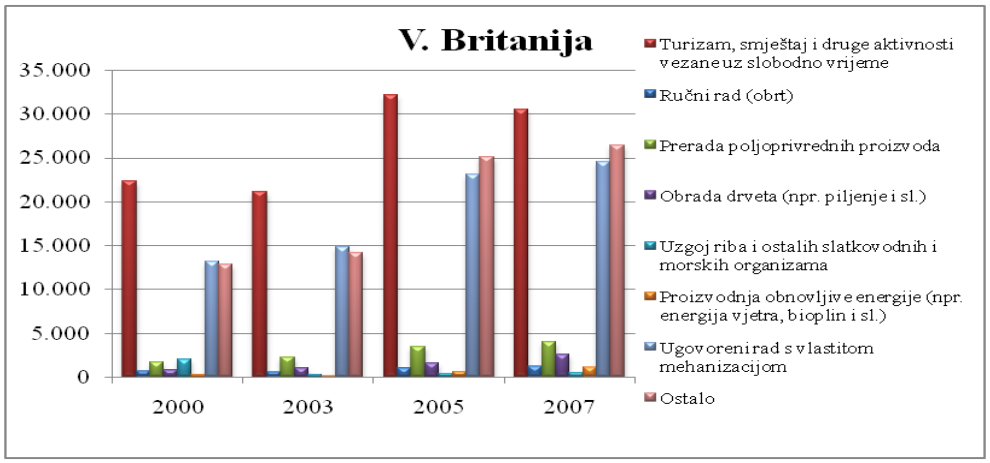

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database; grafikon vlastita izrada

Daleko najzastupljenije djelatnosti su turizam i ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom, a pozitivan trend se uočava kad su u pitanju i ostale djelatnosti, jedino se drastično manje gospodarstava bavi uzgojem riba, pad od 74,75% (tablica 31., grafikon 84.).

4.1.29 Hrvatska

Hrvatska je zemlja članica EU od 01.07.2013. godine. Republika Hrvatska je 2003. godine imala 5,19% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, a 2007. godine veći je postotak diversificiranih gospodarstava i iznosi 7,30% (tablica 32., grafikon 86.), no uz vidno smanjenje broja diversificiranih, kao i ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava (tablica 32., grafikon 85.). Najzastupljenije djelatnosti su prerada poljoprivrednih proizvoda, turizam i ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom (tablica 32., grafikon 87.).

Tablica 32. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Hrvatskoj

Hrvatska	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	4.506	629	8.563	798	86	12	1.174	7.504	23.272	448.532	5,19
2007	1.969	514	5.681	1.688	0	0	1.700	1.674	13.226	181.250	7,30

Izvor podataka: http://www.dzs.hr; tablica vlastita izrada

Grafikon 85. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Hrvatskoj

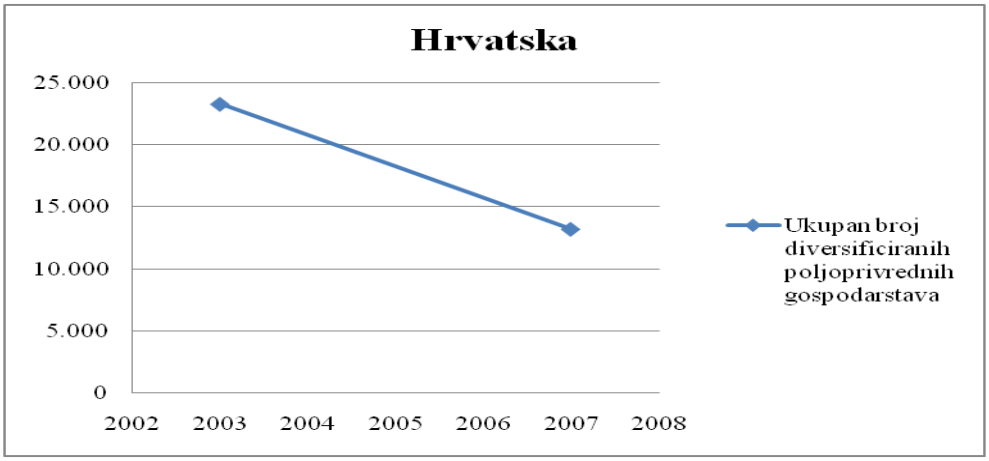

Izvor podataka: http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Grafikon 86. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Hrvatskoj

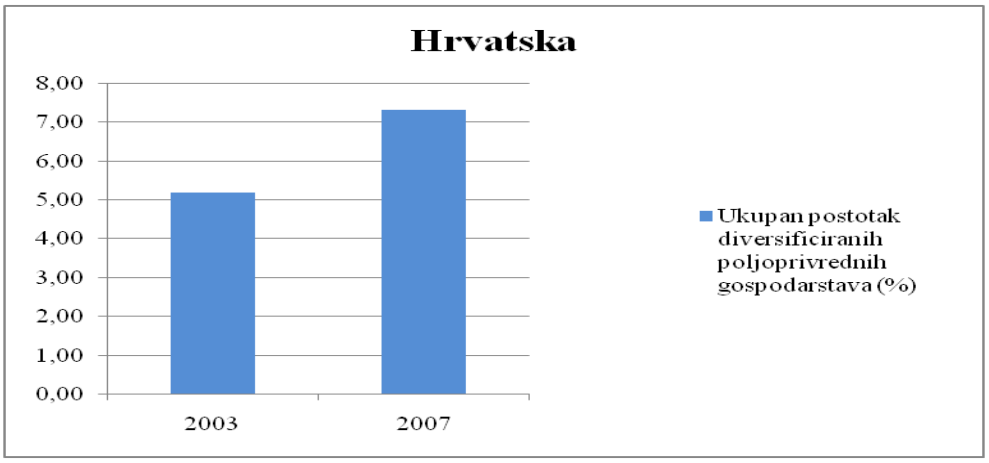

Izvor podataka: http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Grafikon 87. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Hrvatskoj

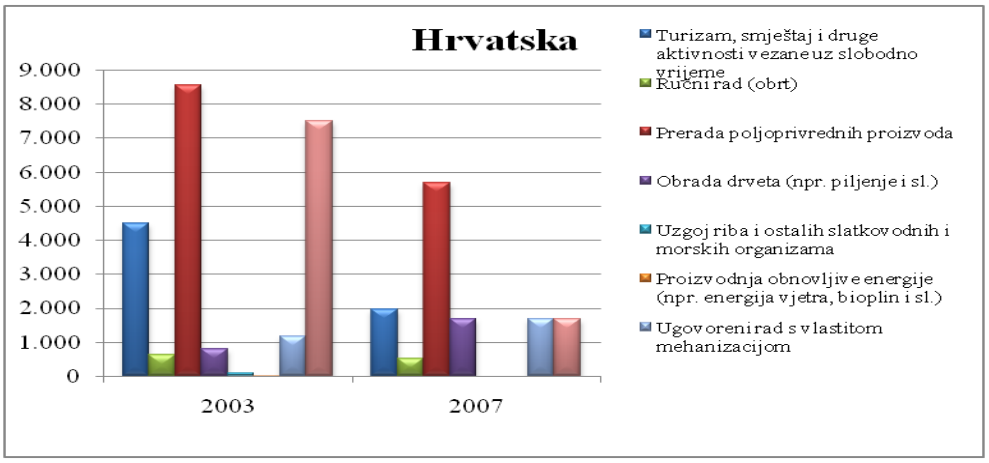

Izvor podataka: http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Podaci su u bazama dostupni samo za 2003. g., dok za 2007. godinu nisu još službeno objavljeni, ali su proslijeđeni iz Državnog zavoda za statistiku (DZS). Primjećuje se značajan pad broja poljoprivrednih gospodarstava (pad od 59,59%) što je najvjerojatnije odraz aktualne gospodarske situacije na ovim prostorima (tablica 32.). Tek će se praćenjem podataka kasnijih godina vidjeti utjecaj ulaska RH u EU na razmatranu problematiku.

4.1.30 Europska unija

Gledano na razini cijele Europske unije, postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava je nakon porasta od 2000. - 2005. godine u malom padu, te je 2007. godine iznosio 11,23% (tablica 33., grafikon 88. i 89.).

Tablica 33. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Europoskoj uniji

Europska unija	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalim dopunskim djelatnostima na posjedu										
Godina	Turizam, smještaj i druge aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme	Ručni rad (obrt)	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Obrada drveta (npr. piljenje i sl.)	Uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama	Proizvodnja obnovljive energije (npr. energija vjetra, bioplin i sl.)	Ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom	Ostalo	Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	52.680	5.950	253.750	11.540	3.860	3.900	81.430	63.830	476.940	5.683.510	8,39
2003	117.156	20.809	495.713	40.168	5.496	17.482	125.535	284.314	1.106.673	15.528.172	7,13
2005	124.510	16.850	968.740	38.620	18.400	26.820	204.183	686.370	2.084.493	14.535.010	14,34
2007	127.520	17.700	818.460	34.910	15.830	36.550	204.473	289.330	1.544.773	13.750.340	11,23

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database i http://www.dzs.hr; tablica vlastita izrada

Grafikon 88. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Europskoj uniji

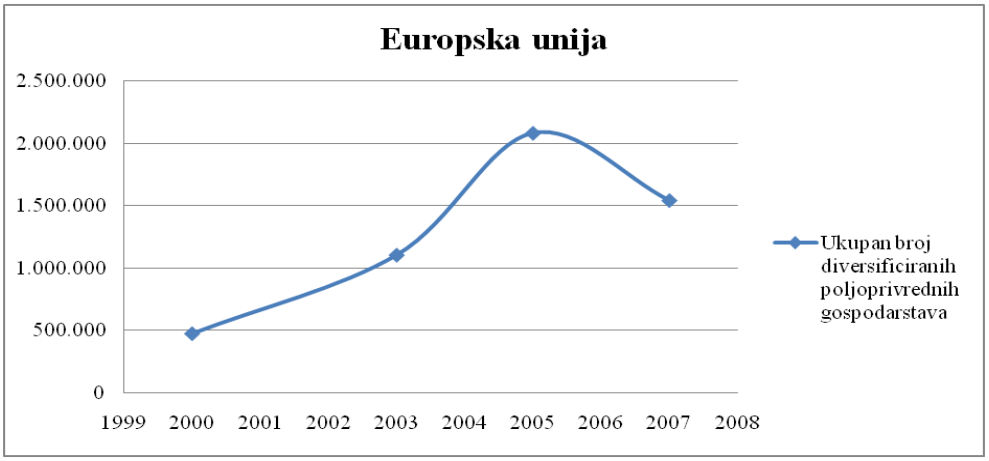

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database i http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Grafikon 89. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Eur. uniji

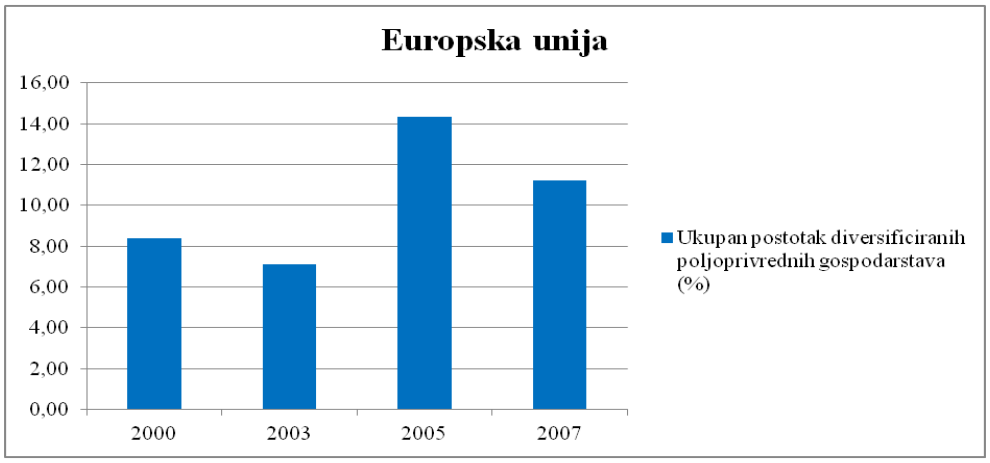

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database i http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Grafikon 90. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Europskoj uniji

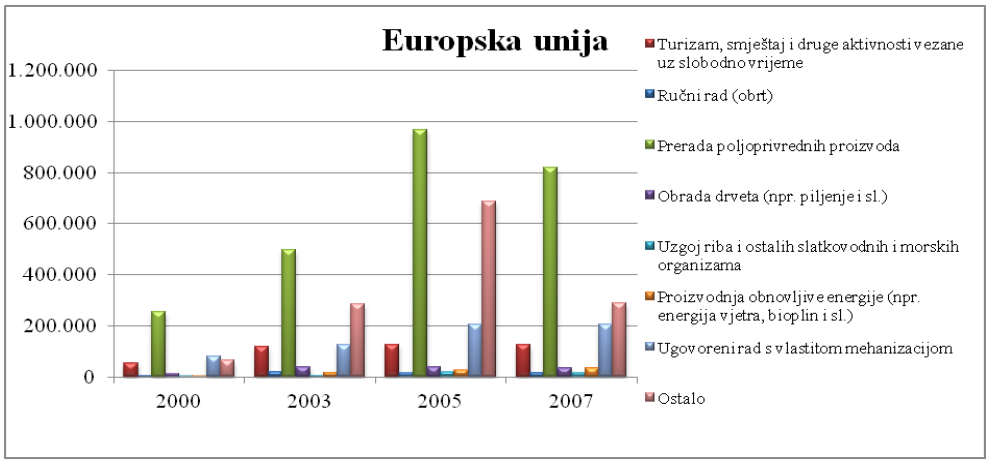

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database i http://www.dzs.hr; grafikon vlastita izrada

Kao najzastupljenije djelatnosti ističu se prerada poljoprivrednih proizvoda, potom ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom i turizam (tablica 33., grafikon 90.). Treba istaknuti i uzlazni trend povećanja broja poljoprivrednih gospodarstva s proizvodnjom obnovljive energije kao dopunske djelatnosti, preko 800% (tablica 33., grafikon 90).

5. RASPRAVA

Neki autori navode da je pluriaktivnost (širi pojam koji uključuje diversificiranost) poljoprivrednih gospodarstava gotovo uvijek odgovor na određenu gospodarsku krizu lokalnu ili globalnu, sektorsku ili opću (Puljiz V. i Štambuk M., 1992). To je djelomično točno i ta je tvrdnja možda više povezana s vremenskim razdobljem u kojem je pisana, ali i ovisi o tome kako pojedinac gleda na poljoprivrednu djelatnost i bavljenje njom. Neki smatraju da poljoprivredna gospodarstva moraju biti samo usko specijalizirana – konvencionalna odnosno ukoliko konvencionalni poljoprivrednik započne novu aktivnost, to ne mora značiti da je zapao u poteškoće, već se taj postupak može objasniti vrlo jednostavnom i sasvim prirodnom željom pojedinca za većom i dodatnom zaradom koju je prepoznao ispitivanjem i analizom tržišta, a diversifikacija djelatnosti se nametnula kao jedno od mogućih rješenja za ispunjenje tog cilja.

Diversificiranost ne mora biti i nije samo mjerilo neke krize već možda novi pozitivni smjer kretanja poljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima, naročito na manjim tj. obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Isto tako, primjer diversificiranosti su i poljoprivredna gospodarstva koja se bave ekološkom poljoprivredom. Ona su najčešće mješovitog tipa s biljnom i stočarskom proizvodnjom kao harmoničnom cjelinom koja zadovoljava većinu potreba iz vlastitih izvora. Dakle, u njima je prisutna diversificiranost, a na ekološkim proizvodima godišnje se obrću deseci milijardi €/$ na svjetskoj razini.

Drugo, diversificiranost (pluriaktivnost) je pojava sa značajnim postotkom većinom u bogatim i razvijenim zemljama koje u posljednjim dekadama uopće nisu imale, a i trenutno nemaju nikakvih gospodarskih kriza, lokalnih ili globalnih, te sektorskih ili općih.

Treće, diversificiranost se potiče i subvencionira kroz razvojne programe EU za ruralna područja jer se u tome vidi svojevrsna perspektiva za razvoj i održivost ruralnih područja.

Ukoliko promatramo diversificiranost i brutto domaći proizvod (BDP) pojedinih država EU, kroz ista vremenska razdoblja, može se zaključiti da je diversifikacija farmi zapravo pojava u bogatijim i razvijenijim zemljama. Pa tako su na prvih 10 pozicija na tablici 34. (BDP) i na tablici 35. (postotak diversficiranosti) države u kojima je životni standard i poljoprivredna djelatnost na vrlo visokoj razini, odnosno to su države u kojima postoji rijetka pojava, a to je zadovoljan i sretan poljoprivrednik koji osigurava vlastitu egzistenciju kao i egzistenciju svoje obitelji kroz poljoprivrednu djelatnost.

Osim navedenog, a promatrajući tablicu 34. i 35. zanimljivo je da Irska i Belgija iako su zemlje s visokim BDP-om imaju nizak postotak diversificiranosti (oko 5%).

S druge strane Rumunjska, koja je prema BDP-u na pretposljednjem mjestu, iznenađuje 11. mjestom što se tiče postotka diversificiranosti.

Slijedom navedenog možemo zaključiti da, promatrajući zemlje Europske unije, postoji proporcionalna korelacija između postotka diversifikacije i BDP-a (viši BDP - viši postotak diversifikacije i obrnuto), uz neke iznimke.

Nadalje, treba reći da je diversifikacija učestala pojava i u vrlo siromašnim zemljama npr. afričkim (zemlje u razvoju), s neuređenim i nezaštićenim domaćim tržištem i definitivno nije poveziv sa stopom BDP-a, jer je afrički poljoprivrednik za razliku od norveškog, francuskog ili njemačkog poljoprivrednika istinski u lošijoj poziciji i diversifikacija gospodarstva je u prvom redu odgovor na ekonomsku krizu i imperativ za prehranjivanje vlastite obitelji, što ide u prilog tvrdnji Štambuk M Puljiz V. i drugih znanstvenika sličnog mišljenja.

Učinjenom analizom podataka, u zemljama koje su novijeg datuma pristupile Europskoj uniji najčešće je uočen trend pada postotka diversificiranosti neposredno prije i pozitivan trend rasta nakon ulaska u Europsku uniju. To je vidljivo na primjerima zemalja - Cipar, Estonija, Latvija, Slovenija i Slovačka, kao i na primjerima Mađarske i Bugarske u kojima je porast nakon ulaska u EU sporijeg tijeka. Navedena dinamika može biti rezultat izmjene zakonskih propisa ili različitih razvojnih programa poticanim iz ministarstva poljoprivrede koji su prvotno bili usmjereni na druge ideje, a zatim se povratno vratili na rješenje diversifikacije ili su poljoprivrednici tih država povećali uspješnost povlačenja financijskih programa nakon ulaska u EU iz pristupnih fondova u usporedbi sa povlačenjem novčanih sredstava iz pretpristupnih fondova.

Obrnuta pojava, tj. porast diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava prije ulaska u EU, a potom pad najbolje se uočava na primjeru Rumunjske, a slično se vidi i na primjeru Poljske, što eventualno možemo pripisati pretpristupnom razdoblju ulaska u EU i razvojnim programima za ruralna područja. Za zamijetiti su Litva i Češka, u kojima se ne bilježi promjena trenda ulaskom u EU. Litva u analiziranom razdoblju ima silazni trend postotka diversificiranosti i zemlja je s najnižim postotkom diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, a Češka ima uzlazni trend i prije i nakon ulaska u EU.

Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava ima Rumunjska (gotovo 4.000.000), slijede je Poljska, Italija i Španjolska. Najveći apsolutni broj diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava je također u Rumunjskoj (više od 650.000), a slijede Francuska, Portugal, Italija i Njemačka.

Zanimljivo je za istaći da je Republika Hrvatska 2003. godine imala vrlo visok ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava (gotovo 450.000), čak više od Njemačke, Austrije, Švedske, Norveške i Velike Britanije, ali za razliku od njih, nizak postotak diversificiranosti. Isto vrijedi i za druge zemlje na dnu tablice koja pokazuje postotke diversificiranosti npr. Mađarsku, Poljsku, Španjolsku, Bugarsku, Grčku (tablica 35.).

S druge strane, u zemljama s visokim postotkom diversificiranosti, kao i visokim BDP-om, uočen je porast broja i postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava uz smanjenje ukupnog broja svih poljoprivrednih gospodarstava, pa je možda takav model "recept" za uspješan razvoj ruralnih aktivnosti, veće prihode i održivost poljoprivrednog sektora i ruralnih područja. Općenito, može se zaključiti da se u zemljama EU u promatranom razdoblju vidi trend smanjenja ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava, uz porast broja diversificiranih gospodarstava, što rezultira većim postotkom diversifikacije.

Promatrajući podatke, uočavaju se i neke zanimljivosti. Na primjer, visoka zastupljenost turizma kao dodatne djelatnosti u Austriji i Velikoj Britaniji, a niska u pretežno turističkim zemljama kao što su Grčka i Portugal, u kojima je očito morski, urbani i kulturni turizam dovoljno prihodovan, te nema potrebe za jačim razvojem ruralnog turizma.

Također je interesantno da u Cipru kao dodatna djelatnost nije zastupljen niti turizam (!), niti uzgoj riba, a moguće je da se radi i o nepotpunim podacima. Također čudi da nema poljoprivrednih gospodarstava u kojima je kao dopunska djelatnost zastupljen uzgoj riba i ostalih slatkovodnih i morskih organizama u Portugalu i Norveškoj, s obzirom na njihov geografski položaj ili što je vjerojatnije, ribarstvo je osnovna samodostatna djelatnost te nema potrebe za uzgojem riba kao dopunskom djelatnosti s obzirom da je riblji fond izrazito bogat u tim državama.

U novije se vrijeme bilježi pojava proizvodnje obnovljive energije kao dopunske djelatnosti što se vidi na primjerima zemalja poput Mađarske, Slovačke, Rumunjske i Irske, dok se u zapadnim zemljama prati porast iste (Njemačka, Švedska, Austrija, Danska, Italija, Velika Britanija). Vjerojatno je pozitivan trend rezultat rasta ekološke svijesti kao i brojnih poticaja na razini država, kao i na razini EU.

Iznenađuje pad u zastupljenosti proizvodnje obnovljive energije u Finskoj, kao i nepostojanje gospodarstava u Norveškoj s tom dodatnom djelatnosti. Ako isključimo mogući faktor nepotpunosti podataka, može se raditi o tome da država ne daje subvencije ili je razlog složenost tj. kompliciranost gradnje objekata za proizvodnju obnovljive

energije na određenoj lokaciji ili su pak te države u potpunosti energetski neovisne te još uvijek svoju proizvodnju energije baziraju na fosilnim gorivima, što je i najvjerojatnije.

Tablica 34. Prikazuje BDP država članica EU u razdoblju 2000., 2003., 2005., 2007. godine

Red.br.	Država	2000	2003	2005	2007
1	Luksemburg	52.900,00	57.000,00	63.900,00	74.800,00
2	Norveška	41.400,00	44.300,00	53.700,00	62.300,00
3	Irska	28.300,00	36.200,00	40.700,00	44.700,00
4	Danska	33.300,00	35.900,00	39.300,00	42.800,00
5	Švedska	31.800,00	32.800,00	34.700,00	39.000,00
6	Nizozemska	28.100,00	31.200,00	33.400,00	37.400,00
7	Finska	26.300,00	29.100,00	31.300,00	35.300,00
8	Velika Britanija	28.500,00	28.800,00	32.100,00	35.300,00
9	Austrija	26.600,00	28.500,00	30.800,00	34.000,00
10	Belgija	25.100,00	27.200,00	29.700,00	32.500,00
11	Njemačka	25.700,00	26.900,00	27.900,00	30.500,00
12	Francuska	24.400,00	26.300,00	28.100,00	30.400,00
13	Italija	21.800,00	24.200,00	25.600,00	27.400,00
14	Španjolska	15.900,00	19.000,00	21.300,00	23.900,00
15	Cipar	15.500,00	17.800,00	20.200,00	22.700,00
16	Grčka	13.100,00	16.200,00	18.000,00	20.900,00
17	Slovenija	11.000,00	13.200,00	14.600,00	17.400,00
18	Portugal	12.500,00	14.000,00	15.100,00	16.600,00
19	Malta	11.300,00	12.000,00	12.700,00	14.200,00
20	Češka	6.500,00	8.600,00	10.700,00	13.400,00
21	Estonija	4.400,00	6.300,00	8.300,00	12.100,00
22	Slovačka	4.100,00	5.600,00	7.300,00	10.400,00
23	Latvija	3.600,00	4.600,00	6.100,00	10.300,00
24	Hrvatska	5.300,00	7.100,00	8.500,00	10.200,00
25	Mađarska	5.000,00	7.400,00	8.900,00	10.100,00
26	Litva	0,00	0,00	6.300,00	9.000,00
27	Poljska	4.900,00	5.000,00	6.400,00	8.200,00
28	Rumunjska	1.800,00	2.500,00	3.800,00	6.000,00
29	Bugarska	1.800,00	2.400,00	3.000,00	4.200,00

Tablica 35. Prikazuje postotak diversificiranosti država članica EU u razdoblju 2000., 2003., 2005., 2007. godine

Red.br.	Država	2000	2003	2005	2007
1	Norveška	36,02	32,54	41,83	34,80
2	Francuska	0,00	34,28	35,41	33,94
3	Velika Britanija	23,07	19,42	30,49	30,29
4	Švedska	8,38	15,63	16,78	29,20
5	Finska	28,60	31,59	36,00	27,63
6	Njemačka	0,00	23,36	27,99	27,28
7	Austrija	19,49	22,37	25,42	25,96
8	Nizozemska	3,38	35,63	27,72	23,13
9	Danska	13,11	13,93	16,30	21,03
10	Luksemburg	6,05	9,80	14,69	17,39
11	Rumunjska	0,00	4,24	26,53	16,59
12	Češka	0,00	9,11	11,74	13,27
13	Latvija	10,16	2,80	9,68	10,20
14	Estonija	0,00	8,71	0,00	9,64
15	Portugal	8,33	10,15	9,20	7,61
16	Hrvatska	0,00	5,19	0,00	7,30 (neslužbeni podaci)
17	Italija	9,07	4,87	6,45	6,91
18	Cipar	0,00	6,19	5,58	6,63
19	Slovačka	3,94	5,16	3,05	6,02
20	Irska	3,80	5,12	4,88	5,58
21	Mađarska	4,79	12,43	5,55	5,47
22	Poljska	0,00	3,33	5,64	5,00
23	Slovenija	5,41	4,02	4,65	4,96
24	Belgija	3,52	4,50	4,93	4,77
25	Malta	0,00	3,91	4,52	4,17
26	Španjolska	0,00	2,36	3,37	3,71
27	Bugarska	0,00	4,33	2,13	2,18
28	Grčka	1,47	1,31	1,71	1,51
29	Litva	0,00	1,74	1,05	0,66

Izvor podataka: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database; tablice vlastita izrada

Vjerojatnije je da uzroke i postotak diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava treba promatrati kroz širi kontekst poput: poljoprivredne strategije države, agrarne politike države koja rezultira adekvatnom zaštitom poljoprivrednika koji ima potrebu maksimalno iskoristiti potencijal vlastitog poljoprivrednog gospodarstva, tržišta, tradicije, geografskog položaja, klime i na koncu, prirodne ljudske želje za većim prihodima/zaradom kroz različite djelatnosti i proizvode za koje postoji objektivna i realna mogućnost ostvarenja.

S obzirom da se sve više aktualizira ekološka poljoprivreda, bilo bi poželjno da se u prikupljanju podataka vodi kao zasebna kategorija, iako je možda ekološka proizvodnja i obuhvaćena pod kategorijom „ostalo“ unutar statistike diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava država članica EU.

Državni zavod za statistiku RH, je nažalost, za razliku od ostalih država EU službeno objavio podatke samo za 2003. godinu, tako da se ne može provesti adekvatna uzročno posljedična analiza pretpristupnog razdoblja RH za ulazak u EU kao i za razdoblje nakon ulaska RH u EU. Bilo bi interesantno proanalizirati kako su pretpristupni i pristupni financijski programi EU za ruralna područja utjecali na trend diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava.

Ukoliko se promatra postotak diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstva samo u 2003. godini, Republika Hrvatska je sa 5,19% na 16. mjestu od ukupno 29 zemalja, a ukoliko se za isto vremensko razdoblje promatra i BDP per capita, RH je na 22. mjestu od ukupno 29 država. Tako da bi mogli zaključiti, za 2003. godinu, da je RH jedna od najslabije razvijenih/bogatih država EU sa osrednjom diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava.

Uzmu li se u obzir neslužbeni podaci DZS-a za 2007. godinu, Republika Hrvatska bi sa 7,30% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava za navedeno razdoblje bila na istom 16. mjestu, a ukoliko se se za isto vremensko razdoblje promatra i BDP per capita, RH je na 24. mjestu od ukupno 29. država.

Isto tako iz navedenih podataka se primjećuje značajan pad broja poljoprivrednih gospodarstava što je najvjerojatnije odraz aktualne gospodarske situacije na ovim prostorima i tek će se praćenjem podataka kasnijih godina vidjeti utjecaj ulaska RH u EU na razmatranu problematiku.

Republika Hrvatska je podnijela zahtjev za punopravno članstvo 21.02.2003. godine, službeni status kandidata za članstvo u EU dobila je 18.06.2004. godine, a pristupni pregovori su službeno otvoreni 3. listopada 2005. godine.

Stjecanjem statusa kandidata, Hrvatskoj su se 2005. godine otvorili pretpristupni programi potrebni za provedbu reformi na putu pristupa Europskoj uniji pa se može zaključiti, temeljem neslužbenih podataka DZS-a za 2007. godinu, da su programi imali pozitivan utjecaj na rast postotka diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, ali bi trebalo još jednom napomenuti da je došlo i do značajnog smanjenja ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstva u tom razdoblju (2003. - 2007.), što je, kako je već spomenuto, trend u razvijenim zemljama EU kao i zemljama tzv. istočnog bloka, koje su gotovo desetljeće ranije pristupile Europskoj uniji.

6. ZAKLJUČAK

Diversifikacija farme je uobičajena praksa u ruralnim područjima širom svijeta. Uz povećanje financijskih, ekoloških i tržišnih pritisaka, diversifikacija nudi priliku za smanjenje rizika ostvarivanja prihoda te povećanje elastičnosti poslovanja farme. Diversifikacija farme predstavlja uvođenje novog proizvoda/usluge kako bi se generirali drugi izvori prihoda farme. Novi ili dodatni proizvod/usluga može biti poljoprivredni, kao npr. novi usjev, nova vrsta životinja ili nepoljoprivredni, poput agroturizma ili proizvodnje prehrambenog proizvoda.

Iako je primarni pokretač za diversifikaciju farme generiranje prihoda, druge pogodnosti uključuju smanjenje rizika poslovanja, ekološki prihvatljivo korištenje i upravljanje tlom, razvijanje mogućnosti za budući rast farme, stvaranje mogućnosti za zaposlenje svih članova obitelji i obnovljeni interes poljoprivrednika za farmu i njeno poslovanje.

Diversifikacija farme s novim proizvodom/uslugom može donijeti veliku nagradu, ali i veliki rizik. Ona može imati ključnu ulogu u povećanju prihoda, a kao i s bilo kojim drugim novim poslovnim pothvatom potrebno je pravilno planiranje i temeljita studija financijske izvedivosti koji su od velikog značaja za tranziciju u novo i uspješno diversificirano poljoprivredno gospodarstvo. Pritom treba napomenuti da uspjeh i pozitivni rezultati nisu zagarantirani, te se razlikuju kod svakog poljoprivrednika.

Odabir najprikladnijeg oblika diversifikacije farme je najkritičnija odluka koja je pod utjecajem mnogih čimbenika: osobnih (životni stil, mogućnosti osobnog rizika i ulaganja, vlastiti kapacitet za novu aktivnost), poljoprivrednih (postojeća farma i njene mogućnosti, tlo i vodni resursi, trenutne poljoprivredne aktivnosti) i poslovnih (potražnja na tržištu, postojeća dugovanja, profil rizika).

Visoki postotak diversificiranosti gotovo da je pravilo u razvijenim/bogatim zemljama Europske unije i ona često zahtijeva značajan financijski izdatak, razvoj novih vještina, pristup novim resursima i što je najvažnije, sposobnost za odgovarajuću reakciju na nove tržišne prilike.

Što se tiče vođenja statističkih baza podataka po pitanju diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava država članica EU, gotovo sve države članice EU su ih uredno vodile i ažurirale za razdoblja 2000., 2003., 2005., 2007. godinu, a izuzetak je Republika Hrvatska (RH) i naš Državni zavod za statistiku (DZS).

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske uključen je od 1999. godine u inicijative Eurostata (Statistical office of the European communities) za zemlje kandidate u svezi s razvojem statistike poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u skladu sa zahtjevima Europske unije (EU) pa neugodno iznenađuje činjenica da DZS-RH, za razliku od ostalih državnih zavoda za statistiku država članica EU, nažalost ili ne vodi baze podataka za ostala vremenska razdoblja 2000., 2005., 2007. godinu ili ih nije statistički obradio i javno objavio. Razlozi uspavanosti i neobjavljivanja su zapravo i nebitni, ali zbog toga nije bilo moguće utvrditi trend diversifikacije poljoprivrednih gospodarstava u RH (5,19%, samo 2003. godina) kao i utjecaj pretpristupnih i pristupnih programa EU na postotak diversificiranosti. No,moguće je temeljem neslužbenih podataka DZS-a za 2007. godinu zaključiti, da su pretpristupni programi imali pozitivan učinak na rast postotka diverisificiranih poljoprivrednih gospodarstva u RH na 7,30% u 2007. godini, tj. zabilježen je rast od 2,11% u razdoblju od 2003.- 2007. godine.

Općenito se može zaključiti da diversifikacija ima pozitivan utjecaj na razvoj dopunskih poljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima svih zemalja EU, a naročito na razvoj prerade poljoprivrednih proizvoda (s prosječnim udjelom u diversificiranim poljoprivrednim gospodarstvima od cca. 50%), potom ugovoreni rad s vlastitom mehanizacijom (s prosječnim udjelom od cca. 13%) i turizam (s prosječnim udjelom od cca. 9%).

7. POPIS LITERATURE

1. Adams W.M. i Mortimore M. J. (1997): Agricultural intensification and flexibility in the Nigerian Sahel, Department of Geography, University of Cambridge.
2. Arkleton Trust (1988): Rural change in Europe: research programme on farm structures and pluriactivity, Proceedings of the Montpellier Colloquium.
3. Delgado C.L. (1989): The changing economic context of mixed farming in Savanna West Africa: a conceptual framework applied to Burkina Faso, Quarterly Journal of International Agriculture, br. 28.
4. Ellis F. (2000): Livelihoods and Diversity in Developing Countries, Oxford, Oxford University Press.
5. Ellis F. (2005): Small-Farms, Livelihood Diversification and Rural-Urban Transitions: Strategic Issues in Sub-Saharan Africa
6. Evans H. E. i Ngau P. M. (1991): Rural-urban relations, household income diversification and agricultural productivity, Development and Change, br. 22, str. 19-545.
7. Evans J. i Ilbery W. (1993): The pluriactivity, part-time farming, and farm diversification debate, Environment and Planning A, 1993, br. 25, str. 945-959.
8. Fuller A. J. (1990): From part-time farming to pluriactivity: a decade of change in rural Europe, Journal of Rural Studies, br. 6, str. 361-373.
9. Gasson R. (1999): Part time farming: a note on definitions—comment, Journal of Agricultural Economics, br. 42, str. 200-201.
10. Gasson R. I sur. (1988): The farm as a family business, Journal of Agricultural Economics, br. 39, str. 1-41.
11. Hamilton A. (2004). Farmers embracing change via diversification.
12. Heyer J. (1996): The complexities of rural poverty in sub-Saharan Africa, Oxford Development Studies, br. 24, str. 281-297.
13. Hitimana L. i sur. (1995): Stratégies paysannes et libéralisation du secteur agricole: Le cas de Zabré - Burkina Faso, Série de Documents de Travail, br. 46, Montpellier: International Centre for development-oriented Research in Agriculture (ICRA) and Institut d'Etudes et de Recherche (INERA), Ouagadougou.
14. http://www.apprrr.hr
15. http://www.dzs.hr
16. http://ec.europa.eu/eurostat

17. http://ec.europa.eu/eurostat/data/database
18. http://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database
19. http://www.eukutak.info
20. http://www.kentdowns.org.uk
21. http://www.mps.hr
22. http://www.netmba.com/strategy/matrix/bcg
23. Hussein K. i Nelson J. (1998): Sustainable livelihoods and livelihood diversification, Brighton, Institute of Development Studies, University of Sussex.
24. Jiggins J. (1986): Women and seasonality: coping with crisis and calamity, IDS Bulletin, br. 17, str. 9-18.
25. Kabeer N. (1990): Poverty, purdah, and women's survival strategies in rural Bangladesh, The Food Question: Profits Versus People, London.
26. Kada R. (1982): Trends and characteristics of part-time farming in post-war Japan, GeoJournal, br. 6, str. 367-371.
27. MacKinnon N. i sur. (1991): Pluriactivity, structural change and farm household vulnerability in Western Europ, Sociologia Ruralis, br. 31, str. 58-71.
28. Marsden T. i sur. (1986): The restructuring process and economic centrality in capitalist agriculture, Journal of Rural Studies, br. 2, str.271-280.
29. Masefield A. (1996): A study of opportunities for income diversification, Farm Africa: Community Oriented Rural Development Project (CORDEP), Addis Abeba.
30. Munton R. i sur.(1989): Part-time farming and its implications for the rural landscape: a preliminary analysis, Environment and Planning, br. 21, str. 523-536.
31. Puljiz V. i Štambuk M. (1992): Promjene u hrvatskom selu i časopis sociologija sela, Sociologija sela, br. 30, str. 207-212.
32. Reardon T. i sur. (1992): Determinants and effects of income diversification among farm households in Burkina Faso, The Journal of Development Studies, br. 28, str. 264-296.
33. Rocco F. (1993): Rječnik marketinga, Zagreb, Masmedia.
34. Seppala P. (1996): The politics of economic diversification: reconceptualizing the rural informal sector in south-east Tanzania, Development and Change, br. 27, str. 557-578.
35. Shucksmith M. i Winter M. (1990): The politics of pluriactivity in Britain, Journal of Rural Studies, br. 6, str. 429-435.

36. Toulmin C. (1992): Cattle, Women and Wells: Managing Household Survival in the Sahel, Oxford, Clarendon Press.
37. Turner M. (1991): Very small farm holdings and the rural economy, Sociologia Ruralis, br. 37, str. 2-81.
38. Vaa, M. i sur. (1989): The gift economy: a study of women migrants' survival strategies in a low-income Bamako neighbourhood, Labour, Capital and Society, br. 22, str. 34-60.
39. Watts M. (1988): Coping with the market: uncertainty and food security among Hausa peasants, Oxford, Clarendon Press.

8. SAŽETAK

Diversifikacija poljoprivrednog gospodarstva/farme predstavlja upotpunjavanje ili proširivanje proizvodnog ili prodajnog asortimana uključivanjem novih proizvoda i usluga koji se razlikuju od dosadašnjih.

Diversifikacija poljoprivrednog gospodarstva/farme je uobičajena praksa u ruralnim područjima širom svijeta. Uz povećanje financijskih, ekoloških i tržišnih pritisaka, diversifikacija nudi priliku za smanjenje rizika ostvarivanja prihoda te povećanje elastičnosti poslovanja poljoprivrednog gospodarstva/farme.

Cilj ovoga rada je istražiti postotak diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava/farmi u državama članicama Europske unije (EU) kako bi se utvrdio trend diversifikacije kao i najviše zastupljene dodatne djelatnosti.

Dostupne baze podataka obuhvatile su sljedeća vremenska razdoblja: 2000., 2003., 2005. i 2007. godinu kod većine država EU, izuzetak je Republika Hrvatska (RH) za koju je bila dostupna baza podataka za 2003. godinu i neslužbena baza podataka za 2007. godinu. Temeljem obrađenih podataka može se zaključiti da u zemljama Europske unije postoji proporcionalni odnos razvijenosti zemlje (BDP-a) i postotka diversifikacije, kao i trend povećanja broja diversificiranih gospodarstava uz istovremeni pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava.

Republika Hrvatska je 2003. godine imala 5,19%, a 2007. godine 7,30% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, ali uz vidno smanjenje broja diversificiranih, kao i ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava.

Ključne riječi: diversifikacija, farma, poljoprivredno gospodarstvo, Republika Hrvatska, Europska unija (EU)

9. SUMMARY

Farm diversification implies completion or extension of product assortment by including new products and services different from the previous.

Diversification of farms is common practice in rural areas around the world. Along with increasement of financial, environmental and market pressures, diversification offers the opportunity to reduce the risk of income generating and to enlarge the resilience of the farm business.

The aim of this paper is to determine the percentage of farm diversity in the member states of European Union (EU) and to establish diversity trends and the most represented additional activities.

For most EU countries the data were used from the avaliable databases for year 2000, 2003, 2005 and 2007. Exception is the Republic of Croatia, for which only database for the year 2003 was available and unofficial database for the year 2007.

Based on the processed data, it can be concluded that there is a proportional relationship between development level of country (Gross domestic product, GDP) and the diversity percentage. Likewise, it is noted that there is a positive upward trend in number of diversified farms and simultaneous decrease in the total number of farms.

In year 2003, in the Republic of Croatia there was 5.19% diversified farms, while in the year 2007 the percentage was higher (7.30%), with notable reduction of the number of diversified farms and total number of farms.

Keywords: diversification, diversity, farm, Croatia, European Union

10. POPIS TABLICA

Tablica 1. Ograničenja za provedbu diversifikacije 8
Tablica 2. Utjecaj diversifikacije s obzirom na složenost zahvata 11
Tablica 3. Prioriteti, ciljevi i mjere IPARD programa u RH 21
Tablica 4. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Austriji 27
Tablica 5. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Belgiji 29
Tablica 6. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Bugarskoj 31
Tablica 7. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Cipru 33
Tablica 8. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Češkoj 35
Tablica 9. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Danskoj 37
Tablica 10. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Estoniji 39
Tablica 11. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Finskoj 41
Tablica 12. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Francuskoj 43
Tablica 13. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Grčkoj 45
Tablica 14. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Irskoj 47
Tablica 15. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Italiji 49
Tablica 16. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Latviji 51
Tablica 17. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Litvi 53
Tablica 18. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Luksemburgu 55
Tablica 19. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Mađarskoj 57
Tablica 20. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Malti 59
Tablica 21. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Nizozemskoj 61
Tablica 22. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Norveškoj 63
Tablica 23. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Njemačkoj 65
Tablica 24. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Poljskoj 67
Tablica 25. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Portugalu 69
Tablica 26. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Rumunjskoj 71
Tablica 27. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Slovačkoj 73
Tablica 28. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Sloveniji 75
Tablica 29. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Španjolskoj 77
Tablica 30. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Švedskoj 79
Tablica 31. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Velikoj Britaniji 81
Tablica 32. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Hrvatskoj 83
Tablica 33. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Europoskoj uniji 85
Tablica 34. Prikazuje BDP država članica EU u razdoblju 2000., 2003., 2005., 2007. godine 91
Tablica 35. Prikazuje postotak diversificiranosti država članica EU u razdoblju 2000., 2003., 2005., 2007. godine 91

11. POPIS SLIKA

Slika 1. Procjena poslovanja poljoprivrednog gospodarstva *13*
Slika 2. BCG matrica ili matrica industrijskog rasta i tržišnog udjela *14*
Slika 3. Dijagram vremenskog slijeda akcijskog plana (eng. timeline diagram) *18*

12. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Austriji 27
Grafikon 2. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Austriji 28
Grafikon 3. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Austriji 28
Grafikon 4. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Belgiji 29
Grafikon 5. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Belgiji 30
Grafikon 6. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Belgiji 30
Grafikon 7. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Bugarskoj 31
Grafikon 8.Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Bugarskoj 32
Grafikon 9. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Bugarskoj 32
Grafikon 10. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Cipru 33
Grafikon 11. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Cipru 34
Grafikon 12. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Cipru 34
Grafikon 13. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Češkoj 35
Grafikon 14.Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Češkoj 36
Grafikon 15. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Češkoj 36
Grafikon 16. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Danskoj 37
Grafikon 17. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Danskoj 38
Grafikon 18. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Danskoj 38
Grafikon 19. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Estoniji 39
Grafikon 20. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Estoniji 40
Grafikon 21. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Estoniji 40
Grafikon 22. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Finskoj 41
Grafikon 23. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Finskoj 42
Grafikon 24. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Finskoj 42
Grafikon 25. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Francuskoj 43
Grafikon 26. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Francuskoj 44
Grafikon 27. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Francuskoj 44
Grafikon 28. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Grčkoj 45
Grafikon 29. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Grčkoj 46
Grafikon 30. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Grčkoj 46
Grafikon 31. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Irskoj 47
Grafikon 32. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Irskoj 48
Grafikon 33. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Irskoj 48
Grafikon 34. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Italiji 49
Grafikon 35. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Italiji 50
Grafikon 36. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Italiji 50
Grafikon 37. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Latviji 51
Grafikon 38. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Latviji 52
Grafikon 39. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Latviji 52
Grafikon 40. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Litvi 53
Grafikon 41. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Litvi 54
Grafikon 42. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Litvi 54
Grafikon 43. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Luksemburgu 55
Grafikon 44. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Luksemburgu 56
Grafikon 45. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Luksemburgu 56
Grafikon 46. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Mađarskoj 57
Grafikon 47. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Mađarskoj 58
Grafikon 48. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Mađarskoj 58
Grafikon 49. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Malti 59
Grafikon 50. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava na Malti 60

Grafikon 51. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima na Malti 60
Grafikon 52. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Nizozemskoj 61
Grafikon 53. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Nizozemskoj 62
Grafikon 54. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Nizozemskoj 62
Grafikon 55. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Norveškoj 63
Grafikon 56. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Norveškoj 64
Grafikon 57. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Norveškoj 64
Grafikon 58. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Njemačkoj 65
Grafikon 59. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Njemačkoj 66
Grafikon 60. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Njemačkoj 66
Grafikon 61. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Poljskoj 67
Grafikon 62. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Poljskoj 68
Grafikon 63. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Poljskoj 68
Grafikon 64. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Portugalu 69
Grafikon 65. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Portugalu 70
Grafikon 66. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Portugalu 70
Grafikon 67. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Rumunjskoj 71
Grafikon 68. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Rumunjskoj 72
Grafikon 69. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Rumunjskoj 72
Grafikon 70. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Slovačkoj 73
Grafikon 71. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Slovačkoj 74
Grafikon 72. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Slovačkoj 74
Grafikon 73. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Sloveniji 75
Grafikon 74. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Sloveniji 76
Grafikon 75. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Sloveniji 76
Grafikon 76. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Španjolskoj 77
Grafikon 77. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Španjolskoj 78
Grafikon 78. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Španjolskoj 78
Grafikon 79. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Švedskoj 79
Grafikon 80. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Švedskoj 80
Grafikon 81. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Švedskoj 80
Grafikon 82. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Velikoj Britaniji 81
Grafikon 83. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u V. Britaniji 82
Grafikon 84. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u V. Britaniji 82
Grafikon 85. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Hrvatskoj 83
Grafikon 86. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Hrvatskoj 84
Grafikon 87. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Hrvatskoj 84
Grafikon 88. Ukupan broj diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Europskoj uniji 85
Grafikon 89. Ukupan postotak diversificiranih poljoprivrednih kućanstava u Eur. uniji 86
Grafikon 90. Poljoprivredna kućanstva s dopunskim djelatnostima u Europskoj uniji 86

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku **Diplomski rad**
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer – Ekološka poljoprivreda

DIVERSIFIKACIJA I RAZVOJ RURALNIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI

Josip Čor

Sažetak:
Diversifikacija poljoprivrednog gospodarstva/farme predstavlja upotpunjavanje ili proširivanje proizvodnog ili prodajnog asortimana uključivanjem novih proizvoda i usluga koji se razlikuju od dosadašnjih.
Diversifikacija poljoprivrednog gospodarstva/farme je uobičajena praksa u ruralnim područjima širom svijeta. Uz povećanje financijskih, ekoloških i tržišnih pritisaka, diversifikacija nudi priliku za smanjenje rizika ostvarivanja prihoda te povećanje elastičnosti poslovanja poljoprivrednog gospodarstva/farme.
Cilj ovoga rada je istražiti postotak diversificiranosti poljoprivrednih gospodarstava/farmi u državama članicama Europske unije (EU) kako bi se utvrdio trend diversifikacije kao i najviše zastupljene dodatne djelatnosti.
Dostupne baze podataka obuhvatile su sljedeća vremenska razdoblja: 2000., 2003., 2005. i 2007. godinu kod većine država EU, izuzetak je Republika Hrvatska (RH) za koju je bila dostupna baza podataka za 2003. godinu i neslužbena baza podataka za 2007. godinu. Temeljem obrađenih podataka može se zaključiti da u zemljama Europske unije postoji proporcionalni odnos razvijenosti zemlje (BDP-a) i postotka diversifikacije, kao i trend povećanja broja diversificiranih gospodarstava uz istovremeni pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava.
Republika Hrvatska je 2003. godine imala 5,19%, a 2007. godine 7,30% diversificiranih poljoprivrednih gospodarstava, ali uz vidno smanjenje broja diversificiranih, kao i ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Mentor: doc.dr.sc Tihana Sudarić
Broj stranica: 106
Broj grafikona: 90
Broj slika: 3
Broj tablica: 35
Broj literaturnih navoda: 39
Broj priloga: /
Jezik izvornika: Hrvatski

Ključne riječi: diversifikacija, diversificiranost, poljoprivredno gospodarstvo/farma, Hrvatska, Europska unija (EU)
Datum obrane: 25.01.2016.

Stručno povjerenstvo za obranu:
1. prof.dr.sc. Renata Baličević, predsjednik
2. doc.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilištu u Osijeku,Kralja Petra Svačića 1d.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek **Graduate thesis**
Faculty of Agriculture
University Graduate Studies, course – Ecological Agriculture (Organic Agriculture)

DIVERSIFICATION AND DEVELOPMENT OF RURAL ECONOMIC ACTIVITIES
Josip Čor

Abstract:
Farm diversification implies completion or extension of product assortment by including new products and services different from the previous.
Diversification of farms is common practice in rural areas around the world. Along with increasement of financial, environmental and market pressures, diversification offers the opportunity to reduce the risk of income generating and to enlarge the resilience of the farm business.
The aim of this paper is to determine the percentage of farm diversity in the member states of European Union (EU) and to establish diversity trends and the most represented additional activities.
For most EU countries the data were used from the avaliable databases for year 2000, 2003, 2005 and 2007. Exception is the Republic of Croatia, for which only database for the year 2003 was available and unofficial database for the year 2007.
Based on the processed data, it can be concluded that there is a proportional relationship between development level of country (Gross domestic product, GDP) and the diversity percentage. Likewise, it is noted that there is a positive upward trend in number of diversified farms and simultaneous decrease in the total number of farms.
In year 2003, in the Republic of Croatia there was 5.19% diversified farms, while in the year 2007 the percentage was higher (7.30%), with notable reduction of the number of diversified farms and total number of farms.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek
Mentor: doc.dr.sc. Tihana Sudarić
Number of pages: 106
Number of graphs: 90
Number of figures: 3
Number of tables: 35
Number of references: 39
Number of appendices: /
Original in: Croatian

Keywords: diversification, diversity, farm, Croatia, European Union (EU)
Thesis defended on date: 25.01.2016.

Reviewers:
1. prof.dr.sc. Renata Baličević, chair
2. doc.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek,, Kralja Petra Svačića 1d.